

The Project Gutenberg eBook of Hiilikaivoksessa, by Jules Verne

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Hiilikaivoksessa

Author: Jules Verne

Release date: October 7, 2014 [EBook #47072]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HIILIKAIVOKSESSA ***

Produced by Juha Kiuru and Tapio Riikonen

HIILIKAIVOKSESSA

Kirj.

Jules Verne

Suomennos.

O. Palander'in kirjapaino, Pori, 1882.

Näytetty: *Joh. Tomsén*.

SISÄLLYS:

1. Kaksi vastakkaista kirjettä.
2. Matkalla.

3. Yhdistetyn Kuningaskunnan sisusta.
4. Dochartin kaivos.
5. Fordin perhe.
6. Selittämättömiä ilmiöitä.
7. Eräs Simon Fordin tekemä valinta.
8. Dynamiitti-laukaus.
9. Uusi Aberfoyle.
10. Kävely ja palaaminen.
11. Tulinaiset.
12. Jack Ryanin toimia.
13. Hiilikaupunki.
14. Hengen vaarassa.
15. Nell asunnossa.
16. Heiluvalla portaalla.
17. Auringon nousu.
18. Lomond-järvestä Katrine-järvelle.
19. Viimeinen uhkaus.
20. Katuja.
21. Nellin häät.
22. Vanhan Silfaxin taru.

Ensimmäinen Luku.

Kaksi vastakkaista kirjettä.

"Insinööri, Herra J.R. Starr

Edinburgissa. 30 Canongate Street.

"Jos hra Jamer Starr tahtoi huomenna lähteä Aberfoylen kivihiili-alueelle, Dochartin kaivokseen, Jarowin aukkoon, saapi hän tärkeitä tietoja, jotka häntä ehkä miellyttävät".

"Hra James Starria odottaa koko päivän Callanderin pysäyspaikalla Harry Ford, entisen kaivosmestarin Simo Fordin poika".

"Tätä kutsumusta pyydetään häntä salassa pitämään".

Tämä oli kirjeen sisältö, jonka ensimmäinen rautatien posti toi James Starrille 3 päivänä joulukuuta 18 .. —, kirjeelle oli painettu Aberfoylen postimerkki, Stirlingin kreivikunnassa, Skotlannissa.

Insinööri kävi kovin uteliaaksi. Hänelle ei juotunutkaan mieleen, että kirjeessä voisi olla joku salainen petos. Vanhastaan tunsu hän jo Simo Fordin, entisen kaivosmestarin Aberfoylen kaivoksissa, joissa James Starr kokonaista 20 vuotta oli ollut johtajana — eli *viewer* niinkuin englantilaisissa kaivoksissa on tapana sanoa.

James Starr oli 55 vuoden vanha mies, vaikka hän näytti ainoastaan 40 täyttäneen. Hän oli erään vanhan Edinburgilais-suvun etevimpiä jäseniä. Hänen työnsä tuotti kunniaa tuolle arvoisalle insinööri-kunnalle, jotka vähitellen Cardiffissa, Newcastleessa ja muissakin Skotlannin kreivikunnissa kaivavat esiin Yhdistettyin Kuningaskuntain hiilivarastot.

Aberfoylen salaperäisissä kaivoksissa, likellä Alloa-kaivoksia, jotka ulottuvat osaksi Stirlingin kreivikuntaan, oli Starr etenki saavuttanut yleistä mainetta. Siellä olikin melkein koko hänen elämänsä aika kulunut. James Starr oli myöskin valittu Skotlannin Muinaistutkinto-yhtiön puheenjohtajaksi. Hän oli *the Royal Institutionin* toimekkaimpia jäseniä ja *Edinburgh Review* julkaisi useampia huomattavia hänen nimimerkillään merkittyjä kirjoituksia. Hän oli siis noita oppineita, käytännöllisiä miehiä, jotka Englannille ovat tuottaneet niin paljon onnea ja menestystä. Hänellä oli arvoisa yhteiskunnallinen asema Skotlannin vanhassa pääkaupungissa, joka ei ansaitse ainoastaan ulkonaisessa, vaan myöskin siveellisessä merkityksessä nimen "Pohjolan Athena".

Yleisesti tunnettu on, miten Englanti nimittää laajoja hiilikaivoksiaan yhteisellä sattuvalla nimellä. He sanovat niitä oikeuden mukaan "Mustaksi Intiaksi", ja tämä Intia onkin kentiesi enemmän kuin Idässä oleva kartuttanut Kuningaskunnan hämmästyttäviä rikkauksia. Siellä työskenteleekin todella kokonainen väestö yöt ja päivät, päivät ja yöt maan sisustasta kaivaaksensa tätä tärkeää, teollisuudelle niin välttämätöntä, polttoainetta.

Kertomuksemme ajasta oli vielä pitkältä siihen päivään, jona asiantuntijat ovat vakuuttaneet hiilikaivosten tyhjentyvän, eikä hiilivaraston vähentymistä silloin tarvittu pelätä pitkiin aikoihin. Vielä löytyi laajoja hiilialoja, joissa saatiin työskennellä. Nuo monet tehtaot, veturit, höyrylaivat ja kaasutehtaot eivät vielä tarvinneet kaivata tuota kivennäis-polttoainetta. Vaan sen käytäntö oli viime aikoina kasvanut niin suuresti, että muutamat kerrokset olivat tyhjennetyt pohjiin asti. Nämä hyljättyt kaivokset olivat nyt tyhjiä aukkoineen ja autioine käytävineen ainoastaan tarpeettomia loukkoja ja epätasaisuuksia maassa.

Näin oli Aberfoynen hiilikaivosten laita.

Kymmenen vuotta oli kulunut siitä päivästä, jolloin viimeinen tynnyri kivihiiltä oli otettu tästä kaivoksesta. Työkalut "syvyydestä" [Työt kaivoksessa ovat kahta laatua: "syvyydessä" ja "päivänvalossa" tehtävät työt, joista edelliset toimitetaan maan sisustassa ja jälkimäiset maan päällä.], koneet kuletusta varten rautakiskoilla kaivoksen käytävissä, maanalaiset rautatie- ja rataaunut, vipukonetynnnyrit, ilma-torvet, lyhyesti, kaikki kaivoksen työkalut ja koneet vietiin "syvyydestä" maan pinnalle. Tuo tyhjennetty kaivos oli hirveän suuren nisäkkään kaltainen, jolta on riistetty kaikki ruumiin elimet ja ainoastaan luuranko jäljelle jätetty.

Kaikista työkaluista oli jäljellä ainoastaan pitkät puu-astimet Jarowin aukossa, ja nämä olivat ainoat, joita myöten päästiin alas Dochartin kaivokseen, työn siellä loputtua.

Ylhäällä osoittivat rakennukset, joissa "päivänvalon työ" ennen toimitettiin, vielä sitä paikkaa, missä aukko mainittuun kaivokseen oli ollut, joka nyt oli autioksi jätetty niinkuin muutkin kaivokset Aberfoynen hiilialalla.

Synkkä oli päivä, jona työmiehet viimeisen kerran jättivät kaivoksen, jossa niin monta vuotta olivat eläneet.

Insinööri James Starr oli käskenyt kokoon nuo muutamat tuhat työmiestä, jotka olivat kaivoksen uuttera ja rohkea väestö, naiset, lapset, vanhuksat, "syvyyden" ja "päivänvalon" työmiehet kaikki olivat kokoontuneet Dochartin kaivoksen suureen pihaan, joka ennen oli ollut täpösen täynnä kivihiiltä.

Nämä rehelliset ihmiset, joita elämän tarpeet nyt oli eroittava, jotka pitkiin vuosikausiin olivat seuranneet toisiaan, isästä poikaan, vanhassa Aberfoylessa, odottivat nyt kuullakseen viimeisen jäähyväis-puheen, jonka insinööri heille oli lausuva. Yhtiö oli heille jakanut kuluvan vuoden voiton. Se oli tosin pieni, sillä tulo melkein tyhjästä kaivoksesta oli tuskin suurempi, kuin mikä työpalkkoihin meni, mutta siinä oli kuitenkin tarpeeksi työmiehille, siksi kuin saivat työtä naapuri-kaivoksissa, maatiluksilla, tahi kreivikunnan tehtaissa.

James Starr seisoi suuren katoksen portin edessä, jossa mahtavan suuret vipukoneet olivat työskennelleet niin monta vuotta.

Simo Ford, kaivosmestari Dochartin kaivoksessa, silloin 55 vuoden vanha, sekä muutamat muut työnjohtajat seisovivat hänen läheisyydessään.

James Starr otti hatun päästään. Työmiehet, jotka myös ottivat päähineensä päästään, seisovivat äänettöminä.

Tämä jäähyväis-hetki oli liikuttava, melkein suuremmoinen.

"Ystävänä", lausui insinööri "hetki on tullut, jona meidän täytyy erota. Aberfoynen kaivokset, jotka meitä niin monet vuodet ovat yhdistäneet yhteisellä työllä, ovat tyhjennetyt. Tutkimisillamme emme ole voineet löytää mitään uutta kerrosta ja viimeinen kivihiililohkare on nostettu Dochartin kaivoksesta".

Sanojensa vahvikkeeksi osoitti James Starr työmiehille kivihiilipalasta, joka oli jätetty käsikärryihin.

"Tämä kivihiilipalanen, ystävänä", jatkoi James Starr, "on ikäänkuin viimeinen verenisara, joka juoksi kaivoksen suonissa! Me säilytämme sen, niinkuin olemme tallentaneet ensimmäisenkin palasen, joka 150 vuotta takaperin ensiksi otettiin Aberfoynen kivihiilialasta. Näiden palasten välillä on monta sukupolvea toistensa jälkeen työskennellyt kaivoksissamme! Nyt se on mennyttä. Viimeiset sanat, jotka insinöörinne puhuu teille ovat jäähyväissanoja. Te olette saaneet elatuksenne tästä kaivoksesta, joka teidän työllänne on tyhjentyt. Työ on ollut raskasta, vaikk'ei edutonta, eikä voittoa vailla. Suuren perheemme on nyt hajoaminen, ja luultava on, ett'ei tulevaisuus voi yhdistää sen hajotettuja jäseniä. Elkää kuitenkaan unhottako, että kauan olemme yhdessä eläneet ja että Aberfoynen kaivoksen työmiehet pitävät velvollisuutenaan auttaa toisiaan. Teidän esimiehenne eivät tätä suinkaan unhot. Jotka yhdessä ovat työtä tehneet, eivät voi olla vieraat toisilleen. Tahdomme pitää teitä muistossamme, ja missä ikänä esiinnytte rehellisinä ihmisinä, on puoltosanamme hyödyttävä teitä. Hyvästi siis ystävänä, jääkää Herran haltuun!"

Kun James Starr oli lopettanut puheensa, sulki hän syliinsä kaivoksen vanhimman työmiehen, jonka silmissä kyneleet välkkyivät. Sitte tulivat kaivosmestarit jättämään hyvästi; työmiehet heiluttivat hattujaan ja lakkiaan ilmassa huutaen:

"Hyvästi, James Starr, esimiehemme ja ystävämme!"

Tämä eronhetki oli pysyvä unhottumattomana muistona näiden kunnioitettavain ihmisten sydämissä. Mutta nyt oli heidän kuitenkin lähteminen tästä suuresta pihasta. Kaikki kävi tyhjäksi James Starrin ympärillä. Nuo mustat Dochartin kaivoksen seinät kaiuttivat viimeisen kerran työmiesten askelia ja tyhjä äänettömyys seurasi vilkasta elämää, joka tähän asti oli vallinnut Aberfoynen kaivoksissa.

Yksi mies oli kuitenkin jäänyt James Starrin luokse.

Tämä mies oli kaivosmestari Simo Ford. Hänen vieressään seisoj viidentoistavuotias nuorukainen, poikansa Harry, joka jo muutaman vuoden oli tehnyt työtä "syvyydessä".

James Starr ja Simo Ford tunsivat toisensa ja sentähden myöskin kunnioittivat toisiaan.

"Hyvästi Simo", sanoi insinööri.

"Hyvästi hra James", vastasi kaivosmestari, "tahi paremmin, suokaa minun lisätä: me kohtaamme toisemme!"

"Niin me kohtaamme toisemme, Simo!" kertoi James Starr. "Te tiedätte, että minusta aina on iloista tavata teitä ja puhua kanssanne entisistä Aberfoynen ajoista".

"Minä olen vakuutettu siitä, hra James".

"Talossani Edinburgissa olen aina valmis vastaan ottamaan teitä".

"Täältä on niin pitkä matka Edinburgiin!" vastasi kaivosmestari, pudistaen päätään. "Niin, pitkä matka Dochartin kaivoksesta!"

"Pitkä matka, Simo! Mihinkä te aiotte asettua?"

"Tänne, hra James! Me emme heitä kaivosta, vanhaa imettäjäämme, vaikka sen maito on ehtynyt. Vaimoni, poikani ja minä asetamme niin, että voimme pysyä hänelle uskollisina!"

"Hyvästi siis, Simo", vastasi insinööri, jonka ääni, vastoin hänen tahtoaan värisi liikutuksesta.

"Eipä niin, vieläkin kerran: Me tapaamme toisemme, hra James!" sanoi kaivosmestari. "Niin totta kuin nimeni on Simo Ford, te näette kerran vielä Aberfoynen!"

Insinööri ei hennonnut riistää kaivosmestarilta tätä turhaa mielikuvitusta. Hän syleili Harrya, joka häneen oli luonut liikutuksesta välkkyvät silmänsä.

Vielä viimeisen kerran puristi hän Simo Fordin kättä ja lähti.

Tämä kaikki oli tapahtunut kymmenen vuotta takaperin; mutta kaivosmestarin toivo, että he jälleen tapaisivat toisensa, ei ollut toteutunut, eikä James Starr siitä päivin ollut hänestä mitään kuullut.

Ja nyt 10 vuoden eron jälkeen sai hän tämän kirjeen Simo Fordilta, joka käskee hänen heti lähteä Aberfoynen kaivoksiin.

Eräs tärkeä tieto, joka häntä miellyttäisi, mikähän se olisikaan? Dochartin kaivos, Jarowin aukko! Mitä muistoja herättävätkään nämä nimet hänessä! Niin kyllä, se oli tuo kultainen aika, työn, taistelun päivät — parhain aika koko hänen elämässään!

James Starr luki kirjeen uudestaan. Hän katseli sitä joka puolelta. Hän pahoitteli, ett'ei Simo Ford ollut lisännyt ainoata riviä kirjeeseen. Häntä oikein suututti, kun Simo oli ollut niin lyhytsanainen.

Oliko mahdollista, että vanha kaivosmestari oli löytänyt jonkun uuden hiikerroksen? Ei!

James Starr muisti vielä hyvin, miten tarkasti Aberfoynen kaivokset oli tyhjennetty, ennenkuin työt niissä varsinaisesti lopetettiin. Hän oli itse toimittanut viimeiset tutkimiset ja jättänyt kaivoksen varmasti vakuutettuna, ett'ei siinä enää löytynyt ainoatakaan palasta kivihiltä.

"Ei", kertoi hän itsekseen, "ei! Kuinka olisikaan mahdollista, että se, jota minä en tutkimisillani saanut aikaan, nyt olisi onnistunut Simo Fordille? Kuitenki tietää vanha kaivosmestari varsin hyvin, yhden seikan maailmassa olevan minulle tärkeän ja miellyttävän minua ... ja tämä kehoitus lähteä Dochartin kaivokseen, jota minun tulee pitää salassa!..."

James Starr ei voinut irtautua tuosta ajatuksesta.

Toiselta puolen tunsin insinööri Simon taitavaksi kaivosmieheksi, sekä hänellä etenkin olevan hyvän ammattivaiston. Insinööri ei ollut häntä nähnyt siitä päivän kuin Aberfoynen kaivokset suljettiin. Hän ei tiennyt vähääkään vanhan kaivosmestarin oloista. Hän ei tiennyt, mitä Simo toimitteli, eikä edes missä hän asui vaimoineen, poikineen. Hän tiesi ainoastaan, että Jarow oli määrätty heidän yhtymäpaikakseen ja että Harry, Simo Fordin poika, odottaisi häntä koko seuraavan päivän Callanderin pysäyspaikalla. Selvästi tarkoitettiin siis käyntiä Dochartin kaivoksessa.

"Lähden, kun lähdenkin!" sanoi James Starr, jonka uteliaisuus ja kiihko eneni enenemistään sitä myöten kuin aika kului.

Tuo kunnioitettava insinööri oli niitä kiivaita, vilkkaita ihmisiä, joiden aivot aina ovat liikkeessä, niinkuin vesikattila suurella tulella.

Vaan nytpä tapahtui aivan odottamattomia. Kylmä vesipisara oli silmänräpäyksessä tiivistävä kaikki höyryt noissa aivoissa.

Noin klo 6 paikoilla iltapäivällä, kolmannen rautatiepostin tultua, toi James Starrin palvelija hänelle toisen kirjeen.

Tämä kirje oli pantu korkeaan koteloon, jonka kirjoituksesta heti voi huomata, että ei kirjoittaja ollut tottunut kynän käyttämiseen.

James Starr repäisi kotelon auki. Siinä oli pieni paperi palanen, jonka aika oli kellastuttanut, ja selvästi näkyi, että se oli reväistä vanhasta kirjasta, jota ei enää käytetty.

Tälle paperille oli seuraava lause kirjoitettu:

"Insinööri James Starrin ei tarvitse vaivata itseään, sillä Simo Fordin kirjeellä ei enää ole mitään merkitystä".

Allekirjoitusta ei ollut.

Toinen Luku.

Matkalla.

James Starrin ajatus seisahtui äkisti, kun hän luki tämän toisen kirjeen, joka oli niin silminnähävässä ristiriidassa tuon edellisen kirjeen kanssa.

"Mitä tämä tarkoittaa?" kysyi hän itseltään.

James Starr nosti puoleksi revityn kotelon lattialta. Siinä oli, niinkuin edellisessäkin kirjeessä, Aberfoynen postimerkki. Se oli siis lähetetty samasta paikasta Stirlingin kreivikuntaa. Selvästi näkyi, että ei vanha kaivosmestari ollut sitä kirjoittanut. Yhtä selvää oli kuitenkin, että toisen kirjeen sepittäjä tunsin kaivosmestarin salaisuuden, koska hän varsinaisesti peruutti insinöörille tulleen kehoituksen lähteä Jarowin aukkaan.

Oliko tosiaanki tuo ensimmäinen ilmoitus nyt tarpeeton? Tahdottiinko estää James Starria vaivaamasta itseään, josko se sitte olisi hyödyksi tahi hyödyttönyt? Eikö siinä pikemmin ollut joku ilkeä aikomus Simo Fordin aikeiden ehkäisemiseksi?

Näin ajatteli James Starr, asiaa tarkoin mietittyään. Näiden kirjeiden eri tarkoitus herätti hänessä yhä suurempaa halua lähteä Dochartin kaivokseen. Yleensä, jos tässä kaikessa ei ollut mitään salaperäistä, oli kuitenkin paras saada asia varmasti selville. Kuitenkin tuntui James Starrista, kuin olisi hänellä suurempi syy uskoa ensimmäistä kuin toista kirjettä — hänen oli parempi uskoa niin rehellisen miehen, kuin Simo Fordin, kehoitusta, kuin hänen vastustajansa puhetta.

"No, niin, koska tahdotaan vaikuttaa päätökseeni", sanoi hän itsekseen, "täytyy Simo Fordin kirje olla mitä tärkein. Huomenna olen määrättyllä ajalla yhtymäpaikalla".

Illalla rupesi James Starr valmistamaan matkaansa. Koska hän mahdollisesti tulisi viipymään poissa muutamia päiviä, lähetti hän kirjallisen tiedon Sir V. Elphinstonille *the Royal Institutionin* esimiehelle, että ei hän voinut saapua Seuran ensi kokoukseen.

Hän toimitteli pari kolme muutakin tointa, jotka muuten olisivat olleet sen viikon tehtäviä.

Käskettyään palvelijan laittaa matkalaukun kuntoon, meni hän levolle, enemmän liikuttuna, kuin koko asia ehkä ansaitsikaan.

Seuraavana aamuna k:lo 5, hyppäsi James Starr sängystään, puki tarpeeksi vaatteita päälleen, koska ulkona oli kylmä, sateinen ilma ja lähti kodistaan Canongaten varrella, mennäksensä Grantonsillan luona höyrylaivaan, joka kolmessa tunnissa oli vievä hänet Forthea myöten aina Stirlingiin asti.

Ensi kerran ehkä eläessään James Starr, kun hän kulki pitkin Canongatea [Canongate, eräs vanhan Edinburgin kuuluisimpia katuja.], ei kääntynyt katsomaan Holyroodia, entisten Skotlannin hallitsijain palatsia. Hän ei huomannut portin edessä olevia vahtia, jotka olivat puetut vanhaan skotlantilaiseen pukuun, hame viheriästä kankaasta, ruutukkainen vaippa ja kupeella rippuva pitkäkarvainen vuohennahka-laukku. Vaikka olikin Walter Skottin rajaton ihailija, niinkuin kaikki vanhan Caledonian tosi pojat, ei insinööri silmäilytkään tuota vanhaa ravintolaa, jossa Wawerley oli oleskellut ja johon räätäli toi hänelle tuon kuuluisan sotilaspuvun kirjavasta skotlantilaisesta kankaasta, jota Flockhartin leski niin viattomasti ihaili. Eikä hän liioin huomannut tuota pientä toriakaan, jossa vuorelaisten nuolet pretendentin voiton jälkeen olivat ampua Flora Mac Ivorin kuoliaaksi. Vankilan kellossa, kadun keskipaikoilla, näytti viisari surullisesti ajan kulkua: hän katseli sitä ainoastaan nähdäksensä, ett'ei myöhästyi höyrylaivasta. Meidän täytyy tunnustaa, ett'ei hän Nelher-Bow'issakaan huomannut tuon suuren uskonpuhdistajan John Knox'in asuntoa, ainoa mies, jota Maria Stuartin hymyilyt eivät lumonneet. Ja poikettuaan Highstreet'ille, tuolle vilkkaalle kadulle, joka niin perinpohjin on kerrottu romaanissa "Abbotti", kiiruhti hän Bridgestreetin jättiläissiltaa kohden, joka yhdistää ne kaksi kukkulaa, joille Edinburgi on rakennettu.

Muutama minuutti tämän jälkeen oli James Starr *the general railwayn* pysäyspaikalla, ja puoli tuntia myöhemmin jätti hän junan Newhavenissa, joka on kaunis kalastuspaikka vähän matkaa Leith'esta, Edinburgin ulkosatamasta. Nouseva vuoksi huuhteli mustan näköistä, kivistä rantaäyrystä. Likimmät aallot loiskuivat ketjuilla kiinnitettyä paalutusta vastaan. Vasemmalla kädellä oli eräs niitä höyrylaivoja, jotka kulkevat pitkin Forthea Edinburgin ja Stirlingin välillä, kiinnitettynä Grantonsillan luona.

Samassa tuprutteli "Walesin Prinssi" paksuja savupilviä haikutorvestaan ja sen höyrypannu suhisi. Kellon äänen kuultua riensivät kaikki myöhästyneet matkustajat alas laivalle. Siinä oli suuri joukko kauppiaita, maatilain omistajia ja pappeja, viimeiset hyvin tunnetut polvihousuistaan, pitkiä nutuistaan ja kaitaisesta, valkosesta huivistaan, joka heillä oli kaulassa.

James Starr ei ollut viimeinen, joka kävi laivaan. Hän hyppäsi kiireesti "Walesin Prinssin" kannelle. Vaikka satoi rankasti, ei kukaan matkustajista ajatellutkaan suojan hakemista salongissa. Kaikki seisoivat liikkumattomina, matkavaipoihinsa käärittyinä, toiset kuitenkin joskus virkistyttivät itseään vähäisellä kulauksella matkapulloistaan,— jota he kutsuvat "sisälliseksi pukeumiseksi". Viimeinen kellon lyönti kuului, köydet irroitettiin, ja "Walesin Prinssi" teki käännöksen päästäksensä siitä pienestä vesisäiliöstä, joka sitä suojeli Pohjanmeren aaltoja vastaan.

The Firth of Forthiksi kutsutaan sitä lahtea, jota pohjoisissa ympäröi Fife kreivikunta ja etelässä Linlithgowin, Edinburgin ja Haddingtonin kreivikunnat. Se muodostaa The Forthin suun, joka vähäpätöinen joki, jonkunmoinen Themsi eli syvävetinen Mersey joki, juoksee Ben Lomondin läntisiltä rinteiltä ja syöksyy Kincardinen luona mereen.

Matka Grantonsillalta lahden päähän olisi lyhyt, ellei täytyisi pysähtyä niin monessa kohden kumpaisellakin rannalla. Kaupunkia, kyliä, taloja reunustaa Forthin rantoja ja pistäyvät esiin puiden ja viljavien vainioiden välistä. James Starr, joka seisoj suojassa leveän komentosillan alla molempain ratashuoneiden välillä, ei huolinut tarkastaa maisemaa, johon sade oli uurtanut useampia liriseviä puroja. Hän koetti ennemmin tarkata, huomasi joku matkustajista ehkä erityisesti häntä. Kenties tuon jälkimäisen kirjeen nimetön kirjoittaja oli laivassa. Insinööri ei kuitenkaan voinut keksiä ainoatakaan epäluulonalaista silmäystä.

Kun "Walesin Prinssi" lähti Grantonsillalta, ohjasi se suuntansa kohti sitä ahdasta, South-Queensferryn ja North-Queensferryn välillä olevaa kulkuväylää, jonka toisella puolella The Forth muodostaa järven, missä 100 tonninkin laivat saattavat kulkea. Läpi sumun välähтели Grampianvuorten lumella peitetyt huiput.

Pian oli höyrylaivan näkyvistä kadonnut Abernourin kylä, Colmin saari, jossa on luostari-jäännöksiä kahdenneltatoista vuosisadalta, Barnbogle-linnan jäännökset ja Donibristle, jossa hallitsija Murrayn vävy murhattiin, sekä linnoitettu Garwie saari. Se kulki salmen läpi Queensferryn luona, jättäen vasemmalle kädelle Rosyth linnan, jossa ennen maailmassa joku Stuartin suvun haara asui, jonka kanssa Cromvelliin äiti oli sukua, kulki Blackness-castlen sivutse, joka sovintoyhdistyksen määräysten perusteella aina on oleva varustettu, ja kulki pitkin pienen Charlestonin sataman rantasiltaa, jossa kalkki lordi Elginsin murroksista lastataan laivoihin. Viimein ilmoitti "Walesin Prinssin" kello Crombie-Pointin pysäyspaikan.

Ilma oli kovin huono. Ankaran tuulen pieksemä sade hajosi viuhuavissa vihureissa, jotka kulkivat kuin pilvenpyörteet.

James Starr oli hiukan levoton. Oliko Harry Ford saapuva yhtymäpaikalle? Hän tiesi kokemuksesta miten kaivosmiehet, jotka ovat tottuneet syvään tyyneyteen alhaalla kaivoksissa, eivät niin mielellään kuin muut työmiehet kestä näin kovia rajuilmoja. Callanderista Dochartin kaivokseen ja Jarowin aukkoon on varmaankin kaksi kolmannelta penikulmaa. Matkan pituus voisi jollakin tavalla viivyttää vanhan kaivosmestarin poikaa. Enimmin insinööri kuitenkin ajatteli, miten ensimmäisessä kirjeessä määrätty yhtyminen peruutettiin toisessa. Se oli, totta puhuen, hänen suurin huolensa.

Kuitenkin oli James Starr päättänyt, että hän, vaikk'ei Harry Ford olisikaan saapuvilla junan tullessa Callanderiin, lähtisi yksin Dochartin kaivokseen, vaikkapa Aberfoylen kylään asti, jos niin tarvittaisiin. Siellä hän epäilemättä oli saapa tietoja Simo Fordista, ja siellä hän oli saapa tietää, missä vanha kaivosmestari nykyään asui.

Sillä välin "Walesin Prinssi" yhä siivillään kuohutti vaahtolaineita. Kumpaistakaan virranrantaa ei näkynyt ollenkaan, ei Cronbie kylää, eikä Torryburnia, eikä Torryhousea, eikä Newmilsia, eikä Carriden-housea, eikä Kirkgrangea, eikä Salt-Pansia, oikealla kädellä. Tuo pieni satama Boness, Grangemouthin satama, joka on muodostunut Clydekanavan suuhun oli sumun peitossa, Culrossin vanhaa linnaa ja sen luostari-raunioita, Kinkardinea ja sen laivaveistämöä, jossa höyrylaiva seisahtui, Ayrth-Castlea ja sen nelikulmaista tornia kolmanneltatoista vuosisadalta, Clackmannania ja sen Robert Bruacen rakentamaa linnaa ei huomaittukaan vinoon lankeavan rankkasateen lävitse.

"Walesin Prinssi" seisahtui Alloan sillan luo, jättääksensä sinne muutamia matkustavia. James Starr tunsu itsensä liikutetuksi, kun hän nyt taas kymmenen vuoden kuluttua kulki tämän pikkukaupungin sivutse, jossa oli monta suurta kaivosta, mitkä yhä vielä elättivät lukuisaa työmiesväestöä. Mielikuvituksessaan kulki hän alas noihin kaivoksiin, joissa työmiehet vielä edukseen työskentelivät. Melkein Aberfoylen rajalla, rikastuttivat Alloakaivokset yhä kreivikuntaa, kun noissa monta vuotta takaperin tyhjennetyissä naapuri-kaivoksissa ei enää ollut ainoatakaan työmiestä!

Samassa kuin höyrylaiva lähti Alloasta, tuli se noihin moniin käänteisiin, joita the Forth muodostaa noin kolmen penikulman matkalla. Se teki nopeita liikkeitä suurien puiden välitse, joita kasvaa kummallakin rannalla. Muutaman silmänräpäyksen näkyi, taivaan vaietessa, Cambuskennethin luostarin rauniot, joka perustettiin kahdenneltatoista vuosisadalla. Sitte näkyi Stirlingin linna ja samanniminen kuninkaallinen kauppala, jossa Forth, jonka ylitse kulkee kaksi siltaa, ei enää ole korkeain mastolaivain purjehdittava.

"Walesin Prinssi" oli tuskin ennättänyt seisahtua, kun insinööri hyppäsi sukkelausti rantasillalle. Viisi minuuttia myöhemmin oli hän Stirlingin rautatie-pysäyspaikalla ja tunnin kuluttua nousi hän junasta Callanderissa, joka on suuri kylä Leithin vasemmalla rannalla.

Asemalla odotti nuori mies, joka samassa kun insinööri astui junasta, kiiruhti häntä vastaan.

Se oli Harry, Simo Fordin poika.

Kolmas Luku.

Yhdistetyn Kuningaskunnan sisusta.

Tämän kertomuksen oikein ymmärtämiseksi lienee syytä puhua muutama sana kivihiilen synnystä.

Niinä maailman aikoina, jolloin maapallo vielä oli muodostumistilassa, ympäröi sitä paksu ilmakehä, joka oli peräti täyttynyt höyryillä ja hiilihapolla. Aikojen kuluessa tiivistyivät nämä höyryt oikeiksi vedenpaisumus-sateiksi, jotka olivat niin rankat, ikäänkuin olisivat juosseet miljoona-miljardeista selteriveden pulloista. Hiilihapon kyllästyttämää nestettä virtailikin alas liejuiselle maalle, joka oli pikaisesti tai hitaasti tapahtuvien mullistusten alainen, ja pysyi tässä puoleksi juoksevassa tilassa yhtä paljon auringon kuumuuden kuin sisällisen tulen vaikutuksesta.

Tämä sisällinen kuumuus ei silloin vielä ollut kokoontunut maan keskusta. Jotenkin ohut eikä vielä oikein kovettunut maankuori salli sen purkautua huokoisten kautta. Siten syntyi tavattoman kookas kasvullisuus, jommoista kentiesi tuottavat alhaisemmat kiertotähdet Venus ja Mars, jotka ovat lähempänä säteilevätä ilmapalloa kuin maa.

Rämeinen manner oli siis äärettömien metsien peittämä. Tuota kasvien hyötymiselle tarpeellista

hiilihappoa löytyi yllin kyllin. Kasvit kehittyivät suurten puiden kokoisiksi. Ei löytynyt ainoatakaan ruohontapaista kasvia. Kaikkiällä mahdolloman korkeita, ulkonäöltään yksitoikkaisia, kukattomia, hedelmättömiä puita, jotka eivät olisi voineet tarjota ravintoa ainoallekaan elävälle olenolle. Maa ei vielä ollut valmis eläinkunnan ilmaantumiselle.

Näiden vedentulvan edellisten metsien kokoonpano oli seuraava. Suppilomaisten kryptogamien luokka oli yleisin. Kalamitit, puunmuotoisia kortteita, lepidodenrit, jättiläismuotoisia, 25 tai 30 meterin korkuisia, juurelta meterin paksuisia sammalkasvia, asterophidit, sananjalan tapaisia kasvia, joiden kaikkien suurten puitten heimolaisia nykyään tavataan ainoastaan asutun maan kaikkein alhaisimpien kasvien joukossa — senkaltaiset, vähän vaihtelevat laadultaan, mutta suunnattomat kooltaan, olivat ne kasvit, joita yksinomaisesti kohosi tämän aikakauden metsissä.

Nämä puut kasvoivat mahdollomassa rämeikössä, jonka sekä makea että merivesi tekivät kovin kosteaksi. Ne imivät halukkaasti hiilihappoa ilmasta, joka ei vielä ollut soveliasta elämän ylläpitämiseksi, ja voipi sanoa niiden tehtävänä olleen kerätä sitä kivihiihen muodossa maanpallon sisustaan.

Silloin oli maanjäristysten aika, joita vaikuttivat sisälliset mullistukset ja maanalainen tuli, ja jotka äkkiä muuttivat maan pinnan vielä epävarman ulkonäön. Tuolla kohosi vastaisia vuoria, täällä aukeni syvänteitä valtamerien täytettäväksi. Ja silloin painuivat kokonaiset metsät maan poveen pehmeiden kerrosten lävitse, kunnes tapasivat graniittivuorten alkuperäisen pohjan, tai itse loivat itselleen tukea vaipumalla toiset toistensa päälle.

Maan muodostus ilmaantuukin tämän mukaisesti seuraavana maanpallon sisustassa: alkuperäinen maan muodostus, jota peittävät ensimmäisistä maa-aineksista syntyneet täytekerrokset; sen jälkeen toiskertaiset muodostumat, joista alimmat ovat hiilikerrokset; sittemmin kolmaskertaiset muodostumat ja niiden päällä vanhemmat ja uudemmat vesiluomaiset kerrokset, jotka ovat syntyneet laskeumisen kautta meren ja virtojen pohjalle.

Tähän aikaan vedellä ei vielä ollut määräsijaa, vaan se virtaili esteettömästi kalliolta kalliolle, kiskoen tuskin vielä muodostuneista vuorista ne ainekset, joista liuskakivi, kalkki ja hiekkakivi sittemmin syntyivät. Ne tuotiin rämeille ja laskeutuivat siellä niiden kerrosten alkuaineiksi, jotka peittivät kivihiihkerrokset. Aikaa voittaen — miljoonien vuosien kuluessa — kovettuivat nämä kerrokset ja peittivät nuo vajonneet äärettömät metsät paksulla hiekkakivi-, liuskakivi-, sora- ja hiekka-kuorella.

Mitä tapahtui tässä jättiläisessä sulatuspätsissä, jonneka vajonneet kasviainekset eri syvyydelle olivat kokoontuneet? Todellinen kemiallinen muutos, jonkunlainen tislauk. Kaikki hiili, minkä nämä kasvit sisälsivät, kerääntyi kokoon, ja vähitellen syntyi kivihiihi sekä äärettömän painon että kovan kuumuuden vaikutuksesta, jota säteili silloin likempänä olevasta sisällisestä tulesta.

Kasvikunta muuttui näin kivikunnaksi hitaasti, mutta vastustamattomasti. Kaikki nämä kasvit, jotka ensi päivien tuottavassa kosteudessa olivat nauttineet kasvin eloa, kivettyivät. Moniaat tähän suureen kasvikoelmaan suljetuista aineksista, jotka eivät olleet täydellisesti muodostuneet, jättivät jälkiä itsestään toisiin, pikemmin kivettyneihin aineksiin, jotka painoivat niitä sanomattoman voimakkaan hydraulisen painimen tavoin. Samalla aikaa painui raakuista, Zoophyteista, niinkuin meritähdistä ja säde-eläimistä vieläpä kaloista ja sisiliskoista, jotka vedestä olivat upponeet, selviä, melkeinpä ihmeteltäviä merkkiä vielä pehmeään kivihiihen.

[Tässä mainittakoon vielä, että kaikki ne kasvit, joista merkkiä on löytynyt, kuuluvat sukuihin, joita nykyään tavataan ainoastaan kuumissa maailman osissa. Tästä voipi siis päättää lämpimän siihen aikaan olleen yhtäläisen koko maan pinnalla, joko lämpimien merenvirtain tasoittamana tai maanalaisen tulen vaikutuksesta huokoisen maan kuoren läpi. Tämän kautta saapi kivihiihkerrosten löytyminen kaikilla leveysasteilla selityksensä.]

Painolla näkyy olleen suuri ja tärkeä tehtävä kivihiihkerrosten muodostumisessa. Erilaatuinen paino onkin ollut syynä siihen, että teollisuudella nyt on hyväksensä käytettävänä erilaatuista kivihiihtä. Niin esim. tavataan alimmissa kivihiihkerroksissa anthraciitti, joka sisältää suurimman määrän hiihtä, vaan tuskin nimeksikään haihtuvaa ainetta. Ylimmissä kerroksissa sitä vastoin nähdään maapihkaista ja maadunnaista puuta, joissa hiihtä on verrattomasti vähemmän. Näiden molempien kerrosten välissä tavataan, sen mukaan miten suuren painon alaisina ne ovat olleet, grafiittikerroksia, lihavaa tai laihaa kivihiihtä.

Kivihiihen synty, missä maailman kolkassa sitä liekään löydetty, on siis seuraava: muinais-ajan suurten metsien vaipuminen maan pinnan alle, kasvien sitten vähitellen tapahtuva kivettyminen painon, kuumuuden ja hiilihapon yhdistetystä vaikutuksesta.

Mutta tuo tavallisesti niin antelijas luonto ei ole sulkenut maan poveen kylläksi metsiä useimpina

tuhansina vuosina kulutettavaksi. Kerran on se päivä koittava, jolloin ei ole jäljellä kivihiilen palastakaan, se on varma se. Kaikkien maailman koneiden täytyy silloin seisahtua, jos ei toista polttoainetta keksitä kivihiilen seuraajaksi. Pitemmän tai lyhyemmän ajan kuluttua, ei enää löydy mitään kivihiilikerrosta, paitsi mahdollisesti Grönlannissa olevia, ikuisen jään peittämiä, joista louhimistyö on milt'ei mahdotonta. Se on välttämätön sallimuksen määräys. Amerikan vielä mahdottoman rikkaat kivihiilialueet Suolajärven rannoilla, Oregonissa ja Kaliforniassa voivat kerran antaa aivan riittämättömän määrän polttoainetta. Samalla tavoin on käypä San Lorenzon, Cap Bretagnen, Alleghanivuorten, Pennsylvanian, Virginian, Illinoisin ja Missourin kivihiilialueitten. Vaikka Pohjoisamerikan kivihiilivarastot ovat kymmentä kertaa suuremmat kuin koko maailman kivihiilialueet, ei sata vuosisataa ole kuluva ennenkuin teollisuuden miljoonapäinen hirviö on kitaansa niellyt maanpallon viimeisen kivihiilipalasan.

Kivihiilen puutetta tullaan tietysti ensin tuntemaan vanhassa maailmassa. Abyssiniassa, Natalissa, Zambèzessa, Mozambiqvessa ja Madagaskarilla on suuret kerrokset kivettynttä polttoainetta, mutta niiden säännöllinen louhitus on kovin vaikea asia. Kerrokset Birmaniassa, Kinassa, Cochinkinassa, Japanissa ja Keskiaasiassa ovat jotenkin pian tyhjentyvät. Englantilaiset ovat varmaankin tuiki tyhjentäneet Australian avarat kivihiilivarastot, ennenkuin se päivä koittaa, jolloin Yhdistetyiltä Kuningaskunnilta puuttuu kivihiihtä. Silloin ovat Euroopan kivihiilialueet, niiden syvimpäin juonteiden tyhjennettyä, autioina.

Seuraavista numeroista voipi päättää, minkä verran kivihiihtä on käytetty siitä päivästä, jolloin ensimmäiset kerrokset löydettiin. Venäjän, Saksenin ja Bayerin hiilialueet täyttävät 600,000 hektarin [100 hektaria = 113,113 Suomen jalkaa] alan; Hispanian 150,000; Böhmenin ja Itävallan 150,000. Belgian kivihiilialueet ovat niinkään 150,000 hektarin avarat ja Ranskan noin 350,000 hektarin.

Kivihiihlestä rikkain maa on epäilemättä Yhdistetty Kuningaskunta. Siinä, paitsi Irlannissa, joka melkein kokonaan puuttuu kivettynttä polttoainetta, on äärettömät hiilivarastot ... mutta ne voivat tyhjentyä niinkuin kaikki varastot. Tärkein hiilialue on Northumberlandin, kreivikunnan maanpinnan alainen New-castlen alue, josta vuosittain saadaan 30 miljoonaa tonnia kivihiihtä, s.o. melkein kolmas osa Englannin tarpeesta ja kaksi kertaa niin paljon kuin Ranskassa vuosittain käytetään. Walesin hiilialue, joka on koonnut suuret väestöt kaivostyömiehiä Cardiffiin, Swanseaan ja Newportiin, antaa vuosittain 10 miljoonaa tonnia tuota tunnettua, alueen nimellistä, kivihiihtä. Maan keskiosissa löytyy kivihiihkerroksia Yorkin, Lancasterin, Derbyn ja Staffordin kreivikunnissa, jotka tuottavat vähemmän, mutta vuosittain lähtee niistäkin kaunis määrä kivihiihtä. Edinburgin ja Glasgowin välisessä osassa Skotlantia on vihdoon muuan Yhdistettyin Kuningaskuntain suurimpia kivihiihkerroksia. Kaikki nämä hiilialueet täyttävät yhteensä kokonaista 1,600,000 hektarin alan ja tuottavat vuosittain 100 miljoonaa tonnia tuota mustaa polttoainetta.

Mutta mitä se merkitsee? Yhä kehittyvä teollisuus ja karttuva kauppa tyhjentävät nämä rikkaudet. Kolmas tuhatluku kristittyä ajanlaskua ei ole päättynyt ennenkuin kaivostyömiehet ovat tyhjentäneet nämä Euroopan kivihiihisäiliöt, joihin, käyttääksemme sattuvaa vertausta, ensimmäisten päivien auringon kuumuus on keräytynyt.

Mutta tämän kertomuksen aikana oli muuan Skotlannin tärkeimpiä kivihiihlikaivoksia tyhjennetty liian kiivaalla louhimisella. Juuri tässä Edinburgin ja Glasgowin välisessä tienoossa oli tuo, keskimäärin noin 2 suomen penikulman levyinen Aberfoynen hiilialue, jossa insinööri James Starr niin kauan oli johtanut louhimistöitä.

Vaan kymmenen vuotta olivat nämä kaivokset olleet autioina. Ei oltu voitu löytää uusia hiilikerroksia, vaikka tutkimuksia oli tehty 1500 vieläpä 2000 jalan syvyydessä, ja kun James Starr luopui johtajatoimestaan, teki hän sen siinä varmassa vakuutuksessa, että kaikkein pieninkin hiilijuoni oli täydellisesti tyhjennetty.

Näin ollen, olisi tietysti uuden kivihiihlialueen löytö Skotlannin maan sisustassa ollut mitä tärkein tapahtuma. Koskiko tuo Simo Fordin kirje sellaista tapahtumaa? niin kyseli James Starr alituisesti itseltään, ja sitä hän toivoi.

Sanalla sanoen; kutsuttiinko häntä valloittamaan Mustan Intian ennen tuntematonta osaa? Sen hän uskoi.

Tuo toinen kirje oli hetkeksi saanut hänet toista ajattelemaan; mutta nyt hän ei enää sitä ajatellut. Sitä paitsi, olihan vanhan kaivosmestarin poika määrättyllä yhtymäpaikalla häntä odottamassa. Nimettömällä kirjeellä ei siis ollut mitään merkitystä.

Samassa kuin insinööri astui ulos vaunusta, kiiruhti nuorukainen hänelle vastaan.

"Sinäkö olet Harry Ford?" kysyi heti James Starr, pitemmittä mutkitta.

"Niin olen, hra Starr".

"En tuntenut sinua, poikaseni! Mutta sinähän oletkin näinä kymmenenä vuotena varttunut mieheksi!"

"Minä puolestani tunsin teidät heti", vastasi nuori kaivosmies, seisoen hattu kädessään. "Te ette ole muuttuneet vähintäkään. Te olette juuri sama, joka jäähyväispäivänä suutelitte minua Dochartin kaivoksessa. Semmoiset asiat eivät unohdu!"

"Pane hattu päähäsi, Harry", sanoi insinööri. "Sataahan nyt oikein kaatamalla, ja kohteliaisuutemme ei saa mennä niin kauaksi, että se tuottaa meille yskää".

"Tahdotteko, että etsimme suojaa, hra Starr?" kysyi Harry Ford.

"En, Harry. Ilma pysyy yhä edespäin tämmöisenään. Tänään sataa koko päivän, ja minulla on kiire. Lähtekäämme matkaan".

"Niinkuin tahdotte".

"Kuules, Harry, voipiko isäsi hyvin?"

"Oivallisesti, hra Starr".

"Ja äitisi?"

"Hän samaten".

"Sinun isäsikö kirjoitti minulle ja käski minun yhtyä hänen kanssaan Jarowin aukossa?"

"Ei, minä sen tein".

"Onko Simo Ford kirjoittanut minulle toisen kirjeen, jossa hän peruuttaa yhtymisemme?" kysyi insinööri kiivaasti.

"Ei, hra Starr".

"Hyvä", sanoi James Starr, virkkamatta sen enempää nimettömästä kirjeestä. Sitte hän jatkoi:

"Voitko sanoa minulle, mitä vanha Simo tahtonee?" kysyi hän nuorelta mieheltä.

"Herra Starr, isäni tahtoo itse sen teille ilmoittaa".

"Sinä tiedät sen kuitenkin?"

"Tiedän".

"No niin, Harry, en tahdo kysellä sinulta sen enempää. Matkaan siis, minä haluan innokkaasti puhutella Simo Fordia... Tosiaankin, missä hän asuu?"

"Kaivoksessa".

"Kuinka, Dochartin kaivoksessako?"

"Niin, hra Starr", vastasi Harry Ford.

"Teidän perheenne ei siis olekkaan muuttanut kaivoksesta, sen jälkeen kuin työt siellä loppuivat?"

"Ei ainoaksikaan päiväksi, hra Starr. Te tunnette isäni. Hän on syntynyt siellä ja siellä hän tahtoo kuollakin".

"Minä ymmärrän, Harry ... ymmärrän. Hänen syntymäkaivoksensa! Hän ei ole tahtonut jättää sitä! Ja te viihdytte siellä?"

"Viihdymme, hra Starr", vastasi nuori mies, "me pidämme sydämellisesti toisistamme, ja meillä on vähäiset tarpeet".

"Hyvä, Harry", sanoi insinööri. "Matkaan siis!"

James Starr kiiruhti nuoren miehen jälkeen pitkin Callanderin katuja.

Kymmenen minuuttia myöhemmin olivat molemmat lähteneet kaupungista.

Neljäs Luku.

Dochartin kaivos.

Harry Ford oli 25 vuoden vanha, pitkä, roteva ja hartiakas nuori mies. Hänen totiset kasvonsa ja usein mieltävä ulkomuotonsa oli jo lapsuudestaan asti tehnyt hänet huomatuksi kumppaniensa joukossa. Hänen säännölliset kasvopiirteensä, syvät, lempeät silmänsä, hänen jokseenki suora, paremmin kalvea kuin vaalea tukkansa, tuo luonnollinen viehättäväisyys koko olennossaan, tämä kaikki yhdessä teki hänestä täydellisen *Lowlanderin* perikuvan, se on oivallisen tasanko-skotlantilaisen. Jo pienestä pahaisesta totutettu kivihiihtyöhön, oli hän samalla kunnan kumppani ja rehellinen, hyvä olento. Isänsä johdattamana, oman vaistonsa kiihoittamana, oli hän työskennellyt ja jo aikaisin hankkinut itselleen erityisiä tietoja, ja sillä iällä, jolloin muut vasta ovat opissa, oli hän jo enemmän — ammattinsa ensimmäisiä — maassa, jossa löytyy harvoja tietämättömiä, siellä kun kaikin neuvoin koetetaan poistaa tietämättömyyttä. Vaikka Harry Fordilla alituisen olikin kuokka kädessä, ei hän sentähden laiminlyönyt tietojen hankkimista, jotka edistyttaisivat häntä kivihiihtyössä, ja hän olisi varmaan koroitettu isänsä jälkeen Dochartin kaivoksen päällysmieheksi, jos koko kaivos ei olisi autioksi jäänyt.

James Starr oli vielä rivakka astumaan, mutta hän olisi kuitenkin jäänyt oppaansa jälkeen, ell'ei tämä olisi viivytellyt askeleitaan.

Sade oli vähän hiljentynyt. Suuret pisarat jakautuivat, ennenkuin putosivat maahan. Oikeastaan vaan muutamat kosteat tuulenpuuskat, joita raitis tuulenleuhka ajelehti, lävistivät ilmaa.

Harry Ford ja James Starr, joista edellinen kantoi insinööriin kevyttä matkalaukkaa, kulkivat ensin pitkin vasenta joenrantaa noin penikulma [Aina kun tässä kertomuksessa puhutaan penikulmista, ilman mainitsematta mitä penikulmia ne ovat, tarkoitetaan englannin penikulmia, joita menee 6 yhteen suomalaiseseen penikulmaan.] matkaa ja kääntyivät sitte sisämaahan päin, kulkien suurten puiden alla, joiden oksista vettä tippui. Karja-laumojä kävi tyynesti laitumella, syöden tuota altis tuoresta heinää, jota kasvaa ala-Skotlannin nurmikoilla. Niissä oli sarvittomia lehmiä ja hienovillaisia lampaita, niinkuin ne lampaat, joista kerrotaan lasten paimenjutuissa. Paimenta ei näkynyt, koska hän luultavasti etsi sateen suojaa jossakin ontelossa puussa, mutta *the colley*, erityinen koiralaji tässä osassa Yhdistettyä kuningaskuntaa ja erittäin kiitetty valppaudesta, kulki ympäri niityllä karjojen vartiana.

Jarowin aukonsuu oli noin kaksikolmattaosaa suomen penikulmaa Callanderista. James Starr ei voinut poistaa niitä liikutuksia, joita hän tunsikin pitkin matkaa. Hän ei ollut nähnyt näitä seutuja siitä päivin, kuin viimeinen hiilitynnyri Aberfoynen kaivoksista oli tyhjennetty eräasen Glasgowin rautatien vaunuun. Maanviljelys oli nyt astunut tuon virkeämmän ja toimekkaamman teollisuuden sijaan. Eroitus oli vielä huomattavampi, koska vainiotyöt talveksi olivat pysäytetyt, ikäänkuin viettivät lupa-aikaa. Entisinä aikoina sitä vastoin elähytti tähän vuoden aikaan seutua sekä maan päällä, että sen alla kaivosväestö. Noita suuria hiilirattaita kuletettiin yöt päivät. Rautatiekiskot, jotka nyt olivat vajonneet maahan märänneiltä vuoliaisiltaan, ratisivat silloin vaunujen painosta. Nyt muuttuivat nuo kaivosaukkoihin vievät ratatiet tavallisiksi ajo- ja kulkuteiksi. James Starr luuli kulkevänsä erämaassa.

Surullisena katseli siis insinööri ympärilleen. Hän seisahtui toisinaan huohtaaksensa. Hän kuunteli. Koneiden huudot ja puuhkamiset eivät enää kaiuttaneet ilmaa. Taivaan rannalla ei huomattu yhtään noita mustanpuoleisia savupatsaita, joiden teollisuuden harjoittaja niin mielellään näkee hattaroihin ja pilviin nousevan. Ei mikään korkea, pyöreä tahi kulmikas savupiippu tuprutanut savupilviään, joita se oli saanut itse kivihiihtivarastoista, ei mikään höyrypilli huutaen puhaltanut valkoista savuaan. Maa, joka ennen oli täynnä hiili-tomua, oli nyt niin eriskummaisen näköinen, jommoisena James Starr ei ollut tottunut sitä näkemään.

Kun insinööri seisahtui, pysähtyi myöskin Harry Ford. Nuori kaivosmies seisoi ääneti ja odotti. Hän tajusi hyvin, mitä matkatoverinsa mielessä liikkui, ja otti täydesti osaa hänen tunteihinsa — olihan hän kivihiihten lapsi, jonka koko elämä oli kulunut maan sisustassa.

"Niin, Harry, täällä on kaikki muuttunut?" sanoi James Starr. "Mutta, kun aina vaan otettiin ja otettiin, täytyihän hiilivaraston viimein loppua! Kaipaatko sitä aikaa?"

"Kyllä, minä kaipaen sitä, hra Starr", vastasi Harry. "Työ oli kovaa ja raskasta, mutta se miellytti niinkuin kaikkalainen taistelu".

"Niin kyllä, poikaseni! Alituinen taistelu, lohkeilemisten, syttymisten ja tulvien vaarat, räjähdykset jotka sattuvat kuin ukonnuoli! Kaikkia näitä vaaroja vastaan täytyy olla varoillaan! Sinä olet oikeassa. Se oli taistelu, mutta samassa elämä täynnä mielenliikutusta".

"Kaivostyömiehet Alloassa ovat olleet onnellisemmat kuin Aberfoylessa, hra Starr".

"Niin ovatkin, Harry", vastasi insinööri.

"Se on tosiaanki ikävää", sanoi nuori mies, "ett'ei koko maapallo ole luotu paljaasta kivihielestä. Silloin olisi sitä ollut tarpeeksi suuri varasto moneksi miljoonaksi vuodeksi?"

"Totta kyllä, Harry, mutta täytyypä myöntää, että luonto on viisaasti menetellyt, kun parhaasta päästä on laatinut pallomme sorakivestä, kalkista ja kraniitista, jota tuli ei voi vahingoittaa".

"Tarkoitatteko, hra Starr, että ihmiset muuten olisivat polttaneet koko maapallonsa?..."

"Niin, kokonaan, poikaseni", vastasi insinööri. "Koko maa olisi viimeiseen palaan asti työnnetty lokomotiivien, lokomobiilien, höyrylaivojen ja kaasutehdasten uuneihin ja meidän maapallomme olisi sillä tavoin jonakuna päivänä loppunut tykkäänään!"

"Sitä emme nyt tarvitse pelätä, hra Starr. Vaan sentähden tyhjentyvätkin hiilikaivokset varmaan paljoa pikemmin kuin yleisesti luullaankaan".

"Niin varmaan käykin, Harry, ja minun ajatukseni on, että Englannin ei pitäisi vaihtaa polttoainettaan muiden kansojen kultaan".

"Niin, kyllä", arveli Harry.

"Tiedän kyllä", jatkoi insinööri, "ett'ei vedenjohto- eikä sähköoppi ole vielä näyttäneet mitä ne voivat, ja että näitä molempia voimia tulevaisuudessa vielä käytetään paljoa täydellisemmin. Mutta mitä siitä! Kivihiehi on helposti käytettyä ja mukautuu suuremmitta vaivoitta teollisuuden eri vaatimusten mukaan. Valitettavasti eivät ihmiset oman mielivaltansa mukaan voi sitä tuottaa! Ulkopuoliset metsät kyllä kasvavat uudestaan lämpimän ja veden vaikutuksesta, mutta sisälliset metsät, ne eivät kasva, eikä maapallo koskaan enää tule siihen tilaan, joka on välttämätön niiden muodostumiseksi".

James Starr ja hänen kumppaninsa olivat puhellessaan kiiruhtaneet kulkuaan. Tunnin kuluttua, siitä kuin lähtivät Callanderista, tulivat Dochartin aukolle.

Välipitämättömin ja kylminkin olisi heltynyt nähdessään sen surullisen näyn, joka ympäröi hyljättyä kaivosta. Se oli kuin jonkun ruumiin luuranko, joka nykyään vielä oli ollut täynnä eloa.

Suuri kenttä, jonka ympärillä muutama kituva puu kasvoi, oli peitetty mustalla hiilitomulla, mutta siinä ei huomattu yhtään kivihiehilpalasta eikä sysimurskaa. Kaikki oli viety pois ja aikoja sitte käytetty.

Pienellä kummulla kuvautui sateen ja päiväpaisteen heikontamien puutelineiden varjokuva. Telineiden huipulla näkyi suuri ratas ja alempana oli vankka rataskehä, jonka ympäri ennen ne hihnat kulkivat, mitkä nostivat tynnyrit maan pinnalle.

Siinä oli myöskin tuo nykyään rappiolle joutunut konehuone, jossa ennen nuo sileät ja kiiltävät koneet olivat, joiden eri osat olivat tehdyt teräksestä ja messingistä. Muutamia muurikappaleita oli maassa puoleksi lahonneiden ja kosteudesta sammaltuneiden parsien seassa. Pumppuvipujen jäännöksiä, joissa vielä rippui pumppuvarsia, lopen käytettyjä tahi katkenneita köysiä, hammasrattaita, kumottuja vintturikoneita, muutamia longissaan rippuvia, kalan kylkiluiden näköisiä porrasastimia, rautakiskoja murtuneilla vuoliaisilla, joita vielä pari, kolme horjuvaa paalua kannatti, ja rautatiekiskot, jotka eivät kannattaneet pientä tyhjää vaunuakaan — semmoinen oli Dochartin aukon rappeutunut ulkonäkö.

Kaivos-sammio, halenneine ja hajalle pudonneine kivineen, oli tykkäänään paksun sammaleen peitossa. Tuossa taas huomattiin jälkiä rajoitetusta paikasta, jossa suuruutensa tahi laatunsa puolesta eroitettava kivihiehi säilytettiin. Viimein tynnyripalasisa rippuvia ketju-kappaleita, rautalevy-palasia haljenneesta höyrypannusta, vääntyneitä ja mutkistuneita pumpun mäntiä, pitkiä kiepottimia, jotka rippuivat pumppuhirsissä, porrassiltoja, joita tuuli vavahutteli; porraspuita, jotka ratisivat jaloin astuttaessa, halenneita muureja, puoleksi maahan romahtaneita kattoja, joiden ylitse kohosi lohonneita savupiippuja, muistuttaen noita uudenaikaisia kanuuneja; kaikki tämä vaikutti katselijassa ääretöntä hävityksen, kurjuuden ja viheliäisyyden tunnetta, jommoista eivät vanhan kilvilinnan rauniot, eivätkä maahan tasoitetun linnoituksen jäännökset herätä.

"Tämäpä hävitystä!" sanoi James Starr, katsahtaen nuoreen mieheen, joka ei vastannut.

Molemmat astuivat nyt sen katoksen alle, joka suojasi Jarowin aukon suuta, jonka portaita myöten vielä voi päästä kaivoksen alempiin käytäviin.

Insinööri kumartui alas aukkoon.

Ennen nousi sieltä vahvoissa puhalluksissa ilmapuhdistimien hengittämä ilma. Nyt oli se ainoastaan tyhjä nielu. Tuntui kuin olisi seisonut sammuneen tulivuoren kraaterin äyräällä.

James Starr ja Harry laskivat jalkansa ensimmäiselle portaalle.

Sinä aikana kun kaivoksessa työskenneltiin, käytettiin taidokkaita koneita muutamissa aukoissa Aberfoynen kivihiilikaivoksissa, jotka tässä suhteessa olivat hyvin varustetut; näiden laitosten avulla voivat kaivostyömiehet vaaratta mennä alas ja vaivatta nousta ylös.

Ne laitokset olivat korjatut, kun työt olivat tauonneet. Jarowin aukossa oli ainoastaan pitkä jono noin neljän- viidenkymmenen jalan pituisia portaita, erotetut toisistaan ahtailla penkereillä. Astumalla alas kolmekymmentä sellaista tikapuilta tultiin alimpaan kaivoskäytävään, joka oli 1,500 jalan syvyydessä. Tämä oli ainoa yhdistys Dochartin kaivospohjan ja maanpinnan välillä. Ilmanvaihdos kävi Jarowin aukon kautta, jota kaivoskäytävät yhdistivät toisen aukon kanssa, jonka suu oli lähempänä maanpintaa, niin että lämmin ilma luonnollisesti tunki tästä ulos ikäänkuin ylösalasin käännetyn vetopillin kautta.

"Minä seuraan sinua, poikaiseni", sanoi insinööri, antaen nuorelle miehelle merkin kulkea edellä.

"Niin kuin käskette, hra Starr".

"Totta kai sinulla on lamppusi?"

"On; jospa se vaan vielä olisi sama varolamppu, jota aina ennen käytimme!"

"Niin", lisäsi James Starr, "kaasuräjähdyksiä emme enää tarvitse pelätä".

Harryllä oli yksinkertainen öljylamppu, jonka hän sytytti. Hiilettömässä kaivoksessa ei voinut syntyä minkäänlaisia hiilihappoisia vetykaasuja. Ei siis tarvinnut pelätä mitään räjähdystä, eikä sentähden liekkiä tarvinnutkaan ympäröidä metalli-kutouksella, joka estää ulkopuolella olevan kaasun syttymästä. Davylamppua, jota ennen käytettiin, ei nyt ollut tarpeen. Mutta jos ei enää ollut mitään vaaraa, oli siihen syynä se, että vaara-aine oli hävinnyt, ja sen mukana myöskin tuo poltto-aine, joka ennen oli Dochartin kaivoksen rikkautena.

Harry astui alas ylimmäisten portaiden astimia. James Starr seurasi häntä. Pian olivat molemmat syvässä pimeydessä, jota lampun valo vaan heikosti valaisi. Nuori mies nosti lampun päällelleen, voidaksensa paremmin valaista kumppaniansa.

Insinööri ja hänen oppaansa olivat kaivostyömiesten omituisilla, vakavilla askeleilla kulkeneet noin kymmenkunta porrasta alaspäin. He olivatkin vielä hyvissä voimin.

James Starr tarkasteli jollakin uteliaalla harrastuksella, niin paljo kuin himmeän lampun valossa voi nähdä, synkeän kaivoskäytävän seiniä, jotka vielä olivat peitetyt puoli lahonneella lautavuorauksella.

Kun olivat tulleet viidennelletoista penkereelle, se on, noin matkansa puoli tiehen, pysähtyivät he hetkeksi.

"Minulla ei ole sinun jalkojasi, poikaseni", sanoi insinööri vetäen syvästi henkeään, "mutta käypihän se kuitenkin!"

"Te olette varma, hra Starr", vastasi Harry "ja näettekös se onkin jotain, kun on kauan elänyt kaivoksessa".

"Sinä olet oikeassa, Harry. Ennen muinoin, kun olin 20 vuoden vanha, olisin kyllä laskeutunut alas kertaakaan huoahdamatta. Matkalle!"

Samassa kun aikoivat lähteä penkereeltä, kuului syvyydestä etäinen ääni. Se tuli kuin ääniaalto, joka paisuen paisumistaan käypi yhä selvemmäksi.

"Kuka sieltä tulee?" kysyi insinööri ja pidätti Harrya kädellään.

"Sitä en voi sanoa", vastasi nuori kaivostyömies.

"Eikö se ole vanha isäsi?..."

"Hätkö! ei, hra Starr".

"Joku naapuri sitte?"

"Meillä ei ole ketään naapuria syvällä kaivoksessa", väitti Harry. "Me asumme siellä yksinämme".

"No, kulkekoon vieras sivutsemme", sanoi James Starr. "Niiden jotka menevät alas on väistyttävä niiden tieltä, jotka tulevat ylös".

He odottivat.

Ääni kuului nyt erittäin heleälle ja muutamia sanoja skotlantilaisesta laulusta sattui nuoren kaivostyömiehen korviin.

"Järvien laulu!" sanoi Harry. "Kummasteleisin suuresti, jos laulaja olisi joku muu kuin Jack Ryan".

"Kuka on Jack Ryan, joka laulaa noin raikkaasti?" kysyi James Starr.

"Eräs entinen kaivoskumppani", vastasi Harry.

Sitte kumartui hän alas penkereeltä ja huusi:

"Hohoi, Jack!"

"Sinäkö olet Harry?" vastasi ääni. "Odota, minä tulen".

Ja laulu kaikui taaskin niin kauniisti.

Muutama silmänräpäys myöhemmin näkyi heikon lampun valossa kookas, noin 20 vuotias nuori mies, jolla oli iloiset kasvot, veitikkamaiset silmät, suu naurussa ja punainen tukka, hän astui jo viidennentoista portaan penkereelle.

Ensi työkseen hän vahvasti puristi Harryn kättä, jonka tämä hänelle tarjosi.

"Hauskaa on tavata sinua!" huudahti Jack. "Mutta pyhän Mungon kautta, jos olisin tietänyt, että tänään olit lähtenyt maanpinnalle, olisin säästänyt itseäni alas laskeumasta!"

"Hra James Starr!" sanoi silloin Harry ja käänsi lampun kohti insinööriä, joka oli seisonut pimennossa.

"Hra Starr!" vastasi Jack Ryan. "Oh, hra insinööri, minä en olisi todellakaan tuntenut teitä. Sen jälkeen kuin jätin kaivoksen, eivät silmäni enää ole tottuneet pimeään".

"Mutta minä muistan nyt hyvin poika nulikan, joka aina lauloi ja rallatteli. Siitä on nyt kymmenen vuotta kulunut, poikaseni. Se kai juuri olit sinä?"

"Minä itse, hra Starr, ja vaikka olen vaihtanut ammattia, en luontoani kuitenkaan ole muuttanut, niinkuin näette. Minusta on paljo parempi nauraa ja laulaa kuin itkeä ja huokailla".

"Niin kyllä, Jack Ryan. Ja mitä nyt toimitat, sitte kuin kaivoksen jätit?"

"Minä työskentelen Melrosen maatilalla, lähellä Irvineä Renfrewin kreivikunnassa, 7 peninkulmaa täältä. Mutta ei se ole samaa kuin meidän kaivoksemme Aberfoylessa! Kaivoskuokka sopii paremmin minun käteeni kuin lapio ja piiska. Vanhassa rakkaassa kaivoksessa löytyy myöskin soppia, jotka iloisesti kaiuttavat laulua, mutta tuolla ylhäällä!... Mutta aiottehan käydä vanhan Simon luona, hra Starr?"

"Aion, Jack", vastasi insinööri.

"Elkää antako minun estää teitä..."

"Kuules nyt, Jack", puuttui Harry puheeseen, "mikä sinut on saattanut tänään tulemaan tänne?"

"Tahdoin tavata sinua, kumppani", vastasi Jack Ryan, "ja käskeä sinut Irvine-klanen juhlaan. Tiedäthän, että minä olen pillipiiparina juhlassa. Siellä lauletaan ja tanssitaan".

"Kiitos, Jack, mutta minun on mahdoton tulla".

"Mahdoton?"

"Niin, hra Starr tulee ehkä viipymään kauemmin ja minä saatan hänet takaisin Callanderiin".

"No, Harry, juhla tulee vietettäväksi vasta kahdeksan päivän perästä. Siksi hra Starr kyllä jo on lähtenyt, eikä sinulla ole mitään syytä, joka estäisi sinua tulemasta".

"Niin, Harry", sanoi James Starr, "sinun tulee noudattaa kumppanisi Jackin kutsumusta".

"No, olkoon menneeksi, minä kiitän kutsumuksestasi", sanoi Harry, "tapaamme toisemme juhlassa".

"Kahdeksan päivän kuluttua, se on siis päätetty", sanoi Jack Ryan. "Hyvästi Harry! Teidän palvelijanne, hra Starr! Minua ilahuttaa suuresti, että olen saanut nähdä teitä. Minä voin nyt kertoa teistä ystäville. Ei yksikään ole unhottanut teitä, hra insinööri".

"Enkä minäkään ole ketään unhottanut", sanoi James Starr.

"Kiitoksia, kaikkein puolesta hra insinööri!"

"Hyvästi, Jack!" keskeytti nyt Harry ja puristi vielä kerran kumppaninsa kättä.

Jack Ryan alotti taas iloista lauluaan ja hävisi kaivosaukkoon, jota hänen lamppunsa himmeästi valaisi.

Neljännän osan tunnin kuluttua olivat James Starr ja Harry astuneet viimeiset portaat alas, ja tulivat nyt kaivoksen alimpaan osaan.

Siihen ympyrään, jonka tämä osasto muodosti, päättyi muutamia käytäviä, joita käytettiin viimeisiä hiilikerroksia kaivaessa. Ne tunkeutuivat syvälle liuskakivi- ja hietakivikerrokseen, muutamat pönkitetyt paksuilla, kömpelösti hakatuilla parsilla, toiset taas varustetut paksulla kivivuorauksella. Hiilijuonet, jotka olivat työn aikana tyhjennetyt, olivat kaikkialla mullalla ja soralla täytetyt. Nuo tehdyt kaivostuet olivat rakennetut lähellä olevan kivilouhoksen kivistä, ja ne kannattivat nyt maata, se on tuota kaksinkertaista tertiari ja jälki-tertiari kerrosta, joka ennen oli juuri kivihiilen kannattamana. Pimeys vallitsi kaikkialla kaivoksessa, josta sen ennen karkoittivat kaivostyömiesten lamput tahi sähkövalo, jota viime aikoina oli ruvettu kaivoksissa käyttämään. Himmeissä maanalaisissa käytävissä ei enää kuulunut hiilivaunujen ratinaa, tahi niiden kulettajien ääniä, tahi hevosten ja muulien hirnumista, tahi työmiesten nakutusta maatuneita kasviaineksia vasten, tahi maan kerroksia halkasevan porauksen pauketta.

"Tahdotteko hetkisen levähtää, hra Starr?" kysyi nuorukainen.

"En, poikaseni", vastasi insinööri. "Haluan vaan päästä vanhan Simon tupaan".

"Seuratkaa siis minua, hra Starr. Minä näytän teille tien, vaikka olen vakuutettu, että itsekin sen tuntisitte niin suuri kuin sekasorto täällä onkin".

"Kyllä tuntisinki; minulla on vielä varsin selvillä koko kaivos kaikkine käytävineen".

Insinöörin seuraamana astui Harry, nostaen lamppunsa korkealle paremmin valaistaksensa, korkeaan käytävään, joka oli suuren kirkon sivuholvin kaltainen. He olivat kompastua jäljellä oleviin vuoliaisiin, jotka olivat kannattaneet ratakiskoja, sinä aikana kuin kaivoksessa työskenneltiin.

Mutta he eivät ennättäneet kulkea viisikymmentä askeltakaan, kun suuri kivi putosi James Starrin jalkojen eteen.

"Varokaa, hra Starr!" huudahti Harry ja tarttui insinöörin käsivarteen.

"Kas, kivi, Harry! Nämä vanhat holvit eivät enää näy olevan kyllin varmat, ja..."

"Hra Starr", keskeytti Harry Ford, "minusta tuntui kuin kivi olisi ollut ... ihmiskäden heittämä!..."

"Heitetty!" huudahti James Starr. "Mitä tarkoitatkaan, poikaseni?"

"En mitään, en mitään ... hra Starr", vastasi välttämättä Harry, jonka katse oli muuttunut tarkastelevaksi, niinkuin olisi tahtonut katsoa noiden paksujen seinäin läpi. "Jatkakaamme vaan matkaamme. Minä pyydän, nojautukaa käsivarteeni, niin ette tarvitse pelätä kompastuvan".

"Olkoon menneeksi, niinkuin tahdot, Harry",

Heidän näin eteenpäin kulkiessansa, Harry tuon tuostakin aina katsoi taaksensa, samalla kuin asetti lamppunsa niin, että sen valo sattui syvälle kaivokseen.

"Olemmeko kohta perillä?" kysyi insinööri.

"Korkeintaan 10 minuutin kuluttua".

"Hyvä".

"Mutta", jupisi Harry, "se oli kaikissa tapauksissa hyvin kummallista. Tämä oli ensikerta, kuin se minulle tapahtui. Olipa niin ja näin, ett'ei kivi pudonnut juuri silloin kuin meidän oli siitä kulkeminen..."

"Se oli ainoastaan sattumus, Harry".

"Sattumusko!" vastasi nuori mies ja pudisti päätään. "Niin ... sattumus..."

Harry seisahtui. Hän kuunteli.

"Mikä on, Harry!" kysyi insinööri.

"Minusta kuului kuin joku olisi astunut takanamme", vastasi nuori kaivostyömies ja kuunteli vieläkin tarkemmin.

Sitte hän sanoi:

"Ei, minä varmaankin erehdyin. Nojautukaa paremmin käsivarteeni, hra Starr. Pitäkää minua keppinänne..."

"Tukeva keppi, Harry", sanoi James Starr. "Ei löydy parempaa semmoista, kuin hyvä ja urhea poika, niinkuin sinä".

He pitkittävät äänettöminä matkaansa pimeään käytävän läpi.

Harry, jonka aivoissa selvästi oudot mietteet liikkui, kääntyi usein taaksensa katsomaan, niinkuin olisi tahtonut keksiä jotain kaukaista ääntä tahi etäistä valoa.

Mutta kaikki oli hiljaista ja pimeää sekä heidän takanaan että edessään.

Viides Luku.

Fordin perhe.

Kymmenen minuutin kuluttua jättivät vihdoinkin James Starr ja Harry suuren käytävän.

Nuori kaivostyömies ja insinööri olivat tulleet valoisempaan paikkaan kaivoksessa, jos siksi sopii sanoa suurta pimeää onteloa. Se ei kuitenkaan ollut varsin valoton. Muutama valonsäde tunki siihen korkeammalla olevan, nykyään hylätyn, aukon suun kautta. Sitä tietä oli Dochartin kaivoksen ilmanvaihdos johdettu. Vähemmän tiheydensä tähden vetäytyi lämmin ilma kaivoksen sisästä Jarowin aukkoa kohden.

Vähän ilmaa ja valoa tunki siis samalla paksun liuskakerroksen läpi aina tänne alas asti.

Täällä oli Simo Ford perheineen asunut kymmenen vuotta. Se oli maan alainen asunto, koverrettu liuskakivikerrokseen, samalla paikalla, jossa ennen olivat työssä nuo suunnattoman suuret koneet, jotka toimittivat Dochartin kaivoksen koneelliset työt.

Semmoinen oli vanhan päällysmiehen asunto, jota hän jonkunlaisella ylpeydellä kutsui huvilakseen. Varakkaisuutensa nojalla, jonka hän oli hankkinut itselleen uutteralla työllään koko pitkänä elinaikansa, olisi Simo Ford voinut elää Jumalan ihanan taivaan alla, viheriöiden puiden keskellä, missä paikassa hyvänsä maassa; mutta hän ja hänen perheensä olivat mieluummin pysyneet kaivoksessa, missä he tunsivat olevansa onnelliset, heillä kun oli samanlaiset taipumukset ja samat mielipiteet. Niin, he tosiaankin viihtyivät hyvin huvilassaan, 1,500 jalkaa Skotlannin maanpinnan alla. Muun muassa oli heillä sekin etu, ett'ei siellä tarvinnut pelätä veronottajia ... ne eivät koskaan tohtineet tulla alas huvilan asujanten luo.

Tähän aikaan oli Simo Ford vielä hyvissä voimissa, vaikka olikin täyttänyt 65 vuotta. Roteva, voimakas ja vahva ruumiin rakennukseltaan, oli hän erinomaisempia *sawneyia* [Sawney merkitsee skotlantilaisia, samaten kuin John Bull englantilaista ja Paddy irlantilaista.] koko maakunnassa, josta kuitenkin niin monta uljasta miestä oli lähtenyt yläkömaan rykmentteihin.

Simo Ford oli syntyisin vanhasta kaivostyömiessuvusta, ja hänen sukutaulunsa ulottui aina siihen aikaan asti, jolloin Skotlannin kivihiilikerroksissa ensin ruvettiin työskentelemään.

Rupeatonta muinaistieteellisiin tutkimuksiin siitä, olivatko kreikkalaiset ja roomalaiset kivihiiltä käyttäneet, taikka olivatko kiinalaiset kauan ennen kristittyin ajanlaskua hiilikaivoksissa työskennelleet, tai siitä onko tosiaankin tuo maaton polttoaine saanut ranskalaisen nimensä *houillière* kengittäjä Houillos'in mukaan, joka eli Belgiassa kahdennelatoista vuosisadalla, voidaan kuitenkin vakuuttaa, että Suurenbritannian kivihiilialueissa ensiksi säännöllisesti on työskennelty. Jo yhdennelatoista vuosisadalla jakoi Wilhelm Walloittaja asekkumppaniensa kesken tulot Newcastle'n kivihiilialueesta. Kolmannelatoista vuosisadalla antoi Henrik III luvan "merihiilen" nostamiseen. Saman vuosisadan loppupuolella mainitaan kivihiilikerrokset Skotlannissa ja Walesissa.

Siihen aikaan Simo Fordin esi-isät jo tunkeutuivat Kaledonian maan sisustaan, jäädäkseen sinne isästä poikaan, monen moneksi sukupolveksi. Ne olivat vaan yksinkertaisia työmiehiä. He ahkerointsivat,

kuin olisivat olleet kuritusvankeja, kallisarvoisen polttoaineen nostamisessa. Luullaanpa vielä hiilikaivostyömiesten, samaten kuin työmiesten senaikuisissa suolakaivoksissa, olleen todellisia orjia. Kahdeksannellatoista vuosisadalla oli tämä ajatus niin yleisesti juurtunut Skotlannissa, että pretendentin sodan aikana pelättiin 20,000 kaivostyömiehen Newcastlella, aseet kädessä, ryhtyvän vaatimaan itselleen vapautta — jota he luulivat kaipaavansa.

Olipa kuinka tahansa, Simo Ford oli ylpeä siitä, että kuului suureen skotlantilaiseen kaivostyömiessperheeseen. Hän teki ahkerasti työtä, missä esi-isänsä ennen olivat käyttäneet kuokkaa, murtovasaraa ja muita kaivostyökaluja. Kolmekymmentä vuotta oli hän ollut päällysmiehenä Dochartin kaivoksessa, tärkein kaivos Aberfoynen kivihiihialalla. Hän oli kiihkeästi mieltynyt ammattiinsa. Monena vuotena hoiti hän tehtävänsä suurimmalla innolla. Hänen ainoa huolensa oli hiilikerrosten vähentyminen ja pelätty aika, jolloin ne olisivat lopen tyhjät.

Silloin oli hän innokkaasti ruvennut tutkimaan uusia mahdollisia kivihiihkerroksia kaikissa Aberfoynen kaivoksissa, jotka olivat toistensa kanssa maanalaisessa yhteydessä. Hän oli viime aikoina työskennellessään tosiaankin onnistunut löytää muutamia. Hänen kaivostyömiessvaistonsa oli hänelle hyvänä apuna, ja insinööri James Starr piti häntä suuressa arvossa. Olisi voinut luulla hänen vainuntapaisesti löytäneen kivihiihkerrokset, niinkuin hydroskopi löytää lähteet maakerrosten alla.

Mutta, niinkuin jo tiedämme, hetki tuli, jona polttoaine tykkänään loppui. Tutkimuksista ei enää ollut mitään apua. Kaikki oli loppunut. Kaivostyö taukosi ja työmiehet hajosivat eri haaroille.

Kukapa olisi voinut uskoa! Useimmat joutuivat silloin epätoivon valtaan. Kaikki ne, jotka tietävät ihmisten todellakin rakastavan raskasta työtään, eivät suinkaan kummastele tätä kuullessaan. Simo Fordiin se kuitenkin enimmin koski. Hän kuuluikin, jos kukaan, niihin kaivostyömiehiin, joiden oleminen on eriamättömästi heidän kaivokseensa kiinitetty. Hän oli syntymästään saakka ollut siinä ja, kun työt loppuivat, tahtoi hän välttämättömästi edeskinpäin asua siellä. Hän jäi siis kaivokseen. Poikansa Harryn työnä oli varustaa heidän maanalaista asuntoaan ruokavaroilla, mutta ukko itse ei ollut kuuden vuoden kuluessa kymmentäkään kertaa noussut maanpinnalle.

"Lähteä sinne ylös! Mitä hyötyä siitä olisi!" sanoi hän, eikä jättänyt mustaa asuntoaan.

Tässä, muuten erittäin raittiissa ympäristössä, jossa aina oli keskimääräinen lämpö määrä, ei entinen päällysmies tiennyt mitään kesän kuumuudesta, eikä talven pakkasesta. Hänen perheensä oli myöskin oivallisessa terveyden tilassa. Mitä muuta voisi hän toivoakaan?

Mieleltään oli hän kuitenkin hyvin alakuloinen. Hän kaipasi sitä vilkasta ja toimeliasta elämää, joka ennen vallitsi kaivoksessa. Mutta häntä elähytti kuitenkin omituinen aate.

"Ei, ei, kivihiihi ei vielä ole loppunut!" kertoi hän aina uudestaan.

Jumala auttakoon sitä ihmistä, joka Simo Fordin kuullen tohti epäillä, vanhan Aberfoynen kerran heräävän kuolleistaan! Hän ei ollut siis koskaan herennyt toivomasta vielä kerran löytävänsä jonkun uuden hiilikerroksen, joka jälleen saattaisi kaivokselle entisen maineensa. Niin, jos vaan olisi tarvittu, hän kyllä mielellään olisi tarttunut työmiesten kuokkaan, ja hänen vanhat, vaan vieläki voimakkaat käsivartensa olisivat kiivaasti kolkutelleet kalliota. Sentähden hän usein kuljeskeli pimeiden käytävien läpi, milloin taas poikansa, tutkivasti tarkastellen, etsien, mutta joka kerta väsyneenä, vaikka ei epätoivoisena, palaten takaisin mökkiinsä.

Simo Fordin arvoisa elämän toveri oli Madge, roteva ja vahva nainen, *the good wife*, niinkuin Simo häntä nimitti. Madge yhtä vähän kuin miehensäkin tahtoi jättää Dochartin kaivosta. Hänellä oli tässä asiassa aivan samat toivot ja huolet kuin miehelläänkin. Hän kehoitti miestänsä ja innostutti häntä, hän puhui miehelleen tästä asiasta semmoisella hartaudella ja innolla, että vanha kaivosmestarin sydän lämpesi sitä kuunnellessa.

"Aberfoyle uinailee ainoastaan, Simo", sanoi Madge miehelleen. "Sinä olet oikeassa. Se vaan lepää, eikä ole kuollut!"

Madge ymmärsikin vetäytyä pois ulko maailmasta ja nauttia kotoisen elämän onnea, miehensä ja poikansa kanssa himmeässä mökissään.

Sinne tuli James Starr.

Insinööriä oltiin odotettu. Niin pian kuin Simo Ford, joka seisoi ovensa kynnyksellä, huomasi kaukaa Harryn lampun kuumoittavan, joka ilmoitti hänen entisen *viewer* insä tuloa, kiiruhti hän heitä vastaan.

"Tervetultuanne, hra James!" huusi hän hänelle vastaan, niin että liuskakerrokset kumisivat. "Tervetuloa vanhan kaivosmestarin asuntoon! Vaikka se onkin 1500 jalkaa maanpinnan alla, on Fordin

perheen talo siltä yhtä vierasvarainen".

"Kuinka voitte, kunnan Simo?" kysyi James Starr ja puristi isäntänsä ojennettua kättä.

"Oivallisesti, hra Starr. Ja mikäs muu olisikaan mahdollista täällä alhaalla, jossa on suojattu kaikenlaisilta pahoilta ilmoilta? Teidän naisenne, jotka matkustavat Newhaveniin tahi Porto Belloon kesällä, voidaksensa hengittää meri ilmaa, pitäisi ennemmin viettää muutamia kuukausia Aberfoynen kaivoksissa. Ne eivät silloin tarvitsisi pelätä saavansa kunnan nuhaa, niinkuin vanhan pääkaupunkimme kosteilla kaduilla".

"En huoli sitä vastaan väittää, Simo", vastasi James Starr, joka oli erittäin mielissään, kun tapasi vanhan kaivosmestarin aivan samanlaisena kuin ennen muinoin. "Ihmettelen toisinaan itsekin miksi en vaihda huonettani Canongaten varrella johonki asuntoon täällä teidän läheisyydessänne".

"Semmoinen on oleva teidän käytettävänne, hra Starr. Minä tunnen yhden teidän entisistä kaivostyömiehistänne, joka olisi erittäin ihastuksissaan, jos ei muuta kuin palomuuuri olisi hänen ja teidän välillänne".

"Ja Madge?" ... kysyi insinööri.

"Kelpo vaimoni voipi, jos mahdollista, vielä paremmin kuin minä", vastasi Simo Ford, "ja hän oikein iloitsee ajatellessaan, että saapi teidät nähdä pöydässään istuvan. Minä uskon todellakin, että hän on onnistunut paremmin kuin milloinkaan, voidaksensa arvoisasti teitä vastaan ottaa".

"Saammepa nähdä Simo, saammepa nähdä", sanoi insinööri, joka pitkän matkan kulettuansa, ei suinkaan välinpitämättömyydellä kuullut mainittavan oivaa aamiaista.

"Onko teillä nälkä, hra Starr?"

"Kova nälkä. Matka on vaikuttanut minussa aika ruokahalun. Olen kulkenut ilkeässä ilmassa!"

"Vai niin, sataako siellä ylhäällä?" sanoi Simo Ford, hyvin osanottavana.

"Sataa, Simo, ja Forthissa vesi on yhtä raivoissaan kuin meressäkin".

"Mutta täällä, hra James, täällä ei sada. Vaikka enhän minä tarvitse teille kuvata etuja, joita tunnette yhtä hyvin kuin minäkin. No niin, nyt olemme huvilassani. Se on etevimpiä maailmassa, ja vielä kerran tervetultuanne!"

Simo Ford käski James Starrin astua sisään. Hän seisoi nyt suuressa salissa, jota valaisivat useammat lamput, joista yksi ripui maalatuissa kattoparsissa.

Pöytä oli katettu valkoisella vaatteella ja odotti vaan niitä neljää syömämiestä, joille sen ympäri oli asetettu neljä nahkalla päällystettyä tuolia.

"Hyvää päivää, Madge", sanoi insinööri.

"Jumal' antakoon, hra James", vastasi tuo kunnioitettava skotlannitar nousten vierastaan vastaan ottamaan.

"Hupaista on taas nähdä teitä, Madge".

"Aina on iloista nähdä niitä, joita on hyvyydellä kohdellut, hra James".

"Keitto odottaa, muijaseni", keskeytti Simo Ford "emmekä saa antaa sen, emmekä hra Starrinkaan odottaa. Hän on nälissään kuin kunnan kaivostyömies konsanaan, ja hän saapi huomata, ett'ei poikamme anna meiltä mitään puuttua täällä alhaalla... Tosiaankin Harry", lisäsi vanha kaivosmestari kääntyen poikansa puoleen, "Jack Ryan kävi täällä hakemassa sinua".

"Minä tiedän sen, isäni. Me tapasimme hänet Jarowin aukossa".

"Hän on reipasluontoinen ja hyvä kumppani", sanoi Simo Ford. "Mutta hänestä tuntuu olevan hauska olla tuolla ylhäällä. Hänen suonissaan ei juokse oikeaa kaivostyömiehen verta... Pöytään, hra James, ja syökäämme vahvasti, sillä on hyvinki mahdollista, että vasta myöhään saamme toisen aterian".

Samassa kun insinööri ja hänen isäntäväkensä olivat istumaisillaan, sanoi Starr:

"Hetkinen vielä. Tahdotteko, että syön oikein hyvällä ruokahalulla?"

"Sillä teette meille suurta kunniaa, hra James", vastasi Simo Ford.

"Hyvä, mutta silloin ei pidä olla mitään, jota erityisesti ajatteleisi. Minulla on pari kysymystä teiltä kysyttävänä".

"Minä kuuntelen, hra James".

"Kirjeessänne puhutte tärkeästä ilmoituksesta?"

"Se onkin varsin tärkeä!"

"Teillekö?..."

"Teille ja minulle, hra Starr. Mutta minä puhuisin mielelläni siitä vasta aamiaisen jälkeen ja asianomaisella paikalla. Muuten ette usko minua".

"Simo", jatkoi insinööri, "katsokaa minuun tarkasti — noin oikein silmiin. Tärkeä ilmoitus? No ... hyvä! ... minä en kysy enempää", lisäsi hän, niinkuin olisi vanhan kaivosmestarin silmistä lukenut sen vastauksen, jota toivoi kuulevansa.

"Entäs toinen kysymys?" tiedusteli kaivosmestari.

"Tiedättekö, Simo, kuka tämän on minulle kirjoittanut?" vastasi insinööri ja ojensi hänelle salaperäisen kirjeen, jonka oli saanut.

Simo Ford otti kirjeen ja luki sen suurella tarkkuudella.

Senjälkeen näytti hän sen pojalleen.

"Tunnetko käsialaa?" kysyi hän.

"En isäni", vastasi Harry.

"Ja kirjeellä oli Aberfoynen postimerkki?" kysyi Simo Ford insinööriltä.

"Niin, samaten kuin teidänki kirjeellänne", vastasi James Starr.

"Mitä sinä Harry tästä ajattelet?" sanoi kaivosmestari, ja hänen otsallaan näkyi tällä hetkellä synkkä pilvi.

"Isäni", vastasi Harry, "minä uskon, että joku oman etunsa tähden koetti estää hra Starria tulemasta yhtymäpaikalle, jonne olitte kutsuneet hänet".

"Mutta kuka?" kysyi vanha kaivosmestari. "Kuka on voinut niin tunkeutua sisimpiin ajatuksiini?..."

Simo Ford vaipui syviin mietteisiin, joista hänet pian herätti Madgen ääni.

"Käykäämme istumaan, hra Starr" sanoi Simo Ford. "Ruoka muuten jähtyy. Jättäkäämme hetkeksi koko kirje, ja älkäämme sitä ajatelko".

Jokainen istui paikoillensa, James Starr vastapäätä Madgea, siten häntä erityisesti kunnioittaen, isä ja poika vastakkain.

Sepä olikin hyvä skotlantilainen ateria. Ensiksi "hotchpotch", eräs keitto, jossa liha kelli rasvasessa liemessä. Vanhan Simon vakuutuksen mukaan ei löytynyt hänen muijasensa vertaista "hotchpotchin" keittäjää.

Sama oli myöskin "cockyleekyn" laita, eräs höystetty kukkopaisti, purjolaukalla sekoitettu, joka myös ansaitsi suurinta kiitosta.

Kaiken tämän kostukkeena oli oivallista olutta, Edinburgin parhaan oluttehtaan valmistamaa.

Etevin ruokalaji oli kuitenkin "haggis", eräs kansallisvanukka, valmistettu lihasta ja ohrajauhoista. Se erinomainen ruokalaji, joka niin innostutti runoilija Burns'ia, että hän sen johdosta kirjoitti muutaman parhaimpia runovirsiänsä, oli samanlainen kuin kaikki muukin hyvä tässä maailmassa: se katosi kuin unelma.

Madge sai kuulla todellista ylistystä vieraaltaan.

Viimeksi syötiin jälkiruoaksi juustoa ja *cakesia*, hienoja kaurakakkuja, joiden kostukkeeksi juotiin pieni lasillinen "usquebaughia", oivallista paloviinaa, joka oli 25 vuotista, siis yhdenikäistä kuin Harry.

Ateria kesti hyvin tunnin ajan. James Starr ja Simo Ford eivät ainoastaan syöneet paljon, vaan juttelivat myös paljon, pääasiallisesti entisistä ajoista ja Aberfoynen vanhoista kaivoksista.

Harry istui äänetönnä. Hän oli pari kertaa noussut ylös pöydästä ja lähtenyt ulos huoneestakin. Hän tuns selvästi levottomuutta tuon kiven putoamisen perästä, ja tahtoi pitää silmällä asunnon ympäristöä. Tuo nimetön kirje ei myöskään ollut hänestä rauhoittava.

Kun Harry näin kerran oli ulkona tähystelemässä, sanoi insinööri Simo Fordille ja Madgelle:

"Kunnon poika teillä on, ystäväiseni!"

"On kyllä, hra Starr, hyvä ja rakas lapsi", vastasi innolla vanha kaivosmestari.

"Viihtyykö hän hyvin täällä teidän asunnossanne?"

"Hän ei mitenkään tahtoisi jättää meitä".

"Mutta ettekö aio hankkia hänelle vaimoa?"

"Harrylle!" huudahti Simo Ford. "Kenenkä sitte? Ehkäpä jonkun tytön tuolta ylhäältä, joka olisi mieltynyt juhliin, tanssiin, ja joka pitäisi enemmän kotiseudustaan kuin meidän hiilikaivoksesta! Semmoisesta Harry ei huolisi!"

"Simo", puuttui Madge puheeseen, "sinä et saa vaatia, että Harry jäisi naimattomaksi..."

"Minä en vaadi mitään", vastasi vanha kaivosmestari, "mutta eihän sillä kiirettä ole. Kukapa tietää..."

Samassa astui Harry huoneeseen, ja Simo vaiken.

Kun Madge nousi pöydästä, seurasivat muut hänen esimerkkiään ja istuivat hetkeksi oven edustalle.

"No, Simo", sanoi insinööri, "nyt olen valmis kuulemaan, mitä teillä on kerrottavana".

"Herra James", sanoi Simo Ford, "teidän ei tarvitse käyttää korvianne, vaan jalkojanne... Oletteko tarpeeksi levännyt?"

"Olen, minä olen taas tykkänään toinen ihminen, Simo. Olen valmis teitä seuraamaan, minne vaan tahdotte".

"Harry", sanoi Simo Ford, kääntyen poikansa puoleen, "sytytä varolamppumme".

"Otatteko varolamppuja mukaan!" huudahti James Starr hämmästyksissään, koska ei tarvittu pelätä minkäänlaisia kaasuräjähdyksiä sellaisessa kaivoksessa, jossa ei kivihiiiltä löytynyt.

"Otamme, hra James, varovaisuudesta".

"Hyvä ystävä, ettekö myöskin käske minun pukeutua kaivostyömiehen vaatteisiin?"

"En vielä, hra James! en vielä!" vastasi vanha kaivosmestari, jonka silmät omituisesti loistivat syvissä kuopissaan.

Harry, joka oli mennyt takaisin huoneeseen, palasi pian tuoden kolme varolamppua muassaan.

Hän antoi yhden insinöörille, toisen isälleen ja kolmannen piti hän itse vasemmassa kädessään, kun sitävastoin oikeassa piteli pitkää sauvaa.

"Matkaan!" sanoi Simo Ford, ottaen ovenpielestä suuren vahvan kuokan.

"Matkaan", vastasi insinööri. "Hyvästi siksi Madge!"

"Jumala olkoon kanssanne!" toivotti emäntä.

"Hyvä illallinen, muijaseni, ymmärräthän!" huusi hänelle Simo Ford. "Olemme hyvin nälkäisiä, kun takaisin tulemme, ja tiedämme kyllä pitää arvossa laitoksesi!"

Kuudes Luku.

Selittämättömiä ilmiöitä.

Niinkuin tunnettu on, vallitsee Skotlannin ylänkö- sekä alankomaassa suuri taikauskoisuus. Muutamissa klaneissa on tilanhaltian alustalaisten tapana kokoontua yhteen iltaisin, ja silloin aina

kuulee kerrottavan joukon satuja muinaisesta pohjolan jumaluustarustosta. Vaikka kansan-opetus on hyvin edistynyt maassa, ei se kuitenkaan ole voinut juttujen joukkoon karkoittaa näitä taruja, jotka näyttävät syntyneen itse Kaledonian maan kanssa. Se on yhä vielä henkien ja kummitusten, haltiain ja keijukaisten maa. Siellä näyttäytyy yhä vielä paha henki, jota ainoastaan rahalla voidaan karkoittaa; ylänköläisten *the seer*, joka kaksinäköisyyden lahjalla varustettuna voi ennustaa tulevia kuoleman kohtauksia; "May Moullach", joka näyttäytyy nuoren tytön haahmossa ja jolla on karvaset käsivarret, varoittaa perheitä tulevasta onnettomuuksista; "Branshic" haltiatar ennustaa surullisia kohtauksia; *the Brawnies*, jotka pitivät huolta talouskaluista; "Urisk", jota etenkin tavataan autioilla tuntureilla ja Katrine-järven läheisissä kuiluissa — ja monta muuta.

Tietysti Skotlannin hiilikaivosten asukkaat myöskin puolestaan lisäävät ja kartuttavat näitä muinaistaruston kertomuksia ja juttuja. Kun kerran ylänkömaan vuorilla asuskelee hyviä tai pahoja henkiolentoja, niin luonnollisesti niitä löytyy vielä enemmän himmeissä hiilikaivoksissa, niiden syvimmissä syvyyksissä. Kuka tärisyttää hiilikerroksia myrskyisenä yönä? kuka saattaa meidät uusia tuntemattomia hiilikerroksia löytämään; kuka syyttää kaasun ja raivoo niin hirmuisesti kauheissa räjähdyksissä, jos ei juuri kaivoksen haltia? Se on ainakin yleisesti levinnyt usko taikauskoisten Skotlantilaisten kesken. Useimmat kaivostyömiehet näkevät mielellään jotain haaveksittua aivan luonnollisissa ilmauksissa, ja turhaan on se aikansa viettänyt, joka koettaa saattaa heitä taikauskostaan. Missä onkaan herkkäuskoisuudella parempi tilaisuus vaikuttaa, kuin näiden kaivoskuilujen syvyydessä?

Ja Aberfoynen kaivokset, jotka olivat juuri tarumaan keskustassa, antautuivat tietysti kokonaan ylenluonnollisten tapausten uskoon.

Siellä oli siis runsas taruvarasto. Täytynee vielä lisätä, että muutamat siihen asti selittämättömät ilmaukset, antoivat uutta voimaa yleiselle taikauskolle.

Enin taikauskoinen Dochartin kaivoksessa oli Jack Ryan, Harryn kumppani. Hän oli suurin ylenluonnollisuuden kannattaja. Kaikki nuo haaveksitut kertomukset muutteli hän runomuotoon, jotka tuottivat hänelle paljon ylistystä talvi-iltoina.

Mutta Jack Ryan ei suinkaan ollut ainoa, joka osoitti taikauskoa. Hänen kumppaninsa vakuuttivat yhtä varmasti, että Aberfoynen kaivoksissa kummitteli, että muutamia käsittämättömiä olennoita usein näyttäytyi siellä, niinkuin ylänkömaillakin. Kun kuunteli heidän kertomuksiaan, niin eipä suinkaan olisi voinut olla todeksi uskomatta mitä he kertoivat. Löytyykö tosiaankin sopivampaa paikkaa, kuin pimeää ja syvä kaivos, henkien, haltiain, keijukaisten ja muiden mielikuvituksen luomien olentojen asunnoksi? Paikka oli valmiiksi varustettu, miksikä eivät siis ylenluonnolliset olennot olisi tulleet tehtäviänsä toimittamaan?

Näitä kertoivat Jack Ryan ja hänen kumppaninsa Aberfoynen kaivoksista. Olemme sanoneet eri kaivosten olleen yhdistettynä toisiinsa maanalaisilla käytävillä, joita oli johdettu hiilikerrosten välitse. Stirlingin kreivikunnan alla oli suuri vuoriala, lävistetty tunneleilla, täynnä koverrettuja holvia ja kaivoja, suuren muurahaispesän kaltainen, maanalainen labyrintti.

Työmiehet kaivoksen eri osista tapasivat usein toisiaan, joko työhön mennessä tahi sieltä tullessansa. Tällä tavoin oli heidän helppo keskustella toistensa kanssa ja levittää siinä kivihiilimaailmassa syntyneitä kertomuksia toisesta aukosta toiseen ja toisesta kaivoksesta toiseen. Kertomukset kulkivat siten ihmeteltävällä nopeudella suusta suuhun, aina sitä myöten kasvaen niinkuin tavallisesti.

Mutta kaksi miestä, jotka olivat muita taitavampia ja vakavampia luonteeltaan, eivät koskaan puuttuneet noihin kummitus-juttuihin. He eivät ollenkaan uskoneet haltioilla, hengillä ja haltiattarilla olevan mitään tekemistä maailmassa.

Ne kaksi miestä olivat Simo Ford ja hänen poikansa. He osoittivat sen käytökselläänki, siten että jäivät asumaan pimeään ja autioon holviin, sitte kuin työt Dochartin kaivoksessa olivat lakkautetut. Kunnan Madgella, niinkuin kaikilla ylänkömaan naisilla, liene ollut jonkinlainen luottamus noihin ylenluonnollisiin kertomuksiin. Mutta näitä näky-juttuja sai hän ainoastaan kertoa itselleen — ja sen hän tekikin tunnollisesti, ett'ei tuiki unhottaisi vanhoja satuja ja juttuja.

Jos Simo ja Harry Ford olisivatkin olleet niin taikauskoisia kuin kumppaninsa, eivät he kuitenkaan olisi heittäneet kivihiilimaailmaa täällä alhaalla henkien ja haltiattarien haltuun. Toivo, uusien kivihiilialojen löytämisestä olisi saanut heidät taistelemaan vaikka kokonaista haaveksittua haltiajoukkoa vastaan. He eivät olleet taikauskoisia, he uskoivat ainoastaan yhden asian: sen että Aberfoynen hiilivarasto ei vielä ollut loppunut. Todella voimme sanoa, että Simo Fordin ja hänen poikansa tätä asiaa koskeva usko oli "hiilenpoltajan usko", semmoinen usko Jumalaan, jota ei mitään voi saada järkähtämään.

Sentähden olivat isä ja poika kymmenen vuotta, antamatta yhdenkään päivän hukkaan kuluu,

kestävinä ja järkähtämättöminä vakuutuksessaan, ottaneet kuokkansa, sauvansa ja lamppunsa. He olivat molemmat näin kulkeneet ympäri, etsien ja tutkien, kolkuttaneet kallioseiniin ja kuunnelleet, oliko niistä myöntävää ääntä kuultavana.

Niinkauan kuin tutkimiset eivät vielä olleet ennättäneet alkumuodostuksista kraniitti-kerroksiin, olivat Simo ja Harry Ford varmat, että sen päiväinen onnistumaton tutkimus huomenna tuottaisi odotetun seurauksen ja sentähden oli jatkettava. He kuluttivat koko elämänsä saattaaksensa Aberfoyles kivihiilialueen entiseen hyvään toimeentuloonsa. Jos isä ennen aikojaan vaipuisi hautaan, jatkaisi poika yksin heidän yhteistä työtään.

Samalla tavoin tutkivat nuo kaivoksen uskolliset vartiat sen kestäväisyyttä, holvien lujutta. He tarkastivat ylhäältä tihkuavan veden jälkiä ja johtivat sen johonki kaivoon. Lyhyesti, he olivat vapaehtoisesti ruvenneet suojelemaan ja vartioimaan tyhjää kaivosta, josta niin paljon, nyt savuiksi haihtuneita rikkauksia oli otettu.

Joku kerta oli etenkin Harry huomannut ilmiöitä, joita hän turhaan koetti selittää.

Niin esim. luuli hän monta kertaa, kun kulki kaksinkertaista käytävää, kuulevansa sellaista kopinaa, joka syntyy kun kuokalla lyöpi sorakallioon.

Harry, jota yhtä vähän ylenluonnollinen kuin luonnollinenki tapaus saattoi peljästytää, oli silloin kiiruhtanut kulkuaan, nähdäksensä, mikä oli syy tuohon salaperäiseen ääneen.

Käytävä oli tyhjä. Kun nuori kaivostyömies lamppunsa valossa tarkasteli seinää, ei hän siinä huomannut pienintäkään kuokan jälkeä. Hän ihmetteli silloin itsekseen ja ajatteli, että hän oli kuulon hairahduksen vallassa, jonkun kummallisen kaiun pettämä.

Toisinaan oli hän taas, kun yht'äkkiä käänsi lamppunsa valon johonkin syvennykseen seinässä, huomaavinaan varjon kulkevan sivutse. Hän oli syöksynyt eteenpäin... Vaan ei mitään näkynyt, ei silloinkaan kun ei mitään pääsypaikkaa ollut, josta ihmis-olennon olisi sopinut paeta.

Käydessään kaivoksen länsiosassa oli Harry pari kertaa kuukauden kuluessa kuullut kaukaista kuminaa, ikäänkuin jos joku kaivostyömies olisi sytyttänyt dynamiittipatronan.

Viimeksi oli hän huolellisesti tarkastettuaan huomannut, että eräs pylväk oli halaistu poraamisella.

Lamppunsa valossa tutki Harry tarkoin seinää, jota vasten poraaminen oli tehty. Siinä ei ollut ainoastaan kivisoraa, vaan myöskin liuskapalasia, jotka näin syvällä olivat tunkeuneet kivihiilikerrokseen. Oliko poraamisen tarkoitus ollut etsiä ja löytää jotain uutta kivihiilijuontaa? Vai tahdottiinko ainoastaan saada tämä osa kaivosta kukistumaan? Näin kyseli Harry itseltään, ja kun hän kertoi tapauksen isälleen, ei vanha kaivosmestarikaan voinut siihen tyydyttävää vastausta keksiä.

"Sehän on hyvin kummallista!" toisteli Harry usein. "Näyttää aivan mahdottomalle, että joku tuntematon olento olisi tunkeutunut tänne, ja kuitenkin täytyy välttämättömästi olla niin! Etsisiköhän joku muukin hiilikerrosta, jossa voisi työskennellä? Eikö hän pikemmin tahdo turmella mitä Aberfoyles kaivoksissa vielä on jäljellä? Mutta minkätähden? Minun täytyy saada se selville, vaikka henkenikin menettäisin!"

Neljätöistä päivää sitä ennen kun Harry Ford oli vienyt insinöörin tuon sokkeloisen Dochartin kaivoksen läpi, oli hän ollut saavuttamaisillaan tutkimistensa päämäärän.

Hän kulki kaivoksen lounaisosassa kunnan sauva käydessään.

Äkkiä näytti hänestä kuin olisi tuli sammutettu muuan sata jalkaa hänestä, kaidan käytävän pohjukassa. Hän kiiruhti luultua valoa kohti.

Turha etsiminen. Koska Harry ei uskonut ylenluonnollisia ilmiöitä, päätti hän varmasti jonkun tuntemattoman kuljeskelevan kaivoksessa. Mutta jos hän kuinkaki tarkasti, haki ja etsi pienimmistä syvennyksistä käytävän seinissä, oli kaikki turhaa, eikä hän voinut saada vahvistusta luulollensa.

Harryn täytyi taas jättää salaisuuden ilmi-tuleminen sattumuksen nojaan. Hän näki senkin jälkeen silloin tällöin valon, joka liehui yhdestä paikasta toiseen niinkuin virvatulet, mutta se näyttäytyi ainoastaan lyhyinä välähdyksinä ja hänen täytyi heittää yrityksensä saada selville syy siihen.

Jos Jack Ryan ja muut taikauskaiset kaivostyömiehet olisivat nähneet tuon haaveellisen tulen, olisivat varmasti päättäneet sen olevan ylenluonnollisen ilmiön.

Mutta se ei juolahtanutkaan Harrylle mieleen. Eikä vanhalle Simollekaan. Ja kun he keskustelivat yhdessä niistä, aivan luonnollisten syitten vaikuttamista ilmiöistä, sanoi vanha kaivosmestari:

"Odottakaamme poikaseni. Kyllä se kerran vielä selviää".

Kuitenkin mainittakoon, ett'ei tähän asti Harrya eikä hänen isäänsä vastaan mitään pahaa oltu yritetty tehdä.

Jos se kivi, joka tänään oli pudonnut James Starrin jalkojen juureen, oli jonkun pahantekijän heittämä, niin oli se ensimmäinen rikksellinen työ tässä suhteessa.

James Starr arveli kiven pudonneen käytävän kattoholvista. Mutta Harry ei voinut tyytyä niin yksinkertaiseen selitykseen. Kivi oli hänen ajatuksensa mukaan heitetty, eikä itsestään pudonnut. Kimmahtamatta ei se koskaan olisi kulkenut heittolinjaa, jos sitä ei olisi pannut liikkeelle joku ulkonainen voima.

Harry huomasi sen tapauksen varmaksi vahingoittamis-yritykseksi itseään ja isäänsä vastaan, taikka insinööriä vastaan. Siitä mitä lukija on kuullut, on hän ehkä valmis myöntämään, että Harryllä oli syytä luuloonsa.

Seitsemäs Luku.

Eräs Simo Fordin tekemä havainto.

Vanha seinäkello salissa löi juuri kaksitoista, kun James Starr molempine seuralaisineen lähti tuvasta.

Ilmanvaihto-aukosta kuumoittava päivä loi himmeän valon avaraan pihaan. Harryn lamppua ei olisi täällä tarvittu, vaan pian se kyllä oli hyödyksi, sillä vanha kaivosmestari aikoi viedä insinöörin Dochartin kaivoksen viimeiseen päähän.

Astuttuaan noin kolmanneksen Suomen peninkulmaa pitkin suurta käytävää, tulivat nuo kolme tutkijaa ahtaan tunnelin suulle. Se oli kirkon sivuholvin näköinen, ja sen kattoa kannatti vaalealla sammalella katetut puupaalut. Se kulki samaa suuntaa kuin Forthwirta 1,500 jalkaa ylempänä.

Siinä tapauksessa, ett'ei James Starr enää tarkoilleen muistaisi Dochartin kaivoksen sokkeloa, muistutti Simo Ford hänelle sen yleistä perusjuonta, jota hän vertaili maan maatiieteelliseen ulkomuotoon.

James Starr ja Simo Ford kävivät näin yhdessä ja puhelivat keskenänsä.

Harry kulki edellä valaisten tietä. Hän käänsi toisinaan äkisti lyhdyn valon pimeihin syvennyksiin, toivoen siten huomaavansa jonkun epäluulon alaisen varjon.

"Onko meidän kauanki vielä kulkeminen näin, vanha Simo?" kysyi insinööri.

"Vielä kappaleen matkaa, hra James. Ennen olisimme matkanneet tämän tien vaunuissa, joita koneet kulettivat pitkin ratatietä. Mutta ne ajat ovat aikoja sitte menneet!"

"Lähdemmekö viimeisen hiilijuonen päähän asti?" kysyi James Starr.

"Lähdemme. Huomaan kyllä, että hyvin vielä tunnette kaivoksen".

"Kyllä! Simo", vastasi insinööri, "tuskin voimmekaan kulkea edemmä, joll'en erehdy".

"Aivan oikein, hra James. Siitä otimme viimeisen hiilikappaleen. Muistan sen niin hyvin, kuin jos se olisi eilen tapahtunut. Itse toimitin viimeisen porauksen, ja se kaikui kovemmin rinnassani kuin kalliassa. Nyt oli ainoastaan liuskakiveä ja soraa ympärillämme, ja kun pieni hiilivaunu kulki aukkoa kohden, seurasin minä sitä, niinkuin köyhän miehen ruumissaattoa! Minusta kaivoksen sielu erosi siitä tuon hiilikappaleen mukana".

Vakavuus, jolla kaivosmestari lausui nämät sanat, vaikutti suuresti insinööriin, jolla itsellä oli ollut samat tunteet. Ne olivat kuin merimiehen, kun hänen täytyy hyljätä haaksirikkoon joutunut laivansa, niinkuin vanhuksen, joka näkee isänsä asuntoa hajoitettavan.

James Starr oli puristanut Simo Fordin kättä. Nyt tuli Simo vuorostaan ja puristi vahvasti insinöörin kättä. "Me erehdyimme kaikki sinä päivänä", sanoi hän. "Vanha hiilikaivos ei ollut kuollut. Se ei ollut mikään ruumis, jonka työmiehet hylkäsivät, ja minä tohdin vakuuttaa, hra James, sen sydän sykkii vieläkin".

"Puhukaa toki, Simo! Te olette löytäneet uuden johdon?" huudahti insinööri, eikä voinut kauemmin

hiiltä itseään. "Minä tiesin sen kyllä. Tieto, jota minulle annettaisi, ja vielä Dochartin kaivoksessa! Ja mikä muu löytö voisi minua niin ilahuttaa kuin kivihiihikerroksen?..."

"Hra James", vastasi Simo Ford, "minä en ole tahtonut ilmoittaa sitä kenellekään muulle kuin teille..."

"Siinä olette oikein tehneet, Simo. Mutta sanokaas minulle, minkä tutkimuksen kautta olette tulleet varmuuteen..."

"Kuulkaa, hra James", vastasi Simo Ford. "Minä en ole löytänyt mitään kerrosta..."

"Mitä sitte olette löytäneet?"

"Ainoastaan aineellisen todistuksen, että semmoinen kerros on olemassa..."

"Ja todistus?"

"Pidättekö mahdollisena, että voipi löytyä kaasua, jos ei hiiltä löydy sen tuottamiseksi?"

"En suinkaan!" vastasi insinööri. "Jos ei löydy hiiltä, ei löydy kaasuaakaan! Ilman vaikuttavaa syytä ei ole seurausta..."

"Samaten kuin ei voi olla savua ilman tuletta!"

"Te olette siis täällä huomanneet löytyvän hiilihappoista vetykaasua?"

"Vanha kaivostyömies ei voi erehtyä siitä", vastasi Simo Ford. "Minä olen tuntenut vanhan vihollisemme, hiilivedyn!"

"Mutta jos se olikin joku muu kaasulaji", huomautti James Starr. "Sillä, joka syntyy kivihielestä, ei ole hajua eikä väriä. Sitä huomaa ainoastaan räjähdyksistä!"

"Herra James", vastasi Simo Ford, "suvaitsetteko minun kertoa, mitä olen tehnyt ... ja miten olen menetellyt ... mutta minun täytyy kertoa se omalla tavallani, jos se kävisikin pitkävetiseksi?"

James Starr tunsu kaivosmestarinsa ja tiesi olevan parasta antaa hänen puhua rauhassa.

"Herra James", alkoi Simo Ford. "Näistä kymmenestä vuodesta ei ole päivääkään kulunut, jona Harry ja minä emme ole miettineet, miten kaivoksen voisi jälleen saattaa entiseen arvoonsa ... ei sitä päivää! Me olimme päättäneet, että, jos löytyisi ainoakaan hiilikerros jäljellä, etsisimme sen. Mutta millä keinoin? Tutkimisellako? Sitä emme taitaneet, mutta meillä oli kaivostyömiehen vaisto, ja usein vie vaisto suoremmin päämäärää kohden kuin järki. Niin ainakin minä uskon..."

"Jota minä en tahdo kieltää", virkkoi insinööri.

"Mutta kuulkaas, mitä Harry on huomannut pari kertaa kaivoksen länsiosissa. Äkkiä sammuvia valoleimauksia, jotka näyttäytyivät liuskakiven tahi sora- ja maatäytteiden läpi käytävien loppu-päässä. Miksikä syttyivät nämät valot? Minä en sitä voinut, enkä vieläkään voi sanoa. Mutta ne ilmoittivat kuitenkin kaasua löytyvän läheisyydessä, ja minulle tuo kaasun oleminen ilmoitti myös hiilikerroksen löytyvän".

"Eivätkö ne saattaneet aikaan mitään räjähdystä?" kysyi insinööri innokkaasti.

"Kyllä, osittain vähäisiä räjähdyksiä", vastasi Simo Ford, "ja semmoisia, joita itse koetin toimittaa, kun tahdoin varmaa tietoa, löytykö kaasua. Muistattehan miten ennen muinoin koetettiin estää räjähdyksiä kaivoksissa, ennenkuin Humphry Davy nerollansa keksi varolamppunsa?"

"Kyllä, te tarkoitatte 'katujaa'? Mutta minä en ole koskaan nähnyt sitä käytettävän".

"Niin, tosiaankin, te olette huolimatta 55 vuodestanne liian nuori sitä aikaa muistaaksenne. Mutta minä olen kymmenen vuotta teitä vanhempi ja olen nähnyt viimeistä senlaatuista lamppua käytettävän. Sitä kutsuttiin katujaksi, sentähden että se oli puettu suureen munkki-kaappuun. Hänen oikea nimensä oli *the fireman* (tulimies). Silloin ei tunnettu muuta keinoa, jolla olisi voitu hävittää vahingollista kaasua, kun hajottaa sitä pienillä räjähdyksillä, ennen kuin sitä ehti kokoontua paljolta ylös kaivoskäytäviin. Sentähden ryömi katuja, kasvot peitettyinä, paksu munkkipäähine päässä ja koko vartalo puettu ruumiinmukaiseen paksuun pukuun, pitkin maata. Hän hengitti ala kerroksissa, joissa ilma oli puhdasta, ja oikealla kädellään kohotti hän päänsä yli palavaa tulisoittoa. Kun hiilihappoista vetykaasua oli levinnyt ilmaan niin paljon, että siitä syntyi rämähtävä sekotus, tapahtui räjähdys, tuottamatta minkäänlaista vahinkoa, ja tätä menettelyä usein uudistamalla, voitiin estää suurimmat vahingo-tapaukset. Toisinaan sai katuja räjähdyksestä niin kovan iskun, että hän siitä kuoli. Toinen tuli silloin hänen sijaansa. Näin jatkettiin, aina siksi kuin Davyn lamppu tuli otetuksi käytäntöön kaikkiin

kaivoksiin. Mutta minä tunnen vallan hyvin, kuinka tuo kaikki kävi pänsä ja olen sen kautta tullut varmasti tietämään, että täällä löytyy kaasua ja siis myöskin kivihiili-kerros Dochartin kaivoksessa".

Kaikki mitä vanha kaivosmestari oli kertonut "katujasta" oli aivan todellista. Juuri tätä tapaa käytettiin ennen muinoin kaivoksissa ilman puhdistamiseksi.

Hiilikaivoksissa ilmaantuva kaasu on väritön ja melkein hajuton, sillä on vähäinen himmeä valo ja sitä on tuiki sopimatonta hengittää. Kaivostyömiehet eivät voisi elää semmoisessa kaasussa — yhtä vähän kuin valokaasulla täytetyssä kaasumittarissa. Niin pian kuin tähän kaasuun sekoittuu 8 taikka ainoastaan 5 prosenttia puhdasta ilmaa, syntyy rämähtävä sekoitus, ja jos tämä syystä tai toisesta syttyy, seuraa siitä melkein aina hirveitä onnettomuuden tapauksia.

Tämän vaaran poistaa Davyn varolamppu siten, että se, sulkien valoliekin metallikangas-putkeen, eroittaa lamppuliekin, joka polttaa sisällä olevan kaasun, vaan ei sytytä metallikutouksen ulkopuolella olevaa kaasua. Sitä lamppua on tehty täydellisemmäksi ainakin kahdellakymmenellä tavalla. Jos se lyödään rikki, sammuu se. Jos kaivostyömiehet vastoin kovinta kieltoa aukasevat lampun, sammuu se myöskin. Minkätähden tapahtuu kuitenkin räjähdyksiä? Sentähden ett'ei mikään voi estää työmiesten varomattomuutta, jotka välttämättömästi tahtovat sytyttää piippuansa, taikka että jonkun työaseen isku lennättää pienen kipinän.

Kaikissa hiilikaivoksissa ei ole tuota ilkeää kaasua. Siellä, joissa sitä ei löydy on lupa käyttää tavallista lamppua, niinkuin esim. Thiersin kaivoksessa Anzinissa. Mutta kuin kivihiilikerroksella on paksu, sisältää se osaksi haihtuvia aineita ja kaasu voi silloin suurin määrin tunkeutua ulos. Varolamppu ainoastaan on niin varustettu, että se voi estää räjähdykset, sitä kauheammat, kun ne kaivostyömiehet, joita ei kaasupurkaus olekaan kohdannut, ovat tukehtumisen vaarassa käytävissä, jotka ovat täynnä vaarallista räjähdysten jälkeen syntyvää kaasua, nimitt. hiilivetyä.

Heidän kulkiessaan kertoi Simo Ford insinöörielle, miten hän vihdoin oli tullut toiveittensa perille; miten hän oli tullut tietämään, että kaasupurkaus tapahtui viimeisen käytävän pohjukassa kaivoksen läntisessä osassa; miten hän liuskalevyjen päässä oli saanut syntymään muutamia pienempiä räjähdyksiä, tahi oikeammin sytytyksiä, jotka varmasti osoittivat mitä lajia vähin erin, mutta kuitenkin yhtä mittaa, esiin tunkeuva kaasu oli.

Tunnin kuluttua senjälkeen, kuin James Starr ja hänen seuralaisensa olivat lähteneet asunnosta, olivat he kulkeneet 2/3 suom. penink. Toivon elähyttämänä, oli insinööri astunut eteenpäin ajattelematta tien pituutta. Hän ajatteli kaikkea, mitä vanha kaivosmestari oli kertonut. Hän punnitsi niitä syitä, joilla Simo oli puolustanut päätelmiänsä. Insinöörinkin uskoi, niinkuin hän, että tuo yhtämittäinen hiilihappoisesta vetykaasun purkaaminen todisti tuntemattoman hiilikerroksen olemista. Jos se olisi ollut ainoastaan kaasulla täytetty syväne, jommoisia toisinaan tapaa liuskalevyjen välissä, olisi se pian tyhjentynyt ja ilmiö lakannut. Mutta niinpä ei ollutkaan. Simo Fordin hiilivetykaasua purkautui yhtämittä, niinkuin Simo Ford oli sanonut, ja siitä voi päättää suuremman hiilialan vielä löytyvän. Dochartin kaivoksen rikkaudet eivät siis vielä olleetkaan loppuneet. Mutta oliko tässä kerros, jonka tulos olisi ainoastaan vähäinen, tahi kerros, joka täytti avaran alan? Sepä juuri olikin kysymys.

Harry, joka kulki isänsä ja insinöörin edellä, seisahtui.

"No niin, nyt olemme perillä!" huudahti vanha kaivosmestari. "Jumalan kiitos että olette mukana, hra James, nyt saamme tietää..."

Vanhan kaivosmestarin ääni värähteli hiukan.

"Tyyntykää, kunnon Simo", sanoi insinööri. "Minä olen liikutettu niinkuin tekin, mutta me emme saa aikaa hukata".

Äärimmäinen käytävä oli siinä pimeään luolan tahi kellarin tapainen. Siihen oli tehty aukko, jonka kautta käytävä oli välittömässä yhteydessä Stirlingin kreivikunnan pinnan kanssa.

James Starr oli suuresti kiihkoissaan ja tarkasteli tuntijan silmällä paikkaa, jossa he olivat.

Luolan peräseinässä näkyi vielä kuokan jälkiä ja patruuni-reikiä, joilla työn loppupuolella oli porattu vuorta. Liuska-aine oli siinä varsin kovaa, ja siinä ei ollut tarvittua täyttää kerrosten väliä, koska työt tähän loppuivat. Siinä olivatkin hiilikerrokset loppuneet liuskakivien ja tertiari-aikakauden hietakivien välissä. Siinä juuri oli otettu viimeinen kappale Dochartin kaivoksen maatumutta polttoainetta.

"Herra James", sanoi Simo Ford ja nosti kuokkansa, "tästä meidän tulee koetella, sillä juuri tämän seinän takana on syvemmällä tai matalammalla uusi kerros varmasti tavattava".

"Ja tästäkö kivistä olette huomanneet kaasupurkausta?" kysyi James

Starr.

"Juuri tästä, hra James", vastasi Simo Ford "ja minä olen voinut sytyttää sitä ainoastaan kulettamalla lamppuni aivan liuskalevyjen reunoja myöten. Harry on myös koetellut niinkuin minäkin".

"Kuinka korkealla?" kysyi James Starr.

"Kymmenen jalkaa maasta", sanoi Harry.

James Starr oli istunut ulkonevalle kallio-lohkareelle. Olisi voinut luulla hänen ruvenneen epäilemään kaivostyömiesten puhetta, sitte kuin oli hengittänyt luolan ilmaa, vaikka he olivat niin varmat.

Tuo hiilihappoinen vetykaasu ei ole, näet, aivan hajuton, ja insinööriä oli heti kummastuttanut, ett'ei hän tuntenut räjähtävän kaasun hajua, vaikka hänellä oli erittäin tarkka hajuaistin. Jos sitä kaasua todella täällä löytyi ilmaan sekaantuneena, oli sitä hyvin vähän. Ei siis tarvinnut pelätä mitään räjähdystä, ja ilman vähintäkään vaaraa voitiin yrittää koetusta avaamalla varolamppu, niinkuin vanha kaivosmestari jo ennenkin oli koettanut.

Se joka siis tällä hetkellä teki James Starrin mielen levottomaksi, ei suinkaan ollut pelko kaasun paljoudesta ja siitä syntyvä vaara, vaan kaasun vähyys häntä huolestutti, ja pelko ett'ei kaasua kentiesi löytyisi ollenkaan.

"Ovatko he erehtyneet?" jupisi hän. "Eivät, nuo miehet kyllä ymmärtävät sen seikan! Mutta kuitenkin!..."

Hän odotti siis hiukan levottomasti, että Simo Fordin kertoma ilmiö toimitettaisiin hänen nähden. Mutta näyttipä sille, kuin Harrykin olisi kaivannut kaasua ilmoittavaa hajua, jota hän ennen oli huomannut, sillä hän puhui alhaisella, murtuneella äänellä:

"Isä, kaasua ei näy enää tunkeuvankaan liuskalevyjen välistä!"

"Eikö!" huudahti vanha kaivosmestari.

Simo Ford puristi kiinteästi huulensa yhteen ja hengitti useita kertoja kovasti sieramiensa kautta.

Sitte sanoi hän äkkiä, sukkelasti kääntyen:

"Anna lamppusi tänne, Harry!"

Simo Ford tempaisi kuumeentapaisesti lampun vapisevaan käteensä. Hän aukaisi lampun metalliverkon, ja liekki paloi vapaasti ilmassa.

Kävi juuri kuin oli odotettukin; minkäänlaista räjähdystä ei tapahtunut. Mutta vielä tärkeämpi seikka oli, ett'ei huomattu vähintäkään liekin värähdystä, joka ilmoittaisi vähääkään kaasua löytyvän ilmassa.

Simo Ford otti sauvan, jota Harry piteli kädessään, kiinnitti lampunsa sen päähän ja nosti sen korkealle ilmaan, jonne kaasu erinomaisen keveytensä vuoksi kokoontuu, jos sitä kuinkakin vähän löytyisi.

Lampun liekki pysyi suorana ja valkeana, eikä osoittanut vähintäkään kaasun jälkeä.

"Seinää myöten!" sanoi insinööri.

"Niin, kyllä!" vastasi Simo Ford, vieden lampunsa sille puolelle vuoren seinää, josta hän sekä poikansa, eilen viimeksi olivat nähneet kaasun purkautuvan.

Vanhan kaivosmestarin käsi vapisi, kun hän koki nostaa lamppua ylös liuskalevyjen rakoihin.

"Auta minua, Harry!" sanoi hän.

Harry otti sauvansa ja kuletti lamppua järjestänsä eri paikkoihin seinässä, joissa liuskakivi näytti olevan levyissä, mutta hän pudisti päätään, sillä tuota hiljaista suhinaa, joka on tunkeutuvan hiilikaivoskaasun tunnusmerkki, ei kuulunutkaan.

Minkäänlaista syytymistä ei myöskään seurannut. Selvää oli, ett'ei hiventäkään kaasua tunkeutunut vuorensinäimestä.

"Ei mitään!" huudahti Simo Ford, ojentaen puristettua nyrkkiään paremmin vihoissaan kuin pettyneenä.

Harry huudahti.

"Mikä on?" kysyi kiireesti James Starr.

"Liuskakivien väliset raot ovat tuketut".

"Mitä puhutkaan?" huusi vanha kaivosmestari.

"Katsokaa itse isäni".

Harry ei ollut erehtynyt. Lampun valossa nähtiin varsin hyvin liitokset. Seinässä näkyi pitkä, valkoinen, nykyään laitettu kittijuova, jota huonosti peitti ohut hiiliporo-kerros.

"Hän!" sanoi Harry. "Se ei voi olla kukaan muu kuin hän!"

"Hän?" kertoi Simo Fordkin.

"Niin!" virkkoi nuori mies, "se salainen olento, joka oleskelee täällä meidän alallamme, jota satoja kertoja olen väijynyt, saavuttamatta, tuon salaisen kirjeen — siitä olen varma — kirjoittaja, joka koetti estää teitä tulemasta yhtymäpaikalle, jonne isäni teitä kutsui, hra Starr, lyhyesti, hän, joka viskasi kiven päällemme Jarowin aukon käytävässä! Sitä ei käy enää epäilemisenkään. Ihmiskäsi on tämän kaiken tehnyt!"

Harry puhui semmoisella varmuudella, että hänen vakuutuksensa heti valloitti insinöörinki. Vanha kaivosmestarikaan ei tarvinnut puolestaan vakuutusta. Ja olihan tässä kumoamaton todistus: kitillä tuketut raot, joista vielä edellisenä päivänä kaasu oli vapaasti päässyt purkautumaan.

"Ota kuokkasi, Harry", sanoi Simo Ford. "Nouse olkapäilleni, poikaseni. Minulla on vielä tarpeeksi voimia kannattamaan sinua".

Harry ymmärsi asian. Hänen isänsä asettui kallioseinää varten. Harry kiipesi hänen olkapäilleen, niin että kuokkansa ulottui kittiin. Sitte alkoi hän voimakkaasti lyödä liuskakallioon, siihen paikkaan missä kittiä oli.

Pian huomattiin omituinen suhina, niinkuin champagni kuohuu korkin auaistua — ääni jota englannin kivihiilikaivoksissa nimitetään äänellisellä nimellä *puff*.

Harry vei lamppunsa lähellä rakoa...

Heikko pamaus kuului, ja pieni punainen, sinireunuksinen liekki liikkui nopeasti seinällä, kuin virvanäky.

Harry hypähti heti maahan ja vanha kaivosmestari ei voinut pidättää tuntuvaan iltaan, vaan tarttui insinöörin käsiin ja huusi:

"Eläköön! eläköön! eläköön! Kaasu palaa, hra James! Siellä täytyy siis löytyä kivihiiltä!"

Kahdeksas Luku.

Dynamiitti-laukaus.

Vanha kaivosmestari oli puhunut oikein; kallisarvoisen, maatuneen polttoaine-kerroksen olemista ei käynyt epäilemisenkään. Kuinka paljon ja minkälaista se oli? Se saatiin vasta myöhemmin selville.

Tähän päätökseen oli insinöörikin nyt tullut.

"Niin", sanoi hän itsekseen, "tuon seinän takana löytyy kivihiilikerros, jota emme voineet tutkimisillamme saavuttaa! Se oli ikävää, koska kaikki työkalut jo kymmenen vuotta sitte hyljättyyn kaivokseen nyt täytyy hankkia uudestaan! Mutta se ei tee mitään. Me olemme löytäneet suonen, joka jo luultiin loppuun tyhjennetyksi ja tällä kertaa seuraamme sitä loppuun asti!"

"No, hra James", kysyi Simo Ford, "mitä ajattelette löydöstämme? Teinkö väärin vaivaamalla teitä tänne tulemaan? Kadutteko nykyistä käyntiänne Dochartin kaivoksessa?"

"En, en, vanha kumppani!" vastasi James Starr. "Me emme ole turhaan kuluttaneet aikaamme, mutta me tekisimme sen, jos emme heti palaja asuntoosi. Me tulemme tänne jälleen huomenna. Me poraamme tämän seinän dynamiitilla. Me saatamme uuden hiilikerroksen näkyviin ja jos huolellisten tutkimusten kautta näemme sen olevan jostakin arvosta, perustan minä Uuden Aberfoynlen Yhtiön, johon entiset

osakeomistajat tietysti mielellään tulevat. Ennen kolmen kuukauden kuluttua viedään ensimmäiset vaunulastit hiiltä kaivoksesta."

"Oikein puhuttu, hra James!" huudahti Simo Ford. "Vanha kaivos on silloin nuorentuva, niinkuin leski, joka menee uudestaan naimiseen! Entisten aikain elämä alkaa uudestaan, vuorten murtamisella, kuokkain paukkeella, kaivosporauksilla, vaunuin ratinalla, hevosten hirnumisilla, koneiden kalskeella ja huudoilla! Herra James, toivon, ett'ette pidä minua liian vanhana uudesti rupeamaan kaivosmestarin toimiin?"

"En, kunnan Simo, en suinkaan. Te olette pysyneet nuorempana kuin minä, vanha kumppani!"

"Pyhä Mungo teitä suojelkoon! Te tulette vielä kerran meidän _viewer_iksi! Kestäköön tämä kaivostyö monet vuodet ja suokoon taivas minulle sen ilon, että kuolisin ennen kuin olen nähnyt tämän todellisen lopun!"

Vanhan kaivostyömiehen ilo oli rajaton. James Starr yhtyi siihen täydellisesti, mutta hän salli Simo Fordin riemuita kahdenkin puolesta.

Harry vaan yksin seiso i tuumailevana ja ajatuksiinsa vaipuneena. Hänen mieleensä ilmestyi uudestaan nuo monet kummalliset ja selittämättömät seikat, joiden kautta uusi hiilikerros oli löydetty. Hän oli levoton ajatellessaan tulevaisuutta.

Tunnin kuluttua olivat James Starr ja toiset hänen mukanaan palanneet asuntoon.

Insinööri söi vahvasti, ja sillä välin vaan liikkeillä osoitti myöntävänsä kaikkiin vanhan kaivosmestarin ehdotuksiin, ja jos hän ei olisi niin hartaasti odottanut huomispäivää, ei hän olisi missään voinut paremmin nukkua kuin tuossa tyyneessä ja hiljaisessa majassa.

Seuraavana päivänä lähtivät James Starr, Simo Ford, Harry ja myöskin Madge syötyään kunnan aamiaisen, samaa tietä takaisi, jota he eilen olivat kulkeneet. Kaikki astuivat kuin kaivostyömiehet konsanaan. Heillä oli kullaki mukanaan työaseita ja dynamiittipatruuneja, seinän poraamista varten. Harry otti, paitsi vankkaa sauvaa, suuren varolampun, joka paloi kaksitoista tuntia. Se aika oli pitempi kuin mitä tarvittiin matkan edestakaisin astumiseen, tarpeelliseen hiilenmurtamiseen menevä aika siihen luettuna — jos sellainen murtaminen kävisi mahdolliseksi.

"Nyt työhön!" huudahti Simo, kun kaikki olivat saapuneet viimeisen käytävän päähän.

Hän tarttui rautakankeen, jota hän voimakkaasti käytteli.

"Silmänräpäys vielä!" virkkoi silloin James Starr. "Katsokaamme onko mitään muutosta tapahtunut ja purkautuuko kaasua yhä kallion liuskalevyjen välitse".

"Te olette oikeassa, hra Starr", vastasi Harry. "Se, joka eilen oli kitillä tukittu voi tänään olla samaten".

Madge istui ulkonevalla kivellä ja tarkasteli huolellisesti luolaa ja seinää, joka oli porattava.

Huomattiin kaikki olevan samassa kunnossa, kuin se edellisenä päivänä oli jäänyt. Ei vähintäkään muutosta nähty liuskalevyissä. Hiilihappoista vetykaasua tunkeusi esiin, vaikka aivan vähäisen. Syy siihen oli epäilemättä se, että kaasu edellisestä päivästä asti oli esteettömästi päässyt leviämään. Mutta purkautuvaa kaasua oli niin vähän, ett'ei se voinut sisällä olevan ilman kanssa muodostaa räjähtävää ainetta.

James Starr ja hänen kumppaninsa saattoivat siis vaaratta ryhtyä työhön. Ilma puhdistui näet, vähitellen, sitämyöten kuin se levisi Dochartin kaivoksen korkeimpiin osiin, ja niin laajalle levinnyt kaasu ei enää voinut vaikuttaa mitään räjähdystä.

"Työhön siis!" sanoi Simo Ford.

Ja pian alkoi vuorensinä halkeilla hänen murtorautansa vahvoista iskuista.

Vuorensinässä oli siinä kohden rapa- ja liuskakiven välissä vanukka-kiveä, niinkuin tavallisestikin hiilikerroksen suulla.

James Starr otti käteensä niitä palasia, jotka työase rikkoi vuoresta ja tarkasti niitä huolellisesti, toivoen löytävänsä niistä rahtusenkaan hiiltä.

Ensimmäinen työ kesti tuntikauden ja sen kautta saatiin syvä kovero vuorensinään.

James Starr valitsi paikan, johon porausreiät olivat tehtävät, jonka työn Harry pian toimitti.

Dynamiitti patruunit pantiin reikiin. Niin pian kuin patruuniin oli kiinitetty pitkä rikkilanka, sytytettiin se pitkin maata, jonka jälkeen James Starr ja muut kiiruhtivat pakoon.

"Ah, hra James", sanoi Simo Ford, ollen suuresti liikutettu, jota hän ei koettanutkaan peitellä, "ei milloinkaan eläessäni ole sydämeni sykkinyt niin raivoisasti kuin nyt! Minä tahtoisin heti käydä hiilikerroksen kimppuun".

"Tyyntykää, Simo", sanoi insinööri. "Ettehän luulekaan tämän seinän takana löytävänne avonaisen käytävän?"

"Suokaa anteeksi, hra James", virkkoi vanha kaivosmestari. "Minä en tiedä oikein mitä ajattelisinakaan! Jos tosiaankin Harry ja minä löysimme tämän paikan onnen sattumuksesta, miksikä ei onni seuraisi meitä loppuun asti?"

Dynamiitti räjähti. Kova pamahdus kumisi koko maanalaisen käytävä-verkon läpi.

James Starr, Madge, Harry ja Simo Ford kiiruhtivat takaisin luolan sisimmän seinän luo.

"Herra James! Herra James!" huudahti kaivosmestari. "Katsokaa! portti on auennut, auki!..."

Tämä Simo Fordin vertaus olikin oikea, kun nähtiin aukeama vuorena, jonka syvyyttä ei voitu arvata.

Harry aikoi syöksyä suoraapäätä aukeamaan.

Insinööri, joka suuresti hämmästyivät nähdessään siinä syvän luolan, pidätti nuorta kaivostyömiestä menemästä.

"Anna ilman puhdistua ensin", sanoi hän.

"Niin, varo itseäsi vahingollisista höyryistä!" sanoi Simo Ford.

Neljännestuntia kului levottomassa odotuksessa. Salon päässä rippuva avonainen lyhty vietiin sitte luolaan, ja se paloi siellä muuttamatta vähintäkään valoansa.

"Eteenpäin siis, Harry", sanoi James Starr, "me seuraamme sinua!"

Dynamiitin kautta saatu aukko oli niin suuri, että ihminen hyvin sopi siitä kulkemaan.

Harry meni arvelematta, lyhty kädessä, sisään ja katosi pimeyteen.

James Starr, Simo Ford ja Madge odottivat liikkumattomina.

Minuutti, joka heistä tuntui äärettömän pitkälle, kului. Harrya ei kuulunut. James Starr meni seinässä olevan aukeaman luo, mutta ei nähnyt edes lyhdyn valoa, jonka piti valaista luolan sisustaa.

Oliko maa äkkiä vajonnut Harryn jalkojen alta? Oliko nuori kaivostyömies pudonnut, johonkin syvyyteen? Eikö hänen äänensä enää voinut kuulua toisten korviin asti?

Vanha kaivosmestari ei huolinut mistään varoituksista, vaan lähti vuorostaan aukeamaan, kun samassa, aluksi heikko valo alkoi kuumottaa, joka vähitellen näkyi yhä selvemmin ja kuultiinpa jo Harryn huutavan.

"Tulkaa hra Starr! Tulkaa isäni! Tie uuteen Aberfoyleen on vapaa!"

Yhdeksäs Luku.

Uusi Aberfoyle.

Jos insinöörit jollakin ylenluonnollisella voimalla olisivat voineet nostaa yhtenä myhkäleenä ja 1,000 jalan syvältä koko maakuoren, joka kannattaa kaikki järvet, joet, lahdet ja rannikot Stirlingin, Dumbartonin ja Renfrewin kreivikunnissa, niin olisivat tuon suunnattoman kannen alla löytäneet äärettömän ontelon, johon ei olisi voinut verrata muuta kuin Mammuthluolaa Kentuckyssä.

Siinä ontelossa oli monta sataa erimuotoista ja erisuuruista kammiota, niinkuin monikerroksinen mehiläispesä oikullisesti järjestettyine kammioineen, mutta suuremmoinen pesä, jonka asukkaina mehiläisten asemasta olisi sopinut olla kaikki maanmuodostuksen aikana eläneet iktyosaurit, megateriot ja pterodaktylit.

Sokkeloiset käytävät, muutamat korkeammat kuin suurimpain kirkkoin holvit, toiset matalat, ahtaat ja koukeroiset, jotkut kulkien vaakasuoraan, nousten ja laskeutuen joka suuntaan, yhdistivät ne huoneet keskenään.

Pylväät, jotka kannattivat näitä erimuotoisia holvia, ja paksut seinät kaivoskäytävään välillä olivat sorakiveä ja liuskavuorta. Mutta käytettäväksi kelpaamattomien kerrosten välissä, ja niiden kovan painon alla, kulki ihania hiilijuonia, niinkuin olisi tuo musta veri siinä omituisessa muodostuksessa juossut monimutkaisten suonten läpi.

Niiden kerrosten pituus oli kokonaista 7 suom. penink. pohjoisesta etelään ja ulottuivat aina Northkanavan alle. Tämän hiilialueen arvoa ei voitu määrätä muuten kuin tarkkojen tutkimusten nojassa, mutta varmaan oli se suurempi kuin Cardiffin ja Valesin kreivikunnissa ja Northumberlandin kreivikunnassa olevan Newcastleen hiilikerrosten arvo.

Vielä tulee lisätä, että työ tässä hiilialassa oli käypä varsin helpoksi sen kautta, että luonto eriskummallisesti sekundaari-kerroksia muodostamalla, selittämättömällä kivennäisaineiden poissulkemalla sinä maanmuodostuksen aikakautena, jolloin nämä ainekset kovettuivat, jo oli luonut monen monituiset käytävät ja holvit Uuteen Aberfoyleen.

Niin, luonto yksin! Ensi silmäyksellä olisi luullut löytäneensä monta sataa vuotta sitte hylätyn kaivoksen. Niin ei kuitenkaan asia ollut. Ei semmoisia rikkauksia syyttä jätetä. Ihmis-muurahaiset eivät koskaan olleet kaivaneet tässä kohden Skotlannin maanpinnan alla, siinä oli luonto yksin kaikki muodostellut.

Ei mitään Egyptin tai Rooman maanalaisista käytävää olisi voitu siihen verrata, ei mitään, jos ei kentiesi, niinkuin jo sanottiin, noita kuuluisia Mammuthiluolia, joissa enemmän kuin 3 penikulman alalla oli 226 sisäänkäytävää, 11 järveä, 7 jokea, 8 putousta, 32 mahdottoman syvää aukkoa sekä 57 holvia, joista muutamat olivat enemmän kuin 150 jalan korkuisia.

Samaten kuin nuo luolat, ei Uusi Aberfoylekaan ollut ihmisten tekoa, vaan luojan.

Semmoinen oli tuo uusi arvaamattoman rikas valtatilus, jonka löytäminen oli oikeastaan luettava vanhan kaivosmestarin ansioksi. Kymmenvuotinen oleskeleminen vanhassa hiilikaivoksessa, harvinainen kestävyys tutkiessa, horjumaton usko ja kaivostyömiehen ihmeteltävä vaisto, kaikki nuo seikat yhdistettynä olivat olleet tarpeen asian onnelliseen ratkaisemiseen, joka useammilta muilta olisi jäänyt keskoiseksi.

Miksikä olivat James Starrin johdolla kaivoksen viimeisinä työvuosina tehdyt tutkimukset juuri seisattuneet siihen paikkaan? Se oli sattumuksen syy, joka vaikuttaa niin suuresti tämänkaltaisiin tutkimuksiin.

Näin oli täällä, Skotlannin maanpinnan alla, maanalainen kreivikunta, joka kaipasi ainoastaan auringon tahi jonkun erityisen tähden valoa voidaksensa tulla asutuksi.

Vesi oli siellä supistettu määrättyihin syvennyksiin, jotka olivat suurien lampien, vieläpä järvienkin kaltaisia, suuremmat kuin tuo juuri yläpuolella oleva Katrine-järvi. Näissä järvissä ei kuitenkaan ollut minkäänlaista liikkuvaa vettä, ei virtaista paikkaa, eikä loiskuvia laineita.

Niiden tyyneesen pintaan ei vanhat göthiläiset linnan rauniot kuvastuneet. Ei koivut eikä tammet ojentaneet lehviänsä niiden rannoilla, ei mitkään vuoret luoneet varjojaan niiden pinnalle, höyrylaivat eivät niitä kyntäneet, mikään valo ei taittunut niiden veteen, auringon kirkkaat säteet eivät niitä valaisseet, kuu ei koskaan noussut niiden ilmarannalle. Ja kuitenkin eivät nuo järvet, joiden tyyneyttä ei ainoakaan tuulonen häirinnyt, puuttuneet suloutta, jos niitä joku tuli tahi sähkövalo olisi valaissut ja keskenään yhdistettyinä kanavien kautta, täydensivät ne tämän omituisen tiluksen maantieteen.

Vaikka kaikki kasvullisuus tällä maanalaisella alueella oli mahdoton, voi se kuitenkin kelvata suuremmankin väestön asuinpaikaksi. Kukapa tietää, eikö vielä kerran semmoinenkin aika koita, jolloin Yhdistettyin Kuningaskuntain köyhin kansaluokka ottaa olopaikakseen nämä seudut, joissa on niin lauhkea ilma, Aberfoylen, Newcastleen, Alloan tai Cardiffin hiilikaivoksissa, kun niiden hiilirikkaudet kerran ovat tyhjennetyt?

Kymmenes Luku.

Kävely ja palaaminen.

James Starr, Madge ja Simo Ford olivat, Harryn äänen kuultuaan, kulkeneet sen ahtaan aukon läpi,

joka yhdisti Dochartin kaivoksen uuden hiilialan kanssa.

He tulivat ensin jokseenkin leveään käytävään. Olisi voinut luulla sen olevan ihmiskäden tekemän, kuokalla ja nokinraudalla muodostetun, että päästäisi lähemmäksi uusia kerroksia, voidakseen niissä työskennellä. Noiden tutkijoiden täytyi kysyä itseltään, eivätkö he jostain oudosta sattumuksesta olleet muutetut johonkin muinaisaikaiseen hiilialueeseen, josta ei vanhimmillakaan kaivostyömiehillä ollut mitään tietoa.

Ei! geologiset kerrokset olivat "säästäneet" tätä käytävää silloin kuin sekundaari-kerrokset kokoontuivat toistensa päälle. Ehkäpä joku virta oli tässä kulkenut, jolloin ylempänä olevat vedet juoksivat alas vaipuneessa kasvimaailmassa; vaan nyt se oli niin kuiva, kuin jos se olisi ollut kaivettu muutama tuhat jalkaa alempana olevaan kraniitti muodostukseen. Mutta samassa kulki ilma siinä vapaasti — joka osoitti, että jotkut luonnon muodostamat ilmareiät yhdistivät sen ulkopuolella olevaan ilmakehään.

Tämä insinöörin havainto oli aivan oikea, ja hyvin voitiin tuntea, että ilman vaihto kulki varsin helposti uudessa kaivoksessa. Kaasua, jota nykyään vielä tunki läpi seinän, ei löytynyt, näyttipä siltä kuin olisi sitä ollut jossain nyt tyhjennetyssä syvennyksessä, jonkinlaisessa taskussa, sillä käytävän ilmassa ei siitä tuntenut jälkeäkään. Varovaisuudesta oli Harry kuitenkin ottanut mukaansa ainoastaan varolampun, jossa oli valoa kahdeksitoista tunniksi.

James Starr ja hänen seuralaisensa tunsivat täydellistä iloa. Heidän hartaimmat toiveensa olivat täydellisesti toteutuneet. Koko heidän ympäristönsä oli paljasta kivihiiltä. Syvästi liikutettuina eivät he sanoneet sanaakaan. Yksin Simo Fordkin hillitsi ihastuksensa. Hänen ilonsa ei tullut ilmi pitkissä lauseissa vaan lyhyissä huudahduksissa.

Ehkäpä olivat varomattomia, kun tunkeutuivat niin syvälle käytävään. Oh! he eivät ollenkaan ajatelleet takaisin menemistä. Käytävässä oli kulkeminen helppoa, siinä ei ollut koukkuja eikä kierroksia. Ei mikään syvennys sulkenut tietä, eikä mistään purkautunut myrkyllisiä höyryjä. Ei siis löytynyt mitään seisahtumisen syytä, jonka tähden kaikki tunnin ajan kulkivat eteenpäin.

Ja varmaan olisivat kulkeneet vieläkin kauemmaksi, jos eivät olisi saapuneet tuon leveän tien päähän, jota myöten olivat kulkeneet siitä asti, kuin astuivat tähän uuteen hiiliseutuun.

Käytävä vei suunnattomaan luolaan, jonka korkeutta ja syvyyttä ei voitu arvata. Kuinka korkealle kohosi tuo holvi, kuinka kaukana oli sen vastainen seinä? Pimeys, joka täällä vallitsi, esti heitä sitä näkemästä. Mutta lampun valossa voivat tutkijat kuitenkin huomata edessään — lammin, tahi järven — jonka ihailtavat rannat paikottain kohoten korkeoiksi kallioiksi hälvenivät pimeyteen.

"Seis!" huudahti Simo Ford äkkiä seisahtuen. "Askel vielä ja me olisimme syöksyneet alas syvyyteen!"

"Levähtäkäämme siis, ystäväiseni", sanoi insinööri. "Se onkin tarpeen, sillä meidän täytyy muistaa, että meidän on kääntyminen takaisin teidän asuntoonne".

"Meidän lamppumme palaa vielä kaksitoista tuntia, herra Starr", sanoi Harry.

"Hyvä, seisahtukaamme kuitenkin", pitkitti James Starr. "Minun täytyy tunnustaa, että jalkani tarvitsevatkin lepoa. Ja te Madge, ettekö ole väsynyt näin pitkän astumisen jälkeen?"

"Empä kovinkaan, hra Starr", vastasi tuo vahva Skotlannitar. "Meillä oli tapana kulkea ja tehdä työtä päivät pääksytysten vanhassa Aberfoylessa".

"Niinpä kyllä", lisäsi Simo Ford. "Madge voi hyvin kulkea kymmenkertaisesti, jos niin tarvittaisiin! Mutta, hra James, minä uskon, että teille antamani tiedot ovat jonkin arvoiset? Koettakaapas vastustaa, hra James, jos uskallatte!"

"Oi, vanha kumppani, pitkiin aikoihin en ole tuntenut niin suurta iloa kuin nyt!" vastasi insinööri. "Se vähäinen osa tuota suurta hiilialaa, jonka olemme nähneet, osoittaa, että se ulottuu kauas ainakin pituudeltaan".

"Levyttä ja syvyyttä sillä myöskin on, hra James!" huomautti Simo Ford.

"Sen saapi tulevaisuus näyttää".

"Minä takaan sen! Luottakaa minun vaistooni. Se ei ole koskaan minua pettänyt".

"Minä tahdon uskoa teitä, Simo", vastasi insinööri hymyillen. "Sen minkä voin päättää näin pintapuolisesta tutkimisesta, on meillä tässä ala, jossa voidaan työskennellä vuosisatoja".

"Vuosisatoja!" toisti Simo Ford. "Sen kyllä uskon, hra James. Tuhat vuotta ja enemmänkin saattaa kuluu, ennenkuin viimeinen hiilikappale otetaan uudesta kaivoksestamme!"

"Jumala sen suokoon!" vastasi James Starr. "Ja mitä hiilen luontoon tulee..."

"Erinomaista, hra James, erinomaista! Katsokaa itse!"

Näillä sanoin irroitti hän nokinraudalla palasen tuota mustaa kallionlohkarettä.

"Katsokaa! katsokaa!" huudahti hän ja vei sen lähemmäksi lampun valoa. "Pinnat ovat kiiltäviä. Oivallista hiiltä, siinä on niin paljon maapihka-ainetta. Ja kuinka helposti sitä saattaa erottaa keskinkokoisiin kappaleihin, ja hiiliporoa ei synny paljo ensinkään. Hra James, 20 vuotta takaperin olisi tämä kerros ollut vaarallinen kilpailia Swansealle ja Cardiffille. Lämmittäjät tulevat vielä melkein tappelemaan siitä, ja vaikk'ei sitä ole vaikea lohkaista kaivoksesta, ei se siltä ole käypä kaupaksi huokeammasta hinnasta".

"Niin on todellakin", sanoi Madge, joka oli saanut hiilikappaleen käteensä, ja asiaa ymmärtäväisen katseella sitä tarkasteli. "Oivallista kivihiiltä... Ota tuo pala mukaasi kotiin, Simo. Tahdon, että ensimmäinen kappale palaa meidän patamme alla".

"Oikein puhuttu, eukkoseni!" virkkoi vanha kaivosmestari, "ja saatpa nähdä, ett'en ole erehtynyt".

"Herra Starr", kysäsi nyt Harry, "tiedättekö tämän käytävän ilmasuuntaa, mitä ilmaa kohti se kulkee?"

"En, poikaseni", vastasi insinööri. "Jos minulla olisi kompassi, niin voisin määrätä sen yleisen suunnan. Mutta ilman kompassitta olen täällä kuni merimies sumuisella merellä, kun auringon näkymättömyys estää häntä määräämästä missä hän on".

"Sehän on selvää, hra Starr", sanoi Simo Ford, "mutta, minä pyydän, älkää verratko meidän asemaamme merimiehen asemaan, jolla aina ja joka paikassa on pohjaton syvyys jalkainsa alla! Me seisomme lujalla maalla, emmekä tarvitse pelätä kumoon kaatumista".

"Kunnon Simo", virkkoi James Starr, "minä en suinkaan tahdo vähentää Uuden Aberfoynen ansioita sopimattomilla vertauksilla! Minä vaan aioin sanoa yhden seikan ja se on: ett'emme tiedä, missä olemme".

"Me olemme Stirlingin kreivikunnan alla, hra James, ja sen vakuutan minä, niin totta kuin..."

"Hiljaa, kuunnelkaapas!" keskeytti Harry vanhan kaivosmestarin puhetta.

Kaikki kuuntelivat niinkuin Harrykin. Hänen erittäin tarkoin kehittynyt kuulonsa oli huomannut kaukaisen kumean äänen, niinkuin hiljaisen murinan. James Starr, Simo ja Madge kuuluivat sen myöskin. Se kuului vuorikerrosten yläosista, oli ikäänkuin olisi jotain vyöritetty eteenpäin, jonka äänen *crecendo* ja *decrecendo* selvästi huomattiin, vaikka se oli kovin hiljaista ja kaukaista.

Kaikki neljä seisoivat muutaman minuutin ääneti kuunnellen, sanaakaan virkkaamatta.

Sitte huudahti Simo Ford äkkiä:

"Tosiaankin, pyhän Mungon kautta, joko vaunut ovat liikkeessä Uuden Aberfoynen rautateillä?"

"Isäni", virkkoi Harry, "minusta tuntuu paremmin kuin syntyisi tuo ääni veden loiskeesta rantaa vasten".

"Emmehän lienekkään meren alla!" virkkoi vanha kaivosmestari.

"Emme", vastasi insinööri, "mutta mahdollista on, että olemme Katrine-järven alla".

"Siinä tapauksessa ei tuo holvi liene aivan paksu, koska voimme kuulla veden loiskinan".

"Se ei tosiaankaan ole varsin paksu", vastasi James Starr, "ja senpätähden tämä luola onkin näin avara".

"Voinette olla oikeassa, hra Starr", sanoi Harry.

"Sitäpäitse on tuolla ylhäällä niin huono sää", jatkoi Starr, "että järven aallot vyörivät yhtä raivoisina kuin Forth-lahdenkin".

"Mutta sehän ei itse asiaan mitään vaikuta!" virkkoi nyt Simo Ford. "Hiilikerros ei ole siksi huonompi, jos se ulottuukin järven pohjan alle. Monta kertaa ennen on etsitty hiiltä itse valtamerenki alta, mitä pahaa siinä olisi, jos sitä järven alta nostetaan?"

"Oikein puhuttu, Simo", sanoi insinööri, hymyillen suopeasti nähdessään vanhan kaivosmestarin intoa. "Kaivakaamme kaivantomme meren syvyyden alle! Koettakaamme kaivoskuokillamme raivata tie läpi valtameren pohjan aina Yhdysvaltoihin asti! Kaivakaamme ales aina maan keskipisteeseen, jos niin vaaditaan viimeistä hiilipalasta saavuttaaksemme".

"Nauratteko minulle, hra Starr?" kysyi Simo, vallan vakavana.

"Minäkö nauraisin, vanha Simo! En! Mutta te olette niin innoissanne, että saatatte minut mahdolltomuuksia ajattelemaan! Kuitenkin palatkaamme takaisin todellisuuteen, joka on tarpeeksi ihana sekini! Jättäkäämme tänne työkalumme, voimmehan noutaa ne vasta, ja lähtekäämme nyt teidän asuntoonne".

Sillä kertaa ei voitu muutakaan tehdä. Insinöörin piti myöhemmin tulla, koko joukko lampuilla ja työkaluilla varustettuja kaivostyömiehiä mukanaan, jatkamaan tutkimisiansa Uudessa Aberfoylessa. Mutta nyt täytyi palata Dochartin kaivokseen. Tie sinne oli hyvin helppo. Käytävä kulki melkein suoraan vuoren läpi, dynamitilla auaistuun porttiin asti. Ei siis tarvittu eksymistä pelätä.

Mutta samassa kuin James Starr aikoi lähteä käytävää kohti, pidätti häntä Simo Ford.

"Hra James", sanoi hän, "te näette tämän suunnattoman luolan, tämän maanalaisen järven, tämän rannan jota vesi huuhtelee jalkojemme juuressa! Siis, tänne tahdon muuttaa asuntooni, tänne rakennan itselleni uuden huoneen, ja jos muutamat reippaat kumppanit tahtovat seurata esimerkkiäni, on muutaman vuoden kuluttua syntynyt uusi kylä lisään vanhan Englannin sisustaan".

James Starr, joka hymyilyllä oli osoittanut myöntymystään Simo Fordin tuumiin, puristi hänen kättään ja kaikki kolme kääntyivät nyt, ja Madge heidän kansansa kohti käytävää, palataksensa Dochartin kaivokseen.

Alkupuolella matkaa ei tapahtunut mitään erinomaista. Harry kulki edellä pitäen lamppua päänsä yläpuolella. Hän kulki huolellisesti suurinta käytävää, poikkeamatta noihin ahtaisiin sivukäytäviin, jotka pääkäytävästä erosivat joka suunnalle. Näyttipä kuin paluumatka kävisi yhtä onnellisesti kuin tulomatkin, vaan silloinpa tapahtui varsin ikävä seikka, joka teki kulkijoiden tilan melkein tukalaksi.

Kuin Harry kerran kohotti lamppuaan, tapahtui kova ilmanliike, niinkuin näkymättömiä siipiä olisi kovasti viuhkottu. Lamppu luikahti Harryn käsistä, putosi kiviselle maalle ja särkyi palasiksi.

Yht'äkkiä seisoivat nyt kaikki pilkkosen pimeässä. Öljy oli valunut lampusta, niin ett'eivät voineet sitä enään käyttää.

"No, Harry", huudahti Simo Ford, "tahdotko että taitamme niskamme koti-matkalla?"

Harry ei vastannut. Hän tuumaili. Pitikö hänen tässäkin tapauksessa huomaamaan jonkun salaisen olennon työtä? Löytyikö täällä syvyydessä vihollinen, jonka selittämättömät juonet kerran tuottaisivat suuriakin vastuksia? Suojeliko joku omaksi hyödykseen uutta hiilikerrosta kaikesta louhimisesta? Todellakin, se oli mahdotonta, mutta tapahtumat sitä ajatusta puolustivat, ja ne olivat niin selvät, että aavistuksetki kävivät todennäköisiksi.

Mutta heidän asemansa oli joksenkin vaikea. Heidän täytyi pilkkosen pimeässä kulkea noin neljäs osa peninkulmaa pitkin suurta käytävää, joka vei Dochartin kaivokseen. Siitä oli vielä kuljettava noin tunnin matka, ennenkuin saapuisivat asuntoon.

"Astukaamme eteenpäin!" sanoi Simo Ford. "Me emme saa heittää hetkeäkään käyttämättä. Tunnustellen kuljemme eteenpäin sokeiden tavoin. Meidän on mahdotoin eksyä. Ne sivu-käytävät, jotka päättyvät tiehemme, ovat ainoastaan myyräkäytäviä, ja jos me kuljemme suurta käytävää, niin varmasti tulemme aukolle, jonka kautta tänne tulimme. Sitte tulemme vanhaan kaivokseen. Sen tunnemme, eikä tämä suinkaan ole ensi kerta kuin Harry ja minä kuljemme siellä pimeässä. Muuten löydämme varmaan lyhdytkin, jotka sinne jätimme. Matkaan siis... Harry kulje sinä etupäässä! Hra James, seuratkaa häntä. Sitte kuljet sinä, Madge, ja minä käyn viimeisenä jonossa. Meidän täytyy ennen kaikkea pysyä koossa, ett'emme eroa toisistamme!"

Kaikkien täytyi totella vanhan kaivosmestarin käskyjä. Niinkuin jo sanottiin, jos kulki tunnustellen, ei voinut eksyä tieltä. Täytyi vaan silmien asemesta käyttää käsiä ja luottaa siihen vaistoon, joka Simo Fordille oli käynyt toiseksi luonnoksi.

James Starr ja hänen kumppaninsa astuivat jo mainitussa järjestyksessä. He eivät puhuneet, vaan

ajattelemasta heitä ei kukaan voinut estää. Selvästi voi huomata, että heillä oli vastustaja. Mutta ken? ja miten tuli heidän puolustaa itseään niin salaisesti tehtyjä hyökkäyksiä vastaan? Tuollaisia levottomuutta tuottavia ajatuksia liikkui heidän mielessään. Mutta nyt ei saanut rohkeuttaan kadottaa.

Harry astui ojennetuin käsin ja vakavin askelin eteenpäin, kulki toisesta käytävän seinästä toiseen. Missä vaan syvennyksen tahi sivukäytävän huomasi, tunnusteli hän käsillään, ett'ei sinne poikettaisi oli sitte syvennys pieni tai käytävä ahdas, ja pysyi sentähden yhä oikealla tiellä.

Pimeässä, johon silmät eivät voineet tottua, sentähden että se oli läpätunkematoin, kulki he näin kaksi tuntia.

Arviolta laskien kuluneen ajan ja muistaen, että matka ei juuri voinut edistyä joutuisasti, arvelivat he kohta lähenevänsä aukkoa.

Harry pysähtyi melkein samassa.

"Olemmeko saapuneet käytävän päähän?" kysyi Simo Ford.

"Olemme", vastasi nuori kaivostyömies.

"No, totta kai löydät aukon, joka yhdistää Uuden Aberfoynen Dochartin kaivokseen?"

"En", vastasi Harry, jonka levottomasti tunnustelevat kädet tapasivat ainoastaan seinän pinnan.

Vanha kaivosmestari astui muutaman askeleen eteenpäin ja löi itse liuska vuorta.

Hän huudahti äkisti.

Olivatko he astuessaan kulkeneet väärään, vai oliko joku äskettäin sulkenut aukon, jonka he sitä ennen dynamiitilla olivat itselleen aukaisseet.

James Starr ja nuo muut olivat salvatut Uuteen Aberfoyleen.

Yhdestoista Luku.

Tulinaiset.

Kahdeksan päivää näitten tapausten jälkeen olivat James Starrin ystävät hyvin levottomat. Insinööri oli kadonnut, eikä kukaan tiennyt syytä siihen. Tiedustellessa hänen palvelijaltaan saatiin selville, että hän Granton sillan luona oli astunut laivaan ja "Walesin Prinssin" kapteeni tiesi kertoa, että hän Stirlingissä oli noussut maalle. Mutta siitä hetkestä ei enää jälkeäkään James Starrista. Simo Ford oli kirjeessään käskenyt häntä pitämään asiaa salaisuutena, eikä hän ollut kellenkään puhunut matkastaan Aberfoynen hiilikaivoksiin.

Edinburgissa tuskin muusta puhuttiinkaan kuin insinöörin kummallisesta häviämisestä. Sir Elphinston, *the Royal Institutionin* esimies, näytti virkakumppaneilleen sen kirjeen, jonka James Starr oli hänelle lähettänyt, ja jossa hän pyysi anteeksi, ett'ei voinut olla läsnä seurauksessa. Kaksi tahi kolme muuta henkilöä näyttivät myös samankaltaisia kirjeitä. Mutta jos nuo kirjeet osoittivatkin, että James Starr oli lähtenyt Edinburgista — joka muutoinkin tiedettiin —, eivät ne kuitenkaan sanoneet, minne hän oli joutunut. Mutta sellaisen miehen kummallinen poissa olo, kuin Starr, jolla oli niin säännölliset tavat, ihmetytti ensin ja kun sitä yhä jatkui, vaikutti se viimein levottomuutta.

Ei yksikään insinöörin ystävästä olisi tullut ajatelleeksikaan hänen lähteneen Aberfoynen kaivoksiin. Tiedettiin, näet, ett'ei hän mielellään tahtonut nähdä entistä työpaikkaansa ja vaikutus-alaansa. Hän ei ollut milloinkaan siellä käynyt siitä päivin kuin viimeinen hiilitynnyri oli nostettu maanpinnalle. Mutta kun hän oli jättänyt laivan Stirlingin maalle-nousupaikasta, tiedusteltiin ja kuulusteltiin niiltä tienoin.

Tiedustelemisista ei kuitenkaan asia sen enempää selvinnyt. Ei kukaan muistanut nähneensä insinööriä niillä tienoin. Jack Ryan, joka oli tavannut hänet Harryn seurassa Jarowin aukossa, olisi voinut tyydyttää yleistä uteliaisuutta. Mutta tuo iloinen nuori mies työskenteli, niinkuin lukija jo tietää, Melrosen maatilalla, seitsemän peninkulman päässä Renfrewin kreivikunnan lounais-osassa, eikä hänellä ollut aavistustakaan siitä, että oltiin levottomat James Starrin häviämisen tähden. Kahdeksan päivää käyntinsä jälkeen kaivos-asunnossa olisi Jack Ryan siis jatkanut iloista lauluaan Irvinen juhlallisuuksissa, — jos ei hänelläkin olisi ollut syytä suureen levottomuuteen, niinkuin kohta saamme nähdä.

James Starr oli liian arvokas ja kunniaa pidetty mies, ei ainoastaan pääkaupungissa, vaan koko Skotlannissa, että jotakin, mikä häntä koski, olisi voinut tapahtua huomaamatta. Lordi-tuomari, maistraatin etevin jäsen Edinburgissa, neuvosmiehet, joista useimmat olivat insinöörin ystäviä, toimittivat tiedustelemisia ympäristössä. Poliisimiehiä lähetettiin ylt'ympäri, vaan kaikki yhtä huonolla menestyksellä.

Viimein täytyi panna ilmoitus Yhdistettyin Kuningaskuntain enimmin levinneihin sanomalehtiin insinööri James Starrista, ynnä kertomus hänen ulkomuodostaan ja päivän ilmoitus, jolloin hän lähti Edinburgista, jonka jälkeen ei ollut muuta tehtävää kuin odottaa. Mutta levottomuus ja huoli oli suuri. Englannin oppinut maailma luuli jo yhden etevimpiä jäseniänsä kadonneen jäljettömiin.

Samaan aikaan kun James Starr tuotti niin paljon levottomuutta, kaivattiin Harryakin yhtä maltittomasti. Vanhan kaivosmestarin poika ei kuitenkaan tuota suurta yleisöä huolestuttanut, ainoastaan ystävässänsä, Jack Ryanissa, hän herätti levottomuutta ja häiritsi hänen iloisesta mielestensä.

Lukija muistanee, miten heidän tavatessaan toisensa Jarowin aukossa Jack Ryan kutsui Harrya kahdeksan päivää myöhemmin Irvineen juhlaan. Hän oli saanut Harrylta varman lupauksen, että hän saapuisi tähän tilaisuuteen. Jack Ryan tiesi ystävänsä pitävän sanansa: hän oli useasti tullut siitä vakuutetuksi. Sana ja teko oli sama hänen mielestensä.

Irvineen juhlassa ei muuten mitään puuttunut, ei laulua eikä tanssia eikä muita huvituksia, sanalla sanoen, ei mitään puuttunut — paitsi kenties Harry Ford.

Jack Ryan oli ensiksi suuttunut itseensä, sentähden, että ystävänsä poissa olo niin suuresti vaikutti hänen mieleensä. Häneltä katosi muistikin yht'äkkiä laulaessaan erästä laulua, ja ensikerran eläessään hämmentyi hän tanssiessaan, jossa hän aina tavallisesti sai suuria mieltymyksen osoituksia osakseen.

Jack Ryan ei vielä tiennyt mitään James Starria koskevista sanomalehtien ilmoituksista. Tuo rehellinen nuori mies ajatteli ainoastaan, miksi Harry ei ollut juhlaan saapunut, ja sanoi itsekseen, että ainoastaan joku erittäin tärkeä tapaus saattoi hänet lupaustansa rikkomaan. Jack Ryan aikoikin, seuraavana päivänä Irvine-juhlan jälkeen ostaa piletin Glasgowradalle, lähteäksensä Dochartin kaivokseen, ja sen hän olisi tehnytkin — jos ei eräs sattumus, joka milt'ei vei hengen häneltä, olisi estänyt hänen tuumiaan.

Katsokaa tässä mitä tapahtui. Yöllä vasten 12 päivää joulukuuta sattui, näetten, seuraava tapaus. Asia näytti todellakin todeksi todistavan kaikki ylenluonnolliset tapaukset ja puolustavan niiden uskoja, joita ei suinkaan ollut vähäinen joukko Melrosen tilalla.

Irvine, pieni rautakaupunki Renfrewin kreivikunnassa, jossa on noin 7,000 asukasta, on rakennettu Skotlannin rannikolla olevan poukaman rannalle, lähellä Clydelahden suuta. Sen satamaan, joka on joksenkin hyvin suojeltu aavan meren tuulilta, on rakennettu suurempi valotorni, joka valaisee matalikot, ett'ei mitään varovainen merimies voi niistä erehtyä. Haaksirikot ovatkin hyvin harvinaisia sillä osalla rannikkoa.

Kun jollakin kaupungilla on historiallinen muinaisuus, jos se on kuinkakin pieni, kun sen linnan omistajana kerran on ollut Robert Stuart, on sillä myöskin raunionsa.

Mutta Skotlannissa ovat kaikki rauniot haltiain asuntoja. Ainakin on se yleinen usko sekä ylänkö- että alankomaassa.

Vanhimmat ja pahimpaan huutoon tulleet rauniot sillä rannikolla oli juuri ne, jotka vielä olivat jäljellä Robert Stuartin vanhasta Dundonald-Castle linnasta.

Tämän kertomuksen aikana oli Dundonald kaikkien tienoossa oleskelevien peikkojen pesäpaikka mutta ei ketään ihmistä siinä asunut. Harvoin mentiin sinne, jossa se seiso i merenrannalla olevalla korkealla kalliolla, vähän matkaa kaupunkista. Saattoipa joskus tapahtua, että joku matkustavainen halusi nähdä noita historiallisia jäännöksiä, mutta silloin sai hän aina mennä sinne yksin. Irvineen asukkaista ei olisi yksikään mistään hinnasta häntä sinne opastanut, ja rahvaassa kulki erittäin puheita Tulinaisista, jotka muka oleskelivat vanhassa linnassa.

Enin taikauskoiset vakuuttivat omin silmin nähneensä sellaisia mielikuvituksen tuomia. Niiden joukossa oli tietysti Jack Ryan.

Asian todellinen laita oli kuitenkin, että pitkiä tulilieikkiä näkyi silloin tällöin, joskus puoleksi hajonneella muurilla, toisinaan taas Dundonald-Castlen korkeimman tornin huipulla.

Oliko noilla liekeillä ihmismuoto, niinkuin sanottiin? Vai syyttäkö heitä nimitettiin "Tulinaisiksi", jonka

nimen ranta-asukkaat olivat heille antaneet? Ne olivat selvästi ainoastaan herkkäuskoisten, ylenkihoitettujen aivojen luomia, ja tiede olisi voinut luonnollisesti selittää ilmiöt.

Kuitenkin koko tienoossa kerrottiin varmana asiana että Tulinaiset usein kävivät vanhan linnan raunioilla ja etenkin pimeinä öinä tanssivat outoja tanssiaan. Vaikka Jack Ryan olikin rohkea ja uskalias, ei hän kuitenkaan olisi tohtinut säkkipillillä säestää heidän tanssiaan.

"Vanha Ahti on heille kyllin hyvä!" sanoi hän. "Eikä hän tarvitse minua helvetillisen soittokuntansa täytteeksi!"

Niinkuin helposti voi käsittää olivat nämä jutut tavallisimpia puheaineita iltasilla. Jack Ryanilla olikin koko varasto kertomuksia Tulinaisista, eikä hän koskaan hämmentynyt, kun hän niistä kertoi.

Irvine juhlan viimeisenäkään iltana, jolloin *alea*, *brandy* ja *whiskyä* runsain määrin nautittiin, ei Jack Ryan unhottanut mieliainettaan, kertomuksiaan, joita hän lasketteli kuuntelijainsa suureksi huviksi ja ehkäpä kauhuksikin.

Ilta vietettiin Melrosen maatilan suuressa luuvassa. Kirkkaana paloi valkea rautaisella kolmijalalla, joka oli asetettu keskelle kuulija-joukkoa.

Ulkona oli varsin huono ilma. Tiheä utu peitti lakkipäälaineet, joita kova tuuli ajoi aavalta mereltä. Pilkkosen pimeä yö, ei ainoatakaan valon kohtaa pilvien välissä, maa, taivas ja meri kaikki katosivat synkkään pimeyteen; vaikea olisi ollut liikkua Irvine lahdella jos joku laiva olisi tohtinut tulla sinne, kun tuuli oli maalle päin.

Irvine pienessä satamassa ei juuri ollut suurta liikettä — ainakaan ei suurempia laivoja sinne tullut. Vähän pohjoisempana vasta kauppalaivat, joita purjeet tai höyry viepi eteenpäin, pyrkivät maalle, kun aikovat Clydelahteen.

Mutta sinä iltana huomasivat ihmeekseen muutamat kalastajat, jotka olivat viipyneet myöhempään rannalla, laivan, joka kulki kohti maata. Jos päivä äkkiä olisi valennut, olisivat he enemmän kauhistuen kuin ihmetellen nähneet, miten laiva täysin purjein kulki myötätuuleen. Jos se poikkeisi kulkuväylästä, ei sille löytyisi mitään pelastusta kallioisella rannikolla. Kuinka voisikaan tuo varomaton laiva suoriutua pulastaan, jos se yhä omapäisesti lähenisi rantaa?

Iltakokous oli päättyvä, kun Jack Ryan vielä kertoisi viimeisen kertomuksensa. Hänen kuulijansa, jotka juuri olivat keskellä kummitusmaailmaa, olivat sillä mielellä, joka on erittäin sopiva ylenluonnollisten tapausten toimittamiseen.

Äkkiä kuului huuto ulkoa.

Jack Ryan keskeytti heti kertomuksensa ja kaikki lähtivät ulos luuvasta.

Yö oli pimeä. Sade ja tuulispäät viuhuivat rannikolla.

Kaksi tai kolme kalastajaa, jotka seisovivat hajasäärin kallion suojassa voidaksensa paremmin pystyssä pysyä ankarassa tuulessa, huusivat kohti kurkkuaan.

Jack Ryan ja hänen kumppaninsa kiiruhtivat heidän luokseen.

Huuto ei ollutkaan aiottu maatilan väelle, vaan laivaväelle, joka tietämättään kulki kohti turmiotaan.

Tumma esine nähtiinkin muutaman luomaköyden pituudella maasta.

Se oli laiva, sen selvästi osoittivat sen lyhyt, valkea perämastossa, vihriä ylihångassa ja punainen alihångassa. Se nähtiin siis edestäpäin, ja selväähän oli, että se kulki kohti rantaa.

"Laiva, joka on haaksirikoon joutumaisillaan?" huudahti Jack Ryan.

"Niin", vastasivat kalastajat, "ja nyt kun se ei enää voi, kääntyisi se mielellään".

"Merkkiä! merkkiä!" huusi yksi skotlantilaisista.

"Minkälaisia?" virkkoi kalastaja. "Tässä myrskyssä ei voisi minkäänlaista tulisoittoa pitää palamassa".

Kun näitä sanoja kiireesti lausuttiin, nostettiin uusia huutoja. Mutta kuinka olisikaan voitu niitä kuulla semmoisessa rajuilmassa. Laivaväen oli mahdoton välttää haaksirikkoa.

"Miksikä hän noin liikehtii?" huusi eräs merimies,

"Aikooko hän saattaa laivaa rantaan?" huusi toinen.

"Kapteeni ei varmaankaan tunne Irvinen valotornia?" kysyi Jack Ryan.

"Sille näyttää", vastasi yksi kalastajista, "jos ei joku ole häntä pettänyt..."

Kalastaja ei ehtinyt lopettaa lausettaan, kun Jack Ryan parkasi kovasti. Oliko laivaväki kuullut sitä? Kaikissa tapauksissa oli laivan jo myöhäistä suoriutua niistä kuohuista, jotka valkoisina välkkyivät pimeässä.

Mutta se ei ollutkaan, niinkuin olisi voinut luulla, viimeinen varoitus, jonka Jack Ryan koetti antaa vaarassa olevalle laivalle. Hän kääntyi silloin selin mereen päin. Hänen kumppaniensa silmät olivat myös kiinnitetyt erääsen paikkaan maalla.

Se oli Dundonaldin linna. Pitkä tulen liekki vääntelihe ja mutkistelihe tuulessa, vanhan tornin huipulla.

"Tulinainen!" huusivat kauhistuksella kaikki nuo taikauskaiset skotlantilaiset.

Totta puhuen, tarvittiin jommoinkin mielikuvitus, huomatakseen tuliliekissä mitään ihmisen muotoista. Kovan tuulen heiluttamana oli se toisinaan melkein lentää pois tornin huipulta ja oli jo melkein sammumaisillaan, vaan seuraavassa silmänräpäyksessä kiinnitti se taaskin sinertävän kärkensä tornin huippuun.

"Tulinainen! Tulinainen!" huusivat peljästyneet kalastajat ja talonpojat.

Kaikki selvisi nyt. Laiva, joka sumussa oli kulkenut väärää suuntaa ja joutunut pois kulku-väylästä luuli Dundonaldin tornin huipulla liehuvaa liekkiä Irvinen valotorniksi. Se luuli olevansa lahden suulla, joka oli 2 penik. pohjoisempana, ja kulki suoraan maata kohden, jossa sillä ei ollut oleva mitään turvapaikkaa.

Mitäpä voitiinkaan tehdä sen pelastukseksi, jos mikään pelastus enää oli mahdollinenkaan? Ehkäpä olisi ollut paras kiivetä ylös raunioille ja koettaa sammuttaa liekki, ett'ei sitä kauemmin luultaisi Irvinen valotorniksi!

Niin olisi tosiaankin ollut tehtävä ja vieläpä viivyttelämättä; mutta kukapa noista skotlantilaisista olisi tullut sitä ajatelleeksikaan, ja lisäksi, kenellä heistä olisi ollut kyliin rohkeutta taistella Tulinaisen kanssa? Ehkäpä Jack Ryan, sillä hän oli rohkea, ja vaikka taikauskonsa olikin suuri, ei se voinut estää häntä jalomielisestä työstä.

Vaan jo oli myöhäistä. Hirveä ryske kuului kesken luonnon voimain pauhinaa.

Laivan perä oli törmännyt karille. Sen lyhdyt sammuivat. Valkea kuohulinja näytti silmänräpäykseksi musertuneen. Se oli laiva, joka laskeusi sen päälle kyljelleen ja musertui rikki karien välissä.

Ja samassa silmänräpäyksessä, omituisesta sattumuksesta, katosi pitkä liekki, niinkuin rajumyrsky olisi sen riistänyt mukanaan. Meri, taivas ja rannikko hävisi heti synkeään pimeyteen.

"Tulinainen!" oli Jack Ryan taaskin huudahtanut, kun tuo hänen kumppaneistaan ja itsestäänkin ylenluonnollinen ilmiö oli äkkiä kadonnut.

Mutta rohkeus, jota taikauskaisilla skotlantilaisilla ei ollut poistaaksensa luultua vaaraa, palasi heihin jälleen, kun näkivät todellisen vaaran, nyt kun tuli pelastaa lähimmäisiään. Nuo valloillaan olevat, raivoisat luonnon voimat eivät heitä estäneet. Yhtä urhollisina, kuin olivat herkkäuskoisiakin, riensivät he apuun.

Se onnistuikin heille varsin hyvin, vaikka muutamat, niiden joukossa uhkarohkea Jack Ryan, pahoin loukkaantuivat vasten kallioita; mutta laivan kapteeni ja 8 henkeä miehistöstä tuotiin pelastettuina rannalle.

Laiva oli norjalainen priki "Motala", kulettaen puulastia Pohjolasta, ja matkalla Glasgowiin.

Niin todellakin. Dundonaldin tornin huipulle sytytetyn liekin pettämänä, oli kapteeni laskenut laivansa suoraan maata kohti, kun olisi pitänyt kulkea Clyde lahteen.

Ja nyt ei "Motalasta" ollut jäljellä muuta kuin muutama laivakappale, jotka nekin musertuivat vasten rantakallioita.

Jack Ryanin toimia.

Jack Ryan ja hänen kaksi kumppaniansa, jotka olivat haavoittuneet niinkuin hänkin, vietiin eräasen huoneesen Melrosen maatilalle, jossa heille heti annettiin apua ja huolellista hoitoa.

Jack Ryan oli enin runneltu, sillä samassa kuin hän nuora vyötäisillään oli heittäytynyt mereen syöksivät aallot vimmastuneina hänen takaisin karia vasten. Olipa niin ja näin, että kumppaninsa vielä hengissä saivat hänet rannalle vedetyksi.

Tuo reipas poika makasi siis joitakuuta päiviä sängyn omana, joka häntä suuresti harmitti. Mutta kun luvattiin, että hän saisi laulaa niin paljon, kuin vaan tahtoi, tyytyi hän kohtaloonsa ja Melrose kaikui hänen iloisesta laulustaan. Jack Ryan sai vaan tästä tapauksesta syytä pahemmin pelätä Tulinaisia ja peikkoja, jotka suureksi huvikseen vaivaavat ihmis'raukkoja, ja hän syytti heitä vikapääksi "Motalan" onnettomuuteen. Se olisi joutunut pahaan pulaan, joka olisi uskaltanut sanoa, ett'ei Tulinaisia löytynytkään, ja että nuo liekit, jotka äkkiä ilmaantuivat raunioille, olivat ainoastaan luonnon ilmiön vaikuttamia. Ei mitkään järjen osoittamat syyt voineet kumota hänen luuloaan. Hänen kumppaninsa olivat vieläkin vahvemmat herkkäuskoisuudessaan kuin hän. Heidän ajatuksensa mukaan oli yksi Tulinainen kiukuissaan houkutellut "Motalan" rannikolle. Jos tahdottaisi sitä rangaista siitä, olisi tuo samaa kun sakottaa myrskyä! Asianomaiset voivat kyllä panna toimeen minkälaisia oikeuden tutkimuksia tahansa. Tulenliekkiä ei voi vangita, rautoihin ei voi panna käsittämätöntä olentoa. Ja totta puhuen, ne tutkimukset, jotka pantiin toimeen, näyttivät ainakin todeksi todistavan niiden mielipiteen, jotka uskoivat tapauksen ylenluonnollisten henkien toimeenpanemaksi.

Se tuomari, joka pantiin johtamaan "Motalan" haaksirikon tutkintoa, kuulusteli kaikki tapauksen todistajat. Kaikki vakuuttivat yksimielisesti, että haaksirikko oli tapahtunut Tulinaisen ilmaantumisen johdosta Dundonaldin raunioilla.

Oikeusto ei tietysti voinut tyytyä semmoisiin syihin. Varma oli, että puhdas luonnollinen ilmiö oli vaikuttanut raunioissa. Mutta oliko se sattumus vai ilkityö? se kysymys oli tuomarin ratkaistavana.

Poliisimiehiä lähetettiin asianomaisesti Dundonaldin linnaan, ja siellä he toimittivat mitä tarkimpia tutkimuksia.

Tuomari tahtoi ensin tietää, näkyikö maassa jonkun muun olennon jälkiä kuin ainoastaan peikkojen. Mutta mahdoton oli huomata vähintäkään jälkeä, ei vanhaa eikä uutta, vaikka maa, oli vielä kostea edellisen päivän sateesta, ja siinä olisi varmaan pysynyt vähinkin merkki.

"Peikon-jälkiä!" huudahti Jack Ryan, kuullessaan miten ensimmäisten tutkimusten oli käynyt. "Yhtä hyvin voisivat etsiä lyhty-ukon jälkiä suovedessä!"

Ensimmäinen osa tarkastuksesta ei siis selvittänyt asiaa ollenkaan. Eikä ollut luultavaa, että toinenkaan onnistuisi paremmin.

Nyt piti vaan saada selville, miten oli voitu syyttää tulta vanhan tornin huipulle, mitkä luonnon voimat siinä olivat vaikuttaneet palamisen ja viimeksi, millaisia jäännöksiä tuli oli jättänyt jälkeensä.

Ensimmäisen kohdan selvittämiseksi ei mitään näkyväistä löydetty, ei tulitikon pätkiä eikä paperipalasia jolla ehkä oli tulta sytytetty.

Toisen kohdan selvittämiseksi ei myöskään mitään löydetty. Ei näkynyt kuivunutta ruohoa, tai puupalasia, vaikka niin suurta tulta oli täytynyt runsaasti varustaa tällaisilla aineksilla yön pitkään.

Mitään kolmanteen kohtaan koskevaa ei myöskään voitu saada selville. Sillä minkäänlaista tuhkaa tai vähintäkään jäännöstä jonkunlaisista poltto-aineista ei löydetty, ei edes sitä paikkaakaan jossa tuli oli ollut. Ei maassa eikä kalliolla ollut mustunutta paikkaa. Voitiinko siitä päättää, että joku ilkityöntekijä oli pitänyt tulen kädessään? Se ei ollut luultavaa, koska tuli vierasmiesten sanojen mukaan oli ollut erinomaisen suuri, niin että "Motalan" laivaväki oli läpi sumun voinut nähdä sen kauas merelle.

"Hyvä!" sanoi Jack Ryan. "Tulinainen voipi kyllä tulla toimeen tulitikuittaki. Hän puhalttaa vaan ja saa sillä ilman ympärillään syttymään ja siitä tulesta ei koskaan jää tuhkaa jäljelle".

Kaikesta tästä oli seuraus, että virkakunnat turhaan koettivat asiaa selvittää ja että kertomus sepitettiin entisten lisäksi — kertomus, joka ainaseksi säilytti "Motalan" muiston ja vahvasti kumoamattomaksi Tulinaiisten olemisen.

Reipas nuori mies, niinkuin Jack Ryan, jolla oli vahva ja roteva ruumiin rakennus, ei kauan voinut pysyä sängyn omana. Hänellä ei ollut aikaa sairastaa. Ja kun aikaa puuttuu ei enää ollakaan kipeitä noissa raittiissa *the Lowlandin* paikkakunnissa.

Jack Ryan siis pian parantui. Kohta kuin hän pääsi jaloilleen, tahtoi hän, ennenkuin aloitti työnsä uudestaan Melrosen tilalla, panna erään tuumansa täytäntöön. Hän aikoi lähteä Harry ystävänsä tervehtämään, saadaksensa tietää syyn, miksi hän ei ollut saapunut Irvinen juhlaan. Kun Harryn tapainen mies, joka ei koskaan luvannut mitään, jota hän ei voinut täyttää, ei ollut sinne tullut, niin se oli selittämätöntä. Ei myöskään ollut luultavaa, ett'ei vanhan kaivosmestarin poika ollut kuullut puhuttavan "Motalan" onnettomuudesta, joka niin tarkoin oli sanomalehdissä kerrottu. Hänen täytyi siis tietää, mitä Jack Ryan oli tehnyt pelastaessaan haaksirikoon joutuneita ja miten hänen silloin oli käynyt, ja osoittaisihan tuo varsin suurta välinpitämättömyyttä Harryn puolelta, ett'ei hän, asiain näin ollen, kiiruhtanut maatilalle näkemään, miten ystävänsä laita oli.

Koska Harrya ei ollut näkynyt, oli siihen tietysti syynä se, ett'ei hän voinut tulla. Sillä Jack Ryan olisi ennen kieltänyt Tulinaisten olemisen kuin uskonut, että Harry oli välinpitämätön hänestä.

Kaksi päivää haaksirikon jälkeen, jätti Jack Ryan ilomielin maatilaa, niinkuin vahvan ja nuoren miehen sopii, joka ei tunne mitään haittaa haavoistansa. Kallioiden kaiku vastasi hänen iloiseen lauluunsa, jota hän raikkain äänin lauleli matkallaan rautatielle, joka Glasgowin kautta vie Stirlingiin ja Callanderiin.

Sillä aikaa kuin hän pysäyspaikalla odotti junaa, huomasi hän suuren ilmoituksen, joka oli kiinnitetty joka nurkkaan ja sisälsi seuraavat sanat:

"Viime kuluneen joulukuun 4 päivänä lähti insinööri James Starr Edinburgista Grantonsillan luona 'Walesin Prinssi' laivalla. Samana päivänä nousi hän Stirlingissä maalle. Sen jälkeen ei hänestä ole saatu minkäänlaista tietoa.

"Jos kenellä on hänestä mitään tietoa, tekisi hyvin ja ilmoittaisi sen *the Royal Institutionin* presidentille Edinburgissa".

Jack Ryan luki tuon ilmoituksen pari kertaa kovin hämmästyneenä.

"Herra Starr!" virkkoi hän. "Mutta 4:nä päivänähän juuri minä kohtasin hänet Harryn kanssa tikapuilla Jarowin aukossa. Siitä on nyt kymmenen päivää! Ja siitä päivin häntä ei ole nähty! Selittäisiköhän tämä seikka, miksi kumppanini ei tullut Irvinen juhlaan?"

Malttamatta kirjallisesti ilmoittaa *the Royal Institutionin* presidentille, mitä hän James Starrista tiesi, kiiruhti tuo rehellinen poika junaan, varmasti päättäneenä lähteä Jarowiin. Sitte menisi hän aina Dochartin kaivoksen pohjaan asti, jos niin tarvittaisiin, etsiäksensä Harrya ja hänen kanssaan insinööri James Starria myöskin.

Kolme tuntia myöhemmin nousi hän junasta Callanderin pysäyspaikalla ja kiiruhti Jarowia kohti.

"Heitä ei ole sittemmin näkynyt", sanoi hän itsekseen. "Miksik? Onko heitä estetty siellä? Onko ehkä joku tärkeä työ tähän asti pidättänyt heitä siellä alhaalla? Minun tulee saada asia selville".

Jack Ryan kiiruhti askeleitaan ja tunnin kuluttua saapui hän Jarowiin.

Ulkonaisesti ei mitään muutosta voitu huomata. Sama äänettömyys kaivokseen astuessa. Ei ainoakaan elävää olentoa tuossa erämaassa. Jack Ryan meni katokseen, joka suojasi kaivoksen suuta. Hän katsoi alas syvyyteen... Hän ei nähnyt mitään. Hän kuunteli... Hän ei kuullut mitään.

"Ja minun lamppuni!" huudahti hän. "Eikö se enää olekaan paikoillaan?"

Jack Ryan piti tavallisesti lampun, jota hän käytti kaivoksessa käydessään, piilossa eräässä nurkassa, lähellä ylimmäisten tikapuitten pengertä.

Lamppu oli kadonnut.

"Kas tuossa ensimmäinen vastoinkäyminen!" mutisi Jack Ryan itsekseen ja alkoi käydä levottomaksi.

Mutta sitte jatkoi hän heti epäilemättä, niin taikauskoinen kuin olikin:

"Minä menen alas, vaikka siellä olisikin synkeämpi pimeys kuin helvetissä!"

Ja hän alkoi astua alas noita monia pitkiä portaita.

Tarpeenpa olikin, ett'ei Jack Ryan ollut vielä ennättänyt unhottaa kaivosmies-tapojaan ja että hän perin pohjin tunsii Dochartin kaivoksen, uskaltaaksensa lähteä niin vaaralliselle matkalle. Hän astui muuten hyvin varovasti. Hän tunnusteli jalallaan jokaista porras-astetta, muutamat niistä olivat toukan kaivamia. Yksi ainoa harha-askel olisi tuottanut surmaavan putouksen 1,500 jalan syvyyteen. Jack Ryan laski jokaisen väli-penkereen, josta hän kulki tullaksensa alikerrokseen. Hän tiesi, ett'ei hänen jalkansa tavannut kaivoksen pohjaa ennenkuin oli kulkenut kolmekymmentä pengertä. Kun hän kerran oli sinne

asti päässyt, ei hänen mielestään ollut vaikea löytää tie huoneisiin, jotka, niinkuin lukija tietää, olivat rakennetut suureen käytävän päähän.

Jack Ryan tuli kahteenkymmenenteen kuudenteen penkereeseen, ja oli siis noin 200 jalkaa ylempänä syvyyden pohjaa.

Hän laski jalkansa alas tunnustellakseen kahdenkymmenennen seitsemännen portaan ensi astetta. Mutta säärensä heilui vaan ilmassa, löytämättä mitään tukipaikkaa.

Jack Ryan laskeutui polvilleen. Hän tahtoi kädellään tavoitella portaiden päätä. Turhaan.

Kahdeskymmenes seitsemäs porras ei enää ollut paikoillaan, se asia oli varsin selvä ja ymmärrettävä; sen oli siis joku vienyt pois.

"Varmaankin on joku haltia täällä käynyt!" mutisi hän itsekseen, vähän peloissaan.

Jack Ryan oli pystyssä, käsivarret rinnallaan odottaen ja yhä koettaen silmillään tunkea pimeyden läpi. Sen jälkeen ajatteli hän, että jos hän ei voinut päästä alas kaivokseen, eivät nekään jotka siellä asuivat voineet tulla sieltä ylös. Ei siis löytynyt minkäänlaista yhteyttä kreivikunnan ja kaivospohjan välillä. Jos nuo alimmaisat portaat Jarowin aukossa olivat pois otetut sen jälkeen kuin hän viime kerran oli siellä ollut, miten sitte oli käynyt Simo Fordin, hänen vaimonsa, hänen poikansa ja insinöörin? James Starrin pitkitetty poissa olo osoitti selvästi, ett'ei hän ollut kaivosta jättänyt siitä päivin, kun Jack tapasi hänet täällä. Mistä oli kaivoksen asukkaat siitä asti ruokaa saaneet? Eivätkö nuo onnettomat kärsineet elatuksen puutetta, ollen täydellisesti vankeudessa 1,500 jalkaa maan pinnan alla?

Kaikki nuo ajatukset liikkuvat Jack Ryanin mielessä. Hän huomasi kuitenkin varsin hyvin, ett'ei hän yksin mitään voinut tehdä tullaksensa asuntoon. Oliko yhdistys maanpinnan kanssa ilkeydestä katkaistu? tuo näytti hänestä varsin epäilemättömältä. Sen saisi asianomaiset selvittää, mutta hänen täytyi ilmoittaa se heille kiireimmiten.

Jack Ryan kumartui alas penkereeltä.

"Harry! Harry!" huusi hän niin paljon kuin jaksoi.

Kaiku vastasi useamman kerran toistamalla Harryn nimen, poistuen viimein kaivoksen pohjaan kuulumattomiin.

Jack Ryan kiiruhti taas portaita ylös päivän valoon. Hän ei kadottanut silmänräpäystäkään. Yhtä kyytiä meni hän takaisin Callanderin pysäyspaikalle. Hänen täytyi odottaa ainoastaan muutama minuutti, kunnes Edinburgin juna lähti, ja k:lo 3 iltapäivällä ilmoitti hän itsensä pääkaupungin lordi-lituomarille.

Tämä otti hänet heti vastaan. Nuo tarkat tiedot, jotka hän antoi, vakuuttivat, että asia todellakin oli niin kuin hän sanoi. Sir Elphinstonille, *the Royal Institutionin* presidentille, joka oli James Starrin kumppani ja hyvä ystävä, lähetettiin sana asiasta, ja hän pyysi johtaa niitä tutkimuksia, joita heti pantaisi toimeen Dochartin kaivoksessa. Useampia henkilöitä asetettiin hänen käytettäväkseen, joille annettiin lamput, kaivoskuokat, pitkät nuoraportaat, ruokavarot, ja lääkkeitäkään ei unhotettu matkan varaksi. Näin varustettuna ja Jack Ryanin johtamina lähtivät kaikki matkaan, suoraapäätä Aberfoylen kaivoksiin.

Sir Elphinston, Jack Ryan ja poliisimiehet saapuivat vielä samana iltana Jarowin aukon suulle ja astuivat alas aina kahdekkymmenennelle seitsemännelle penkereelle, johon Jack Ryanin muutama tunti aikaisemmin oli täytynyt seisattua.

Lamput, jotka kiinnitettiin pitkien nuorien päihin, laskettiin alas aukon syvyyteen, ja siten nähtiin, että neljät viimeiset portaat olivat poissa.

Mahdotonta oli kauemmin epäillä, että yhteys Dochartin kaivoksen sisäosain ja ulkomaailman välillä oli ehdoin tahdoin hävitetty.

"Mitä vielä odotamme, herra?" kysyi kärsimätöin Jack Ryan.

"Lamppujen ylös nostamista, poikaseni", vastasi Sir Elphinston. "Sitte menemme viimeisen käytävän pohjukkaan asti, ja sinä saat johtaa meitä".

"Asuntoon", huudahti Jack Ryan, "ja jos niin tarvitaan, kaivoksen viimeisiin pohjukkoihin!"

Kohta kuin lamput olivat nostetut ylös, kiinnitettiin penkereeseen nuoraportaat, jotka päästettiin auki ja laskettiin aukkoon.

Kulkeminen alas noilla kiikkuvilla portailla ei suinkaan ollut helppoa, ja Jack Ryan oli ensimmäinen, joka saapui kaivoksen pohjaan.

Sir Elphinston miehineen oli myöskin pian saapunut syvyyteen.

Tuo ympyräinen kenttä oli aivan autio, mutta Sir Elphinston hämmästyi suuresti, kun kuuli Jack Ryanin huudahtavan:

"Katsokaa, tässä on puoleksi poltettuja portaan palasia!"

"Poltettuja!" huudahti Sir Elphinston. "Niinpä tosiaankin, tuhka on jo aikoja sitte jähtynyt".

"Herrani", kysyi Jack Ryan, "uskotteko insinööri James Starrilla olleen mitään hyötyä siitä, että hän olisi portaat polttanut ja siten katkaissut kaiken yhteyden ulkomaailman kanssa?"

"En", vastasi Sir Elphinston, vaipuen mietteisiin. "Mutta nyt asunnolle, nuori mies? Siellä saamme kuulla asian todellisen laidan!"

Jack Ryan ravisti epäilevästi päätänsä. Kuitenkin otti hän lyhdyn läheisimmän miehen kädestä ja astui joutuisaan Dochartin suurta käytävää pitkin.

Kaikki seurasivat häntä.

Neljännes tunnin kuluttua oli Sir Elphinston seuralaisineen saapunut siihen aukeamaan, jossa Simo Fordin asunto oli. Ainoatakaan valon sädettä ei näkynyt ikkunoista.

Jack Ryan kiiruhti ovelle, jonka hän tempaisi auki.

Asunto oli autio.

Kaikki huoneet pimeässä asunnossa tarkastettiin. Vähintäkään väkivallan jälkeä ei voitu huomata. Kaikki oli oivallisessa järjestyksessä, kuin olisi Madge vastikään järjestellyt kaikki. Ruokavarasto oli runsas ja olisi riittänyt moneksi päiväksi Fordin perheelle.

Asukasten poissa olo oli aivan selittämätöntä. Mutta voitiinko saada selville, milloin he olivat jättäneet kotinsa? Voitiinpa kyllä, sillä täällä alhaalla, jossa ei ollut eroitusta yön ja päivän välillä, oli Madgen tapana merkitä kukin kulunut päivä mustalla ristillä allakkaansa.

Allakka rippui salin seinällä. Siihen oli piirretty viimeinen risti 6 p. joulukuuta, siis James Starrin tulon jälkeisenä päivänä — jonka Jack Ryan voi todeksi todistaa. Varma oli siis, että Simo Ford, hänen vaimonsa, poikansa ja vieraansa 6:nestä päivästä joulukuuta, eli kymmenen päivää, olivat olleet poissa asunnostaan. Voisiko joku insinöörin tekemä uusi tarkastusmatka viedä niin paljon aikaa? Ei suinkaan.

Niin luuli ainakin Sir Elphinston. Tarkoin asunnon tutkittuansa, oli hän suuresti epätietoinen, mitä nyt oli tehtävänä.

Pilkkosen pimeä oli kaikkialla, jonka läpi pilkoitti miesten tuomat lyhdyt kuin tähdet.

Äkkiä huudahti Jack Ryan.

"Katsokaa tuonne! tuonne!" sanoi hän.

Hän osoitti sormellaan kohti joksenkin suurta valoa, joka liikkui kaukana käytävässä.

"Ystäväni, kiiruhtakaamme tuon tulen luokse!" sanoi Sir Elphinston.

"Aavetuli!" keskeytti Jack Ryan. "Mitäpä hyötyä siitä on? Sitä emme kuitenkaan koskaan saavuta!"

The Royal Institutionin presidentti miehineen, joissa ei ollut rahtuakaan taikauskaisuutta, kiiruhtivat osoitettuun suuntaan, kohti tuota liikkuvaa valoa. Jack Ryankin rohkaisi mielensä, eikä ollutkaan viimeisiä joukossa, jotka riensivät eteenpäin.

Nyt alkoi pitkälinen, väsyttävä ajo. Tuon loistavan lyhdyn kantaja näytti olevan pieni hentonen olento, erittäin kepeä ja notkea-liikkeinen. Se katosi joka silmänräpäys jonkun ulkonevan kalliolohkareen taakse; heti sen jälkeen näkyi se taas jossakin sivukäytävässä. Äkkinäiset käännökset kätkivät hänet uudestaan. Hän näytti tykkänään kadonneen, kun lyhtynsä uudelleen kirkkaasti valaisi ympäriinsä. Lyhyesti, pakenijaa ei oltu juuri ollenkaan lähempänä kuin alussakaan, ja Jack Ryan uskoi yhä, eikä juuri syyttä, ett'ei sitä koskaan saavutettaisi.

Koko tunnin kestävän tarpeettoman ajon kuluessa tunkeusi Sir Elphinston seuralaisineen Dochartin kaivoksen lounaiseen osaan. Viimein rupesivat itsekkin luulemaan, että heillä oli edessään joku

saavuttamaton haltija-olento.

Mutta samassa näytti kuin alkaisi heidän ja virvatulen väli lyhetä. Väsyikö tuo pakeneva olento, vai tahtoiko hän saattaa Sir Elphinstonen seuralaisineen siihen paikkaan, jonne kaivoksen asujat olivat joutuneet? Vaikea oli vastata tähän kysymykseen.

Kun miehet huomasivat heidän välinsä vähentyvän, riensivät he yhä kiireemmin eteenpäin. Valo, joka alussa oli ollut 200 jalkaa heidän edellensä, oli nyt ainoastaan 50 jalkaa heistä. Tämäkin väli vielä lyheni. Lyhdyn kantaja näkyi yhä selvemmin. Toisinaan kuin hän käänti päätään, voitiin huomata ihmisolennon epäselvä muoto, ja jos ei peikko ollut ottanut tätä muotoa, täytyi Jack Ryanin myöntää, ett'ei se ollutkaan mikään ylenluonnollinen olento.

Ja nyt sanoi hän, yhä eteenpäin kiiruhtaen:

"Eteenpäin, kumppanit! Hän väsyi... Me saavutamme hänet, ja jos hän puhuu yhtä hyvin kuin hän juoksee, voipi hän antaa meille hyviä tietoja".

Mutta nyt kävi takaa-ajo vaikeammaksi. Ahtaat käytävät kulkivat ristiin rastiin kuin sokkelossa. Tässä sekasorrossa voi lyhdynkantaja pian pujahtaa heidän näkyvistään ja paeta. Hänen tarvitsi vaan sammuttaa lyhtynsä ja pistäytyä johonkin pimeään loukkoon.

"Ja", sanoi Sir Elphinston itsekseen, "jos hän todellakin tahtoo paeta meitä, miksikä hän ei niin tee?"

Tuo käsittämätön olento ei ollut sitä tähän asti tehnyt, mutta samassa silmänräpäyksessä kuin tuo ajatus syntyi Sir Elphinstonissa, katosi valo äkkiä, ja miehet, jotka yhä jatkoivat takaa ajoa, saapuivat heti kahden liuskakallion välissä olevalle ahtaalle aukolle, joka oli kaitaisen kiertokäytävän suuna.

Lyhtyjen korjaaminen ja aukosta sisälle pujahtaminen, sekä eteenpäin kiiruhtaminen ei Sir Elphinstonille, Jack Ryanille ja hänen kumppaneilleen ollut kuin hetkisen työ.

He eivät olleet astuneet 100 askelta edemmäksi uudessa, suuremmissa ja leveämmässä käytävässä, kun yhtäkkiä seisahtuivat.

Siinä makasi lähellä seinää neljä ihmisolentoa pitkänään maassa — ehkäpä neljä kuollutta!

"James Starr!" huudahti Sir Elphinston.

"Harry! Harry!" huusi Jack Ryan ja heittäytyi kumppaninsa ruumiin viereen.

Ne olivat tosiaankin insinööri, Madge, Simo ja Harry Ford, jotka makasivat tuossa liikkumattomina pitkänään maassa.

Vaan samassa liikkui yksi ruumiista ja Madge lausui heikolla äänellä:

"Nuo! ensin nuo!"

Sir Elphinston, Jack Ryan ja poliisimiehet koettivat herättää eloon insinööriä ja molempia Fordia kaatamalla heidän suuhunsa myötä tuotuja lääkkeitä. He huomasivat yrityksensä melkein heti onnistuvan. Nuo onnettomat, jotka kymmenen päivää olivat olleet suljettuina uuteen Aberfoyleen, olivat voimattomuudesta kuolemaisillaan.

Ja ett'eivät vielä olleet henkeensä heittäneet, oli seuraus siitä — kertoi James Starr Sir Elphinstonille — että he kolme kertaa löysivät vierestään leivän ja vesiruukun! Se armahtava olento, jota heidän tuli kiittää siitä, että vielä olivat, ei varmaankaan voinut enempää tehdä heidän pelastukseksi!...

Sir Elphinston arveli silloin itsekseen, että tuon käsittämättömän lyhtyhaltian aikomus juuri oli ollutkin saattaa heitä tälle paikalle, jossa James Starr ja hänen kumppaninsa makasivat.

Siten oli kuitenkin insinööri, Madge, Simo ja Harry Ford pelastetut ja vietiin takaisin asuntoon tuon ahtaan aukon läpi, jonka lyhdyn kantaja näytti Sir Elphinstonille osoittaneen.

Ett'ei James Starr ja hänen seuralaisensa löytäneet sitä aukkoa, josta he olivat tulleet ja jonka he dynamiitilla olivat auaisseet, siihen oli syynä, että tuo aukko oli tukettu, lujasti toinen toistensa päälle asetetuilla kalliolohkareilla, joita he pimeässä eivät voineet nähdä eivätkä irti saada.

Sillä aikaa kun he tarkastelivat avaraa luolaa, oli siis tuo yhdistys vanhan ja Uuden Aberfoylen välillä varta vasten vihollisen kädellä suljettu!

Kolmastoista Luku.

Hiilikaupunki.

Kolme vuotta äsken kerrottujen tapausten jälkeen, kehui ja kehoitti Joannen tai Murrayn Opas, "erittäin viehättäväksi", kaikille matkailijoille, jotka matkustivat Stirlingin kreivikunnan kautta, muutaman tunnin kestävästä käyntiä Uuden Aberfoylesen hiilikaivoksissa.

Yksikään kaivos, vanhassa tai uudessa maailmassa ei tarjonnut niin eriskummaista näkyä.

Ensiksikin pääsi matkustaja ilman vähintäkään vaaratta tai vaivatta 1,500 jalkaa kreivikunnan pinnan alle.

Vähää enemmän kuin peninkulman päässä Callanderista lounaiseen päin päättyi maahan tunneli, jonka suu oli uhkeasti varustettu torneilla, joissa oli ampumareivät. Tämä tunneli, joka loivasti vietti alaspäin, ja oli jotenkin leveä, johti suorastaan tuohon omituisesti muodostuneeseen luolaan Skotlannin maan sisustassa.

Kaksi-ratainen rautatie, jonka vaunuja kuletti vedenjohdollinen voima, vei joka tunti raskaita kuormia alhaalla syvyydessä perustetusta kylästä, jolle oli annettu tuo jotenkin komea nimi *Coal-City*, Hiilikaupunki.

Kun matkustavainen saapui *Coal-Cityyn*, oli hän paikalla, jossa sähkö parhaasta päästä oli lämmön ja valon levittäjänä.

Ilma-aukkoja oli tosin useampia, mutta niistä ei voinut tulla tarpeeksi valoa Uuden Aberfoylesen syvyyteen. Mutta kirkas valo levisi kuitenkin tuohon himmeään paikkaan, jossa monen monta sähkövalo-levyä toimittivat auringon tehtävää. Holvien katoista rippuvina tahi luonnon muodostamiin patsaihin kiinnitettyinä, ravittuina sähkömaneerillisista koneista lähtevillä sähkövirroilla — toiset auringon, toiset tähtien kaltaisia — loivat ne kirkkaan valon koko alueeseen. Kun levon aika tuli, tehtiin sähkövirran katkaisemalla äkkiä pilkkosen pimeä yö kaivosten syvyyteen.

Kaikki nuo koneet, niin suuret kuin pienetkin, olivat paikassa, jossa ei ilmaa ollut, s.o. niiden liekit eivät olleet missään yhteydessä ulkoilman kanssa, niin ett'ei tarvittu pelätä räjähdystä, joskin ilmaan sekaantuisi suurempi määrä kaasua. Sähkö-voimaa käytettiin myöskin kaikkiin teollisuuden ja talouden tarpeihin, niinhän asunnoissa *Coal-Cityssä* kuin Uuden Aberfoylesen käytävissäkin.

Täytyy myöntää, ett'ei insinööri Starrin toiveet hiilialan louhimisen suhteen olleet tyhjiin rauenneet. Luolan länsi osassa, lähellä *Coal-Cityä*, oli ensimmäisiä hiilisuonia ruvettu irrottamaan kaivostyömiesten kuokilla ja murtimilla. Työkaupunki ei siis ollutkaan työ-alan keskustassa. Työt alhaalla syvyydessä olivat välittömässä yhteydessä töiden kanssa päivän valossa ilma- ja vipukoneaukkojen kautta, jotka yhdistävät kaivoksen eri kerrokset maanpinnan kanssa. Tuota suurta tunnelia, jossa oli rautatie jonka vaunuja vedenjohdollinen voima kuletti, käytettiin ainoastaan Hiilikaupungin asukasten ja heidän tarpeittensa kuletusta varten.

Lukija ehkä vielä muistaneekin miten omituinen tuon suuren luolan muodostus oli, johon vanha kaivosmestari ja hänen seuralaisensa olivat seitahtuneet tutkimus matkallaan. Siellä kaareili korkealla heidän päänsä yläpuolella mahtava holvi, kuin suurissa kirkkoissa. Pylväät, jotka kannattivat tuota holvia, katosivat kapiteeliseen ylhäälle noin 300 jalan korkuiseen holviin — korkeus, joka on milt'ei yhtä suuri kuin Kentuckyssä olevan Mammuthiluolan.

Niinkuin jo on kerrottu, voipi tuohon suunnattoman suureen luolaan — suurin Amerikan maan alla oleva luola — hyvin mahtua 5,000 henkeä. Tässä osassa Uutta Aberfoylea oli samanlaiset suuruuden suhteet ja luonnon muodostukset. Mutta tuon kuuluisan luolan ihmeellisten tippukivien asemasta, veti täällä matkustajan huomion puoleensa paisuvat hiilisuonet, jotka näyttivät tunkeuvan esiin joka seinästä liuskalohkareiden painosta.

Tuon holvin pohjalla levisi järvi, suuruutensa puolesta verrattava Kuolleeseen mereen Mammuth luolissa, — syvä järvi, jonka kristalli-kirkkaassa vedessä vilisi sokeita kaloja, ja jonka insinööri nimitti Malcolm-järveksi.

Sinne, luonnon muodostamaan mahdollottoman suureen luolaan oli Simo Ford rakentanut itselleen uuden asunnon eli huvilan, eikä hän sitä olisi vaihtanut kauneimpaan rakennukseenkaan Prinsessan kadun varrella Edinburgissa. Tämä asunto oli järven rannalla ja sen viisi ikkunaa kuvastui sen synkkään pintaan, joka ulottui näköpiiriä ulommaksi.

Kaksi kuukautta myöhemmin oli Simo Fordin huvilan viereen kohonnut toinenkin asunto. Se oli James Starrin. Insinööri oli kokonaan antautunut Uuden Aberfoylesen omaksi. Hän halusi myöskin itse

puolestaan asua siellä, ja ainoastaan kun asiat pakoittivat häntä siihen, suostui hän palaamaan päivän valoon. Tuolla alhaalla hän todella elikin kaivostyömies-elämän keskustassa.

Uuden hiilialan löydön perästä olivat kaikki ne työmiehet, jotka ennen olivat työskennelleet vanhassa kaivoksessa, heittäneet aurasensa ja haravansa uudestaan alkaaksensa työskennellä kaivos kuokalla ja murtimella. Varmasti vakuutettuina, ett'ei työ heiltä koskaan loppuisi, sekä suurten palkkain houkuttelemina, joita rikas hiiliala suopi työmiehilleen, heittivät he maanpinnan ja muuttivat maan sisustaan asettuen hiilikaivokseen, jonka luonnollinen muodostus oli asuntopaikaksi sopiva.

Nuo tiilikivestä tehdyt työmiesasunnot olivat vähitellen sinne tänne kohonneet pitkin Malcolm-järven rantaa tahi suippokaarten alle, jotka näyttivät muodostuneen estämään holvien alas putoamista, niinkuin tukihirret suuressa kirkossa. Lyhyesti, kaikki työmiehet, etenki ne jotka työskentelivät syvyydessä, asettuivat asumaan Uuteen Aberfoyleen ja perustivat vähitellen *Coal-Cityn*, jonka asema oli Katrine-järven itäisessä päässä, pohjoisosassa Stirlingin kreivikuntaa.

Se oli siis jonkinlainen työmieskylä, joka oli muodostunut Malcolm-järven rannoille. Pieni, St. Gilesin pyhimykselle rakennettu kappeli kohosi muiden rakennusten yli korkean kallion huipulla, jonka juurta maanalaisen järven laineet huuhtoivat.

Luonnollista oli siis, että *Coal-Cityn* asukkaat olivat ylpeät kodistansa. Harvoin he lähtivätkin työkaupungista, ollen siinä kohden Simo Fordin kaltaisia, joka ei koskaan lähtenyt sieltä. Vanha kaivosmestari väitti, että "tuolla ylhäällä" aina satoi, ja koska tämä tosiaankin on kuningaskuntain ilma-alan mukaista, täytyi myöntää hänen olleen melkein oikeassa. Uuden Aberfoylen perheet siis viihtyivät hyvin. Kolmen vuoden kuluessa olivat he hankkineet itselleen jonkin verran varallisuutta, jota eivät kreivikunnan pinnalla koskaan olisi voineet koota. Monta lasta, jotka olivat syntyneet samaan aikaan, kuin työt kaivoksessa uudestaan alkoivat, eivät vielä olleet hengittäneet ulkoilmaa.

Sentähden sanoikin Jack Ryan:

"Kahdeksantoista kuukautta on kulunut siitä, kuin heidät vieroitettiin äideistään, eivätkä vielä ole nähneet päivän valoa".

Yksi niistä, jotka ensimmäiseksi riensivät kaivokseen insinöörin kutsumuksesta, oli Jack Ryan. Tuo iloinen nuorukainen oli pitänyt velvollisuutenaan uudestaan ruveta entiseen ammattiinsa. Melrosen maatila oli siis kadottanut entisen pillipiiparinsa. Mutta sentähden Jack Ryan ei kuitenkaan herennyt laulamasta. Päinvastoin, Uuden Aberfoylen kaiku usein sai koettaa vahvoja kivikeuhkojaan vastatessaan hänen lauluihinsa.

Jack Ryan oli muuttanut Simo Fordin uuteen huvilaan. Hänelle oli tarjottu oma kamari, jonka hän, suora ja kursailematon kun oli, heti otti vastaan. Vanha Madge piti hänestä paljon hänen rehellisen luontonsa ja iloisen mielensä tähden. Hänellä oli aivan sama ajatus kuin Jack Ryanillaki ylenluonnollisten olentojen suhteen, jotka oleskelivat kaivoksissa ja kun he olivat kahden kesken, kertoivat he toisilleen hirvittäviä juttuja. Jack Ryan oli tervetullut vieras huvilaan. Hän olikin hyvä mies ja oiva työntekijä. Kuuden kuukauden kuluttua siitä, kuin hän uudestaan aloitti työnsä kaivoksessa, pantiin hänet erityisen työmies-osaston esimieheksi alhaalla syvyydessä.

"Se oli hyvin tehty, hra Ford", sanoi hän muuana päivänä muuttonsa jälkeen kaivokseen. "Te olette löytäneet uuden alueen, ja jos olitteki menettämäsillänne hengen tuon löydön tähden, niin olikin se sen arvoinen".

"Oli kyllä, Jack, ja vieläpä olemme tehneet hyvät asiat!" vastasi vanha kaivosmestari. "Mutta ei hra Starr, enkä minäkään, koskaan voi unhottaa, että meidän on sinua kiittäminen henkemme pelastuksesta."

"Ei minua", keskeytti Jack Ryan, "vaan omaa Harry poikaanne, koska hänelle juolahti mieleen vastaanottaa kutsumustani Irvinejuhlaan..."

"Eikä kuitenkaan lähtenytkään sinne, eikö niin?" puuttui Harry puheesen ja puristi kumppaninsa kättä. "Ei, Jack, sinua, jonka haavat tuskin olivat parantuneet, vaan kuitenkin et viivytellyt päivää, et tuntiakaan, sinua meidän tulee kiittää siitä, että meidät vielä elävinä löydettiin täällä alhaalla".

"Ei, ei!" väitti tuo omapäinen nuori mies. "Minä en koskaan suostu sanomaan asiaa toisin kuin se on. Minä vaan olin kiireissäni saada tietoa minne sinä Harry olit joutunut, siinä kaikki. Mutta suodakseni oikeutta kaikille, täytyy minun lisätä, että ilman tuota käsittämätöntä lytyhaltiaa..."

"Kas, siinäpä se olikin!" virkkoi Simo Ford. "Eräs lytyhaltia!"

"Eräs peikko, jonkun haltiaattaren poika", sanoi Jack Ryan, "Tulinaisten pojanpoika tahi miksi vaan

tahtonetteki häntä nimittää! Varma kuitenkin on, ett'emme häneltä koskaan olisi tunkeuneet siihen käytävään, ainoa tie, mistä voitte päästä ulos".

"Niin kyllä, Jack", vastasi Harry. "Nyt täytyy vaan saada selville, onko tuo olento tosiaankin niin ylenluonnollinen, kuin sinä luulet".

"Ylenluonnollinen!" huudahti Jack Ryan. "Yhtä ylenluonnollinen, niinkuin peikko, jonka nähdään kulkevan lyhty kädessä, jota tahdottaisiin ottaa kiinni, joka pääsisi läpi käsien kuin ilman haltia, joka häviää kuin varjo! Ole huoletti Harry, me näemme vielä jonakuna päivänä tuon kummallisen olennon uudestaan".

"No niin, Jack", sanoi Simo Ford, "olkoonpa peikko tahi muu, me koetamme saada hänet käsiimme ja sinä kyllä autat meitä siinä työssä".

"Siitä ette paljoakaan voita, hra Ford!" vastasi Jack Ryan.

"Hyvä, saammepa nähdä, Jack!"...

Fordin perheen jäsenet ja etenkin Harry, tietysti hyvin pian tutustuivat likeisesti Uuteen Aberfoyleen. Viimeksi mainittu tutki kaikki salaisimmatki loukkaat ja kolot. Hän tiesi tarkoilleen mitä kohtaa maan pinnalla se ja se paikka kaivoksessa vastasi. Hän tiesi, että tuon hiilisuonen yläpuolella on Clyde-lahti, että tuolla kohden oli Lomondin tahi Katrine-järvi. Nuo pylväät olivat Grampianvuorten tukena ja kannattivat niitä. Tuo holvi oli Dumbartonin perustuksena. Tämän lammikon yläpuolella kulki Ballochinn rata. Tuossa loppui Skotlannin rannikko, siinä alkoi meri, jonka pauhina syysmyrskyjen raivotessa selvästi kuului tänne.

Hän rakasti myöskin tuota Uutta Aberfoylea. Monen monta kertaa oli hän lyhty hattuun sidottuna uskaltanut kulkea sen kaukaisempiinkin syvyksiin! Hän tutki sen lammikot pienessä veneessään, jota hän taitavasti ohjasi. Vieläpä hän linnustikin, sillä lukuisasti oli luolaan tullut kesyttömiä lintuja: kurppia, sorsia, jotka söivät näissä tummissa vesissä uiskentelevia kaloja. Harryn silmät näytti olevan luodut noita pimeitä avaruuksia varten, niinkuin merimiehen silmä helpoimmasti eroittaa kaukaiset näköpiirit.

Kulkiessaan näin ympäri oli Harryssä melkein vastustamattomasti pysynyt toivo, että hän joskus vielä tapaisi tuon salaperäisen olennon, jonka ilmaantuminen todellisuudessa enemmän kuin mikään muu oli pelastanut hänet ja omaisensa. Oliko hänen aikeensa onnistuva? Kyllä, varmaan, jos hän voisi luottaa aavistuksiinsa. Ei, jos päätti asiaa sen vähäisen menestyksen mukaan, joka hänellä tähän asti oli ollut.

Yritystä, joka ennen Uuden Aberfoyleen löytöä tehtiin vanhan kaivosmestarin perheen hävittämiseksi, ei oltu uudistettu.

Näin kului aika tuossa omituisessa paikkakunnassa.

Ei kuitenkaan saa luulla elämän alhaalla Coal-Cityssä kuluneen yksitoikkoisesti, ei edes silloinkaan, kun tuskin pääpiirteet siihen olivat vedetyt.

Ei suinkaan. Tuo väestö, jolla oli yhteiset pyrinnot, melkein yhtäläinen varallisuus, oli kuin yksi suuri perhe. Jokainen tunsu toisensa, ja he olivat likeisessä kanssakäymisessä toistensa kanssa, eikä kenenkään tehnyt mieli lähteä huvitusta hakemaan "tuolta ylhäältä".

Muuten olikin heillä useampina sunnuntaina kävelymatkoja aukoissa, huviretkiä järvillä ja lammeilla, ne olivat todellisia huveja.

Usein kuultiin myöskin säkkipillin äänen kajahtelevan Malcolm-järven rannoilla. Skotlantilaiset kiiruhtivat sinne kansallis-soittokoneen kutsuvan äänen kuultuaan. Tanssittiin, ja semmoisina päivinä oli Jack Ryan, joka oli puettu yläkömaalaisten pukuun, juhlan kuningas.

Lyhyesti, tästä kaikesta oli seuraus, Simo Fordin sanojen mukaan, että Coal-City vähitellen voi kilpailla Skotlannin pääkaupungin kanssa, jota talven kylmyys, kesän helle, huono ilma-ala ja tehdas-savulla sekoitettu ilma rasittaa, jonka tähden sitä syystä nimitetään *Old-Reeky*.

Neljästoista Luku.

Hengen vaarassa.

Näin ollen, oli luonnollisesti Simo Fordin perhe erittäin tyytyväinen: sen hartaimmat toiveet olivat

tulleet täytetyiksi. Mutta huomattiinpa kuitenkin, että Harry, joka luonnostaan oli synkkä ja umpimielinen, kävi yhä "kiinteemmäksi", niinkuin Madge sanoi. Jack Ryanin ei onnistunut saada häntä "irti" puheliaalla ja iloisella luonteellaan.

Eräänä sunnuntaina kesäkuussa kävelivät ystävykset yhdessä edestakaisin Malcolm-järven rannalla. Coal-City vietti lepopäiväänsä. Ulkona raivosi myrsky. Lämmin huuru nousi maasta kovan sateen vaikutuksesta. Tuskinpa voitiin hengittääkään ylhäällä kreivikunnan pinnalla.

Coal-Cityssä sitävastoin vallitsi täydellinen rauha, ilma oli lauhkea, ei satanut eikä tuullut. Siellä ei tuntunut vähintäkään luonnon voimain raivosta ulkoa. Osa kävelyllä olijoita Stirlingistä ja sen ympäristöstä olivat menneet kaivoksen syvyyteen vilvoittelemaan.

Sähkö-auringot levittivät kirkasta valoaan ympäriinsä, jota Britannian aurinko, joka oli paksummassa sumupeatossa, kuin pyhäauringon sopii olla, varmaan heitä kadehti.

Jack Ryan huomautti Harrylle noita meluavia vierasjoukkoja. Mutta Harry tuskin kuuli hänen puhettaan.

"Katsohan toki, Harry!" huudahti Jack Ryan. "Miten mielellään he tulisivat meitä tervehtämään. No, kumppani, heitä pois vähäksi aikaa surulliset mietteesi ja ole kohtelias isäntä. Muuten saatat nuo ihmiset siihen luuloon, että me muka kadehimme heidän osaansa!"

"Jack", sanoi Harry, "elä minusta huoli! Sinä olet iloinen kahdenki puolesta, ja siinä on kylläksi".

"Peijakas vieköön!" sanoi Jack Ryan, "jos ei sinun surumielisyytesi viimein tartu minuunkin. Silmiäni himmentää, huuleni kuivuvat, nauru tarttuu kurkkuun, ja laulut katoa muististani! Kuules, Harry, miten onkaan oikeastaan laitasi?"

"Senhän sinä tiedät, Jack".

"Yhäti vaan sama ajatus?"

"Yhäti".

"Voi, Harry raukkani!" sanoi Jack Ryan kohottaen olkapäitään, "jos sinä ajattelisit minun tavallani ja uskoisit tuon kaiken kaivospeikkojen työksi, olisi mielesi paljon tynnempi".

"Tiedäthän kyllä, Jack, että sinun mielikuvituksesi vaan luo peikkoja, ja ett'ei niitä ole näkynyt siitä päivin kuin työt uudestaan aljettiin Uudessa Aberfoylessa".

"Se on kyllä totta, Harry, mutta se on sentähden, että nuo, joiden syyksi sinä arvelet kaikki ne eriskummaiset tapaukset, eivät enää näyttäydy".

"Minä tahdon saada asian selville, Jack".

"Voi, Harry! Harry! Uuden Aberfoylen haltioita ei helposti saada käsiin".

"Minä tahdon saada selville nuo luullut haltiat!" jatkoi Harry varmasti vakuutettuna yrityksensä onnistumisesta.

"Tahdotko myöskin heitä rangaista?"

"Rangaista ja palkita, Jack. Joskin yksi käsi piti meidät vankina tässä käytävässä, en voi kuitenkaan unhottaa, että toinen käsi tuli meidän avuksemme. En, sitä en unhotakaan!"

"Harry", virkkoi Jack Ryan, "tiedätkö varmaan, ett'eivät molemmat kädet kuuluneet samaan ruumiiseen?"

"Kuinka voitkaan ajatella noin, Jack?"

"Pahus vieköön ... tottahan ymmärtänet ... Harry! Nuo olennot, jotka ovat kotoisin hornasta, he eivät ole samoin luodut kuin me!..."

"Ne ovat luodut niinkuin me, Jack!"

"Ei suinkaan! Harry ... eivät... Ja muuten, kukapa voisikaan ajatella, että joku olisi ollut niin hullu ja hiipinyt tänne..."

"Niin hullu!" virkkoi Harry. "Onko se pahantekiä hullu, joka ei ole herennyt meitä vainoomasta, siitä asti kuin hän rikkoi portaat Jarowin aukossa?"

"Mutta hän ei sitä enää tee, Harry. Näinä kolmena vuotena ei ole mitään pahaa yritystä tehty sinulle eikä omaisillesi".

"Yhtäkaikki, Jack", vastasi Harry. "Minua aavistaa, ett'ei tuo pahanilkinen, ken hän lieneekin, vielä ole heittänyt aikeitaan. Minä en voi sanoa sinulle luuloni perusteita. Jack, uuden yhtiön hyödyksi tahdon myöskin saada selville, ken hän on, ja mistä hän tulee".

"Uuden yhtiön hyödyksi?... " kysyi Jack Ryan joksinkin kummastuneena.

"Niin, Jack", vastasi Harry. "En tiedä, ehkäpä teen väärin, mutta minä luulen koko tuossa seikassa olevan jotain, joka koettaa ehkäistä tuumiamme. Minä olen usein miettinyt sitä, enkä luule erehtyneeni. Ajatteleppas noita selittämättömiä tapauksia pitkin matkaa, jotka kuitenkin ovat mitä johdonmukaisimmassa yhteydessä toistensa kanssa. Tuo salainen kirje, joka oli vastakkainen isäni kirjeelle, osoittaa ensiksi, että jollakin henkilöllä oli tieto tuumistamme, ja että hän koetti estää niiden toimeenpanemista. Hra Starr tulee ja käy luonamme Dochartin kaivoksessa. Tuskin olen vienyt hänet kaivokseen, kun suuri kivi heitetään meidän päällemme ja yhteys ulkomaailman kanssa katkaistaan portaiden pois viemällä Jarowin aukosta. Meidän tutkimisemme alkaa. Koetus, jonka tuli ilmaista, oliko uutta hiilikerrosta todellakin olemassa, tehtiin mahdottomaksi siten, että liuskakerroksessa löytyvät raot täytettiin kitillä. Siitä huolimatta saamme tiedon kaasun purkautumisesta ja raivaamme itsellemme tien kulkien kohti onnellista löytöämme. Me käännymme takaisin. Lamppumme lyödään rikki. Pimeys ympäröi meitä. Kuitenkin onnistuu meidän kulkea pitkin mustaa käytävää... Aukkoa, josta tulimme ei enää löydykään. Se on tukettu. Me olemme suljetut käytävään. No, Jack, etkö siinä kaikessa huomaa rikoksellista ajatusta? Kyllä! tähän saakka käsittämätöin, mutta ei suinkaan ylenluonnollinen olento, niinkuin sinä yhä edelleen luulet, oli kätkeytynyt hiilikaivokseen. Jostakin syystä, jota minä en voi saada selville, koetti hän estää meidän tänne tuloamme. Hän oli siellä!... Minä aavistan hänen vieläkin siellä olevan ja kukapa tietää, eikö hän juuri nyt valmistele hirvittävää iskua!... No niin, Jack, joskin hengen vaara mua uhkaisi, minun täytyy saada asia selville!"

Harry puhui semmoisella vakuutuksella, että sai kumppaninsa mielipiteet horjumaan. Jack Ryan oivalsi kyllä Harryn olevan oikeassa, ainakin mitä entisyyteen tuli. Noiden eriskummaisten tapausten syyt, oli ne sitte luonnollisia tahi ylenluonnollisia, olivat yhtä selvät.

Mutta tuo rehellinen poika ei voinut olla omalla tavallaan noita tapahtumia selittämättä. Kun hän hyvin tiesi, ett'ei Harry koskaan myöntäisi minkään ylenluonnollisen olennon vaikutusta, muistutti hän sitä tapausta, joka ei näyttänyt olevan yhtäpitävä noiden nurjamielisten kanssa Fordin perhettä kohtaan.

"No niin, Harry", sanoi hän, "joskin minun täytyy myöntää sinun olevan oikeassa muutamissa seikoissa, etkö kuitenkin usko niinkuin minäkin, että joku hyvä haltia, kantamalla teille vettä ja leipää, olisi voinut pelastaa teidät..."

"Jack", keskeytti hänet Harry, "se armelias olento, jonka sinä tahdot tehdä ylenluonnolliseksi, on yhtä varmasti todellinen kuin tuo pahantekijäkin, ja minä etsin heitä molempia, jos olisivatkin näiden kaivosten äärimmäisissä, salaisimmissa syvyyksissä!"

"Mutta onko sinulla minkäänlaista merkkiä, joka opastaisi sinua tiedustelemisissäsi?" kysyi Jack Ryan.

"Ehkäpä", vastasi Harry. "Kuules kun kerron. Noin peninkulman päässä täältä, Uuden Aberfoynen länsi osassa, Lomondin maanpinnan alla, löytyy luonnon muodostama kaivos aukko, joka tunkeutuu pystysuoraan alas sisimpään hiilikerrokseen. Kahdeksan päivää takaperin aion tiedustella tuon aukon syvyyttä. Mutta samassa kuin laskin luotini alas, tuntui minusta kumartuessani aukkoon, kuin olisi ilma siellä alhaalla muutamasta siipiparin voimakkaasta liikkeestä käynyt kovaan liikkeeseen".

"Joku lintu oli varmaankin eksynyt kaivoksen alimpiin käytäviin", virkkoi Jack Ryan.

"Eipä niinkään, Jack", vastasi Harry. "Tänä aamuna menin uudestaan kaivos-aukolle, ja silloin olin kuulevinani jonkunlaista huokailemista..."

"Huokailemista!" sanoi Jack. "Sinä erehdyit, Harry! Se oli ilman liike ... jos se ei ollut joku peikko..."

"Huomenna, Jack, minä kyllä tiedän, mitä minun on tehtävänä", sanoi Harry.

"Huomenna?" virkkoi Jack ja katseli kummastellen kumppaniansa.

"Niin, huomenna aion laskeutua alas tuohon syvyyteen".

"Harry, se on Jumalan kiusaamista".

"Eipä niinkään, Jack, minä rukoilen häneltä apua voidakseni laskeutua sinne alas. Huomenna saavumme tänne kumpanenkin muutaman kumppanin seurassa. Pitkä nuora, jonka minä kiinnitän vyötäisilleni auttaa meitä alas mennessä ja taas merkin annettua nousemaan ylös. Saanhan luottaa sinuun?"

"Harry", vastasi Jack nostaen päätään, "minä teen kaikki mitä tahdot ja kuitenkin olet väärässä, sanon minä".

"Parempi on erehtyä jossakin aiheessa, kuin kärsiä omantunnon vaivoja siitä, että on heittänyt tehtävän tekemättä", vastasi Harry varmasti. "Siis, huomenna varahin klo 6, ja täydellinen vaiti olo! Hyvästi; Jack!"

Keskeyttäöksensä keskustelun, jossa Jack Ryan yhä vaan vastustelisi Harryn aikeita, jätti viimeinmainittu äkkiä kumppaninsa ja palasi asuntoon.

Jackin pelko ei ollut suinkaan liiallinen. Jos joku vihollinen uhkasi Harrya, jos Harry laskeutui syvyyteen häntä etsimään, niin hän kieltämättä olisi vaaran alttiina.

"Ja sitä paitsi", lisäsi Jack Ryan itsekseen, "minkätähden ruveta näkemään niin paljon vaivaa, selvittääksensä asioita, joita niin helposti voipi käsittää kaivoshaltiaien työksi?"

Olipa miten tahansa, mutta seuraavana aamuna meni Jack Ryan kolme, hänen osastoonsa kuuluvaa kaivostyömiestä muassaan Harryn kanssa epäluulon alaiselle aukolle.

Harry ei ollut ilmoittanut aikeitaan Jackille, Starrille eikä edes vanhalle kaivosmestarillekaan, Jack Ryan oli myöskin kyllin ylevä, ett'ei asiasta sen enempää puhunut. Kun muut kaivostyömiehet näkivät heidän kulkevan, luulivat he jonkun pienemmän tutkimuksen olevan tekeillä.

Harry oli varustanut mukaansa 200 jalkaa pitkän nuoran. Se ei ollut paksua, mutta niin vahvaa että se kannatti hyvin Harryn painon. Hänen kumppaniensa tuli laskea hänet alas syvyyteen ja vetää hänet jälleen ylös. Nuoran kovempi liikuttaminen oli oleva merkinä heidän ja Harryn välillä.

Kaivosaukko oli joksenkin avara, ylhäällä oli se 12 jalkaa läpimitaten. Aukon suun poikki pantiin tukeva parsi, jonka yli nuora kulki pysyäkseen keskellä aukon suuta, ett'ei Harry pääsisi loukkaantumisen aukon seiniä vasten.

Harry oli valmis.

"Sinä olet siis luja päätöksessäsi lähteä tutkimaan tuota syvyyttä?" kysyi Jack Ryan häneltä matalalla äänellä.

"Olen, Jack", vastasi Harry.

Nuora sidottiin ensin Harryn vyötäisille, sitte kainaloihin, ett'ei ruumis pääsisi keikkumaan.

Harryn molemmat kädet olivat kuitenkin vapaat. Vyöhönsä oli hän kiinnittänyt varolampun ja yksi noita suuria skotlantilaisia veitsiä, joita pidetään nahkatupessa.

Harry meni parren keskikohdalle, jonka yli nuora kulki.

Sitte hellitti kumppanit nuoraa ja hän laskettiin hitaasti alas syvyyteen. Koska nuora hiljaksen pyöri ympäriinsä valaisi hänen lyhtynsä yhtä paikkaa toisensa perästä, jotta Harry voi ne tarkoin nähdä. Hän huomasi seinien olevan niin sileitä, että niitä myöten oli mahdoton kiivetä ylös.

Harry huomasi laskeuvansa kohtuullisen nopeasti — noin yhden jalan sekunnissa. Hän voi siis hyvin tarkastaa ympäristöänsä ja pysyä valmiina vastustamaan mahdollisesti ilmautuvaa vaaraa.

Noin 2 minuuttia, s.o. noin 120 jalan syvyyteen, oli laskeuminen tapahtunut ilman mitään merkittävää tahi huomattavaa. Syvänteen seinistä ei lähtenyt ainoatakaan sivukäytävää ja aukko kapeni yhä alaspäin ratin muotoisesti. Mutta Harry tunsu raittiimman ilman vaikutusta, kuta alemma hän tuli, ja päätti siitä, että aukon pohja oli jonkun ilma reiän kautta yhteydessä luolan alimman osan kanssa.

Nuora liukusi yhä alaspäin. Pilkkosen pimeä oli ylt'ympäri. Haudan hiljaisuus vallitsi. Jos joku elävä olento oli etsinyt turvapaikkaa tässä salaisessa syvyydessä, niin hän joko nyt ei ollut siellä, tahi oli hän liikkumattomana pysyäkseen salassa.

Harry, joka kävi yhä epäilevämmäksi, kuta alemma hän tuli, oli vetänyt veitsen tupesta ja piti sitä oikeassa kädessään.

Noin 180 jalan syvyydessä huomasi hän saavuttaneensa pohjan, sillä nuora hölleni eikä enään kiertynyt auki.

Harry hengitti syvään. Seikka, jota hän pelkäsi, ei ollutkaan tapahtunut, nuora nimittäin ei ollutkaan katkaistu ylhäältä, sillä aikaa kuin häntä laskettiin alas. Hän ei sitäpaitsi ollut huomannut pienintäkään syvennystä seinissä, jossa joku elävä olento olisi voinut piiloutua.

Aukon alimmainen osa oli paljoa ahtaampi kuin ylempi puoli.

Harry irroitti lampun vyöltänsä ja tarkasti sen valossa pohjaa. Hän ei ollut erehtynyt luuloissaan.

Ahdas sivikäytävä aukeni alhaalla. Täytyipä kumartua, ennenkuin voi päästä siihen sisälle, ja sinne päästyä täytyi kulkea polvillaan.

Harry tahtoi tietää, minnepäin tuo käytävä haaroutuisi, ja johtiko se ehkä toiseen aukkoon.

Hän kumartui alas ja rupesi ryömimään eteenpäin. Mutta melkein heti tuli este, joka esti häntä edemmäksi kulkemasta.

Kun hän koetti käsillään eteensä, oli hän tuntevinaan, että se oli ruumis, joka oli hänen tiellään.

Harry vetäytyi ensin taapäin, mutta alkoi kuitenkin heti tarkastella sitä likemmin.

Hänen tuntosensa ei ollut pettänyt häntä. Se oli tosiaankin ruumis. Hän tarttui siihen, ja huomasi nyt sen kädet ja jalat tosin olevan kylmät, vaan koko ruumiin lämpö ei vielä kuitenkaan ollut kadonnut.

Ottaa ruumis syliinsä, viedä se aukkoon ja siellä valaista se lampun valossa oli silmänräpäyksen työ.

"Lapsukainen!" huudahti Harry.

Tuo lapsi, jonka hän oli löytänyt alhaalla syvyydessä, hengitti vielä, mutta huokuminen oli niin heikko, että Harry pelkäsi sen piankin taukoovan. Hänen täytyi hetkeäkään viivähtämättä viedä se ylös ja sitte asuntoon, jossa Madge ottaisi sen hoitaaksensa.

Harry unhotti kaiken muun, satoi nuoran vahvasti vyötäisilleen, kiinnitti lampun siihen myöskin, otti lapsen, jota hän vasemmalla kädellään painoi rintaansa vasten ja antoi oikealla kädellään, joka oli vapaa, merkin että nuora vähitellen nostettaisi ylös.

Se oikeinkin ja nostaminen alkoi hyvässä järjestyksessä.

Harry katseli yhä suuremmalla tarkkuudella ympäristöänsä. Hän ei enää ollut yksin vaarassa.

Ensimmäisten minuuttien kuluessa kävi kaikki hyvin, eikä minkäänlaista häiritsevää näyttänyt tulevankaan, kun Harry äkkiä luuli huomaavansa tuntevan tuulahduksen, joka pani ilman liikkeesen aukon syvyydessä. Hän katseli ympärilleen ja näki pimeydessä esineen, joka hiljalleen kohosi ylös ja pyhkäsi häneen sivutse kulkiessaan.

Se oli erinomaisen suuri lintu, jonka erityislajia hän ei tuntenut ja joka vahvoilla siipien liikkeillä pyrki ylöspäin.

Tuo kummallinen lentävä esine pysähtyi, liiteli hetkisen siivillään ja syöksi silmänräpäyksessä vihan vimmassa kiinni Harryyn.

Hänellä oli ainoastaan oikea käsi vapaana poistaaksensa eläimen vimmastuneita iskuja, joita se nokallaan jakeli.

Harry puolusti itseään samalla, kuin hän mahdollisuuden mukaan koetti lasta suojella. Mutta lintu ahdistikin häntä, eikä lasta. Nuoran kierivä liike esti häntä antamasta pedolle kuoleman iskua.

Taistelua yhä kesti. Harry huusi kaikin voimin, toivoen huutonsa kuuluvan tuonne ylös.

Niinpä kävikin, sillä nuoraa vedettiin yhä kiivaammin.

Vielä oli hänellä 80 jalkaa noustavaa, ennenkuin tulisi aukon portaalle. Lintu heitti nyt Harryn siksensä. Mutta sitenpä vaara yhä vaan kävi suuremmaksi; sillä lintu iski, kaksi jalkaa Harryn yläpuolella ja hänen käsiensä ulottumattomissa, kyntensä kiinni nuoraan, pysyi kiinni siinä ja koetteli katkaista sitä nokallansa.

Hiukset nousi pystyyn Harryn päässä.

Yksi lanka nuorassa meni jo poikki. Se heikkeni yhä ja nyt oltiin jo enemmän kuin 100 jalkaa ylhäällä

syvyyden pohjasta.

Harry parkaisi hätähuudon.

Toinen lanka katkesi jo tuon kovan painon alla, jota puoleksi poikkihakatun nuoran täytyi kestää.

Harry antoi veitsen pudota ja onnistuikin ylenluonnollisella voimain ponnistuksella, samassa silmänräpäyksessä, kun nuora oli katkeamaisillaan, oikealla kädellään tarttua nuoraan kiinni yläpuolella sitä paikkaa, jonka lintu oli rikki nokkinut. Mutta vaikka hänellä olikin rautainen koura tunsi hän, miten nuora vähitellen liukui hänen sormiensa välistä.

Hän olisi voinut tarttua siihen molemmilla käsillään, vaan silloin olisi hänen täytynyt panna lapsi alttiiksi, jota hän piteli toisella käsivarrellaan... Sitä ei hän tullut ajatelleeksikaan.

Pelästyneenä Harryn huudosta nostivat Jack Ryan ja hänen kumppaninsa nuoraa vieläkin kiivaammin.

Harry epäili, voisiko hän pitää nuorasta kiinni, siksi kuin kumppaninsa nostaisivat hänet ylös aukon suulle asti. Hän ummisti silmänsä hetkeksi odottaen syöksyvänsä alas syvyyteen, sitte hän ne aukaisi jälleen...

Lintu, joka varmaan oli säikähtänyt, oli kadonnut...

Samassa silmänräpäyksessä, kun nuoranpää oli liukuamaisillaan Harryn kädestä, hän piteli jo viimeisestä nenän päästä, tarttui useita vahvoja käsiä häneen kiinni ja nostivat hänet ynnä lapsen ja laskivat heidät maahan.

Harry meni tainnoksiin.

Viidestoista Luku.

Nell asunnossa.

Kaksi tuntia myöhemmin toivat Jack Ryan ja hänen kumppaninsa Harryn ja lapsen asuntoon; molemmat olivat vielä tunnottomat ja lapsi kovin heikko.

Vanha kaivosmestari sai nyt kuulla mitä oli tapahtunut, ja Madge otti huostaansa tuon raukan olennon, jonka hänen poikansa oli pelastanut.

Harry oli luullut tuovansa lapsen ylös syvyydestä... Mutta se olikin immyt, korkeintaan kuudentoista vuoden vanha. Hänen epäilevä ja hämmästynyt katseensa, laihat kasvonsa, vaalea ihonsa, jota ei milloinkaan auringon valo näyttänyt valaisneen, hänen hentonen ja pieni ruumiinsa, kaikki teki hänestä omituisen ja kuitenkin ihastuttavan pikku olennon. Syystä Jack Ryan vertasi hänet vuoren haltiattareen. Siihen vaikuttivat varmaan nuo erilaiset omituisuudet, joissa hän tähän asti oli elänyt, vaan hän näytti ainoastaan puoleksi kuuluvan tavallisiin ihmisiin. Kasvojen muoto oli harvinainen. Silmät, jotka ei näyttäneet sietävän lampun valoa, katselivat pelästyneenä ympärillensä, niinkuin kaikki niistä olisi ollut outoa ja uutta.

Kun hän, maattuansa Madgen sängyssä, virkosi ja elpyi, niinkuin hän olisi herännyt pitkällisestä unesta, puhutteli tuo vanha skotlannitar häntä ensin.

"Mikä sinun nimesi on?" kysyi Madge.

"Nell", vastasi nuori tyttö.

"Nell", virkkoi Madge, "oletko kipeä?"

"Minulla on nälkä", vastasi Nell. "Minä en ole syönyt sitte ... sitte kun..."

Noista muutamista sanoista, joita Nell oli lausunut, huomattiin, ett'ei hän ollut tottunut puhumaan. Hän käytti puhuessaan tuota vanhan gaelin murretta, jota Fordinkin perhe usein puhui.

Madge kiiruhti heti ruokaa hakemaan. Nell olikin kovin nälissään. Kuinka kauan hän lienee ollutkaan syvyydessä. Sitä ei voinut kukaan tietää.

"Kuinka kauan, lapseni, olet ollut tuolla alhaalla?" kysyi Madge.

Nell ei vastannut. Hän ei näyttänyt ymmärtävän, mitä häneltä kysyttiin.

"Kuinka monta päivää?..." kysyi Madge uudelleen.

"Päivää?..." vastasi Nell, joka ei näyttänyt ymmärtävän tuon sanan merkitystä.

Sitte pudisti hän päätään, niinkuin se, joka ei ymmärrä mitä häneltä kysytään.

Madge oli ottanut Nellin käden omaansa ja silitteli sitä herättääksensä hänessä luottamusta.

"Miten vanha olet, lapseni?" kysyi hän ja katseli häntä ystävällisesti, rauhoittavalla silmäyksellä.

Nell pudisti taaskin päätään.

"Niin, niin", jatkoi Madge, "kuinka monen vuoden vanha?"

"Vuoden?" virkkoi Nell.

Nuori tyttö ei käsittänyt sen sanan merkitystä samoin kuin sanan "päivää" sitä ennen.

Simo Ford, Harry, Jack Ryan ja hänen kumppaninsa katselivat häntä sääliäisesti ja osanottavaisesti. Puettuna yksinkertaiseen ja karkeaan mekkoon, ja siinä tilassa, jossa hän nyt oli, herätti hän luonnollisesti osanottoa.

Harrya miellytti vielä enemmän kuin muita Nellin omituisuus.

Hän tuli lähemmäksi Nelliä. Harry otti nuoren tytön käden, jonka Madge äsken oli heittänyt. Hän katseli tutkivasti Nelliä, jonka suu näytti hymyilevän ja Harry sanoi hänelle:

"Nell ... olitko yksin tuolla alhaalla ... syvyydessä?"

"Yksin! yksin!" huudahti Nell ja kohosi istualle.

Hänen kasvoissaan kuvautui sillä hetkellä todellinen kauhu. Hänen silmänsä, jotka olivat käyneet lempeimmiksi nuoren miehen niihin katsellessa, kävivät uudestaan levottoman ja hämmentyneen näköisiksi.

"Yksin! yksin!" virkkoi hän uudelleen, vaipuen voimatonna vuoteelle.

"Tuo lapsi raukka on vielä liian heikko voidakseen vastata kysymyksiimme", sanoi Madge, sitte korjaeli hän nuoren tytön vuodetta. "Muutaman tunnin lepo ja vähän ravitsevaa ruokaa lisäksi saattavat kyllä hänen voimansa takaisin. Tule Simo! tule Harry! Tulkaa kaikki, hyvät ystävät, ja antakaamme hänen maata!"

Madgen ehdoituksesta jätettiin Nell yksin ja muutaman minuutin kuluttua voitiin huomata hänen sikeästi nukkuneen.

Tämä tapaus tuli tietysti erityiseksi puheaineeksi ei ainoastaan kaivoksessa, vaan myös koko Stirlingin kreivikunnassa, ja muutaman ajan kuluttua ympäri koko Yhdistettyä Kuningaskuntaa. Nellin kummallinen kohtalo yhä levisi ja kasvoi. Niin kerrottiin, että eräs nuori tyttö oli löydetty liuskalevyjen välistä, samalla tapaa kuin joku noista vedenpaisumuksen edellisistä olennoista, joita kuokalla irroitetaan kalliosta.

Nell kävi näin itse tietämättänsä kuuluisaksi. Taikauskaiset tapasivat tässä uutta aihetta satumaisiin kertomuksiinsa. He uskoivat mieluummin, että Nell oli Uuden Aberfoynen haltiatar, ja kuin Jack Ryan kertoi tuon kumppanillensa Harrylle, vastasi nuori mies:

"No niin, olkoonpa vaan, Jack! Mutta hän on kuitenkin hyvä haltia! Se on hän, joka auttoi meitä, joka kantoi meille vettä ja leipää, kun olimme suljetut käytävään! Se ei voinut olla kukaan muu kuin hän. Ja mitä taas tuohon pahaan henkeen tulee, niin otamme hänestäkin jonakuna päivänä selvän, jos hän vielä on kaivoksessa".

Insinööri James Starr oli asiasta tietysti heti saanut tietoa.

Nuori tyttö oli toisena päivänä tulonsa jälkeen asuntoon jälleen voimistunut, ja insinööri tutki häntä nyt varsin tarkasti. Hänestä tuntui ikäänkuin useat elämän kohdat olisivat Nellille olleet varsin oudot. Pian huomattiin kuitenkin, että hänellä oli terävä äly, vaikka häneltä puuttui jotkut ensimmäiset käsitteet, muun muassa ei hänellä ollut tietoa ajan jaosta. Hän ei tiennyt tunteista tahi päivistä ja nuo sanatkin olivat hänelle outoja. Hänen silmänsä, jotka olivat tottuneet ainaiseen pimeyteen, oppivat ainoastaan vähitellen sietämään sähkö-aurinkojen valoa; mutta pimeässä oli hänen silmissään erinomainen tarkkuus, ja hänen erittäin laajentunut silmäteränsä voi nähdä pilkkosen pimeässäkin. Selvää oli, ett'ei ulkomaailman esineet olleet tehneet mitään vaikutusta hänen mielikuvitukseensa,

ett'ei muu näköpiiri kuin hiilikaivoksen ollut laajennut hänen silmänsä eteen, että tuo synkkä luola oli ollut hänen maailmansa. Tiesiköhän tuo raukka olento aurinkoa ja tähtiä olevan olemassa, että löytyi kaupunkia ja lakeuksia vieläpä avaruus, jossa miljoonia taivaankappaleita liikkui, Täytyipä epäillä hänen sitä tietävän, siksi kuin hän oppisi ymmärtämään muutamien tärkeimpien sanojen oikeaa merkitystä.

Kysymykseen, oliko Nell aivan yksin elänyt syvyydessä, ei James Starr voinut keksiä mitään vastausta ja hänen täytyi heittää koko asia sikseen. Kaikki pienemmätkin viittaukset siihen suuntaan säikähdyttivät heti tuota outoa olentoa. Joko sitte Nell ei voinut tahi ei tahtonut vastata; varma oli kuitenkin että hänellä oli salaisuus, jota hän ei voinut ilmoittaa.

"Tahdotko jäädä luoksemme? Vai tahdotko lähteä takaisin sinne, jossa olit?" kysyi James Starr häneltä.

Ensimmäiseen kysymykseen oli Nell vastannut: "Tahdon kyllä!" Toisen kysymyksen vastaus oli hirvittävä huudahdus, siinä kaikki.

Ei ollut ihmettelemistä, että James Starr sekä Simo ja Harry kävivät levottomiksi nähdessään tuota omapäistä vaitioloa. He eivät voineet unhottaa niitä kummallisia tapauksia, joita olivat kokeneet Uuden Aberfoynen hiilikerrosta löytäessä. Vaikka kolmena viime vuotena ei mitään sellaista ollut tapahtunut, odottivat he yhä uusia hyökkäyksiä näkymättömältä vastustajaltaan. He päättivät tarkemmin tutkia tuon salaisen syvyyden. Sen he tekivät aseilla hyvin varustettuina. Mutta eivät nähneet vähintäkään jälkeä. Aukko oli yhteydessä hiilikerroksissa olevien alimpain käytävien kanssa.

James Starr, Simo Ford ja Harry juttelivat usein noista asioista keskenään. Nell olisi ehkä voinut ilmoittaa, josko yksi tahi useampi vihollinen oleskeli kaivoksessa ja valmistelivatko hyökkäystä, mutta hän ei ilmoittanut mitään. Vähinkin viittaus nuoren tytön entisyyteen sai hänet vaan hirveästi huudahtamaan ja pian huomattiin olevan parasta, ett'ei noita asioita kosketettu sanallakaan. Aika oli kyllä kerran ilmoittava tuon salaisuuden.

Neljätoista päivää sen jälkeen, kuin Nell oli tuotu asuntoon, oli hän jo vanhan Madgen ymmärtäväisin ja innokkain auttaja. Hänestä tuntui varsin luonnolliselle, ett'ei hän koskaan enää jättäisi tuota asuntoa, jossa häntä kohdeltiin niin lempeästi ja ystävällisesti ja ehkäpä hän vielä luulotteli itseään, ett'ei hän olisi *voinut* elää muualla. Fordin perheessä oli hänelle kylliksi, ja siitä silmänräpäyksestä, kuin Nell tuli asuntoon, pitivät nuo rehelliset ihmiset häntä kasvattilapsenaan.

Nell olikin todella suloinen. Tuo uusi elämä, jota hän nyt vietti, teki hänet vieläki suloisemmaksi. Nämä olivat varmaan ensimmäiset onnelliset päivät hänen elämässään. Hän tunsu itsessään suurta kiitollisuutta niitä kohtaan, jotka hänelle olivat niin paljon hyvää tehneet. Madge rakasti Nelliä äidin hellyydellä. Vanha kaivosmestari suosi ja ihaili häntä. Kaikki yleensä pitivät hänestä. Ystävästämme Jack Ryanista vaan yksi asia oli ikävä: se, ett'ei hän itse ollut Nelliä pelastanut. Hän kävi usein Fordin perheessä. Hän lauloi, ja Nellin mielestä, joka ei milloinkaan ennen ollut kuullut kenenkään laulavan, oli hänen laulunsa varsin kaunis; mutta enemmäti miellyttivät häntä kumminkin Harryn vakavat puheet, joiden kautta hän vähitellen oppi tuntemaan yhtä ja toista hänelle tähän asti tuntemattomasta ulkomaailmasta.

Nellin tällä tavoin esiinnyttyä luonnollisen muotoisena, oli Jack Ryanin täytynyt myöntää uskonsa haltioiden ja peikkojen olemisesta jossakin määrin heikontuneen.

Kaksi kuukautta myöhemmin sai hänen taikauskonsa uuden kolauksen.

Niillä ajoin teki, näet, Harry odottamattoman huomion, joka osaksi selitti Tulinaisten ilmaantumiset Dundonaldin raunioissa.

Toimittaessaan pitkällistä tutkimusta hiiliaineen eteläosissa — jota tutkimusta oli kestänyt monta päivää etäisimmissä käytävissä — oli Harry suurella vaivalla noussut ahdasta käytävää ylös, kun hän äkkiä suureksi kummukseen huomasi olevansa ulkoilmassa. Käytävä, joka loivasti oli noussut maan pinnalle, päättyi Dundonald-Castlen raunioihin. Löytyi siis salainen yhdistys Uuden Aberfoynen ja sen kukkulan välillä, jonka korkeimmalla kohdalla vanha linna sijaitti. Mahdotonta olisi ollut ulkoapäin löytää tämän kaivoskäytävän suun, niin tarkasti kivilohkaret ja pensaat sitä peittivät. Haaksirikkoon joutuneen laivan syistä kun toimitettiin tutkimusta, eivät asianomaiset sentähden olleet voineetkaan astua sinne alas.

Muutaman päivän kuluttua vei Harry James Starrin sinne, joka myöskin virkkoi:

"Tämä on varmasti muuttava taikauskoisten ajatukset alhaalla kaivoksessa. Hyvästi nyt haltiat, peikot ja tulinaiset".

"Herra Starr", virkkoi Harry, "minä en usko meillä olevan syytä tästä iloista. Ne, jotka ovat heidän

sijassaan täällä, eivät suinkaan ole parempia, vaan voivat päinvastoin olla pahempia!"

"Olettepa oikeassa, Harry; mutta mitä meidän nyt on tehtävä? Ne olennot, jotka piilevät tuolla alhaalla kaivoksessa ovat epäilemättä tuon käytävän kautta yhteydessä ulkomaailman kanssa. Epäilemättä olivat ne juuri ne, jotka tuona myrskyisenä yönä houkuttelivat 'Motalan' karille, ja olisivat sen sitte muinaisten merirosvojen tavoin ryöstäneet, jos ei Jack Ryan ja hänen kumppaninsa olisi olleet siellä! Niinpä niin, nyt kaikki selviää. Tuossa on aukko, jonka kautta he tulivat ulos. Mutta asunevatko ne vielä tuolla alhaalla, jotka silloin olivat täällä?"

"Asuvat niinkin, sillä Nell vapisee aina, kun mainitsen hänelle siitä!" sanoi Harry, puhuen täydellä vakuutuksella. "Nell ei tahdo eikä tohdikaan puhua heistä!"

Harry oli varmaan oikeassa. Jos kaivoksen salaiset asukkaat olisivat jättäneet sen, tahi jos he olivat kuolleet, mitä syytä nuorella tytöllä silloin olisi ollut äänettömyyteen?

James Starr päätti kuitenkin tavalla tahi toisella saada tuo salaisuus ilmi. Hän aavisti että kaivostyön edistyminen oli siitä rippuva. Uudestaan ryhdyttiin kaikkiin tarpeellisiin varokeinoihin. Asia ilmoitettiin virkakunnille. Poliisimiehiä lähetettiin kaikessa hiljaisuudessa Dundonaldin raunioita vahtimaan. Harry itsekin piiloutui useampana yönä kukkulan pensastoihin: Turhaa vaivaa. Ei mitään huomattu. Ei yhdenkään ihmisolennon nähty kulkevan aukon kautta.

Pian tultiin siihen päätökseen, että pahantekijät olivat jo lähteneet Uudesta Aberfoylesta, ja että he varmaankin luulivat Nellin kuolleen alas syvyyteen, jonne olivat jättäneet hänet. Ennenkuin työt kaivoksessa olivat alkaneet, oli se voinut tarjota heille turvapaikkoja, jossa olivat rauhassa, kaikista takaa-ajoista huolimatta. Mutta nyt oli suhteet muuttuneet. Heille kävi vaikeaksi pitää lymypaikkaansa salassa. Syystä kyllä voitiin siis toivoa, ett'ei enää olisi mitään pelättävää. Mutta James Starr, hän ei voinut olla huoleton. Harry ei myöskään voinut otaksua kaiken olevan niin, jolle se näytti, ja hän sanoi useinkin:

"Nell on varmaan jollakin tavoin ollut osallisena noissa salaisuuksissa. Miksikä hän niin omapäisesti olisi puhumatta niistä seikoista, jos hänellä ei enään ole mitään pelättävää? Epäilemättä hän tuntee itsensä iloiseksi ja onnelliseksi meidän luonamme. Hän on suostunut meihin kaikkiin. Hän rakastaa äitiäni. Syytä siihen, ett'ei hän puhu kuluneesta elämästään, on varmaan joku hirveä salaisuus, joka häntä painaa ja jota hänen omatuntonsa ei salli meille ilmoittaa. Ehkäpä hän paremmin meidän kuin itse tähtensä luulee tarvitsevansa olla sitä ilmoittamatta".

Noista eri syistä päätettiin yksimielisesti, ett'ei nuoren tytön kuullen puhuttaisi mitään, joka muistuttaisi hänelle entisyyttänsä.

Mutta eräänä päivänä luuli Harry voivansa ilmoittaa Nellille, miten James Starr, hänen isänsä ja Harry itse luulivat Nellin olevan heidän pelastajansa.

Olipa eräs juhlapäivä. Kaikki kädet olivat jättäneet työnsä ja toimensa sekä kaivoksessa että Stirlingin kreivikunnan pinnalla. Kuleksittiin ympäristössä kävelyllä. Laulua kaikui ainakin parissa kymmenessä kohdin Uuden Aberfoylen holveissa.

Harry ja Nell olivat lähteneet asunnosta ja astuskelivat pitkin Malcolm-järven länsi rantaan. Siellä oli sähkövalo himmeämpi ja sen säteet taittuivat omituisesti muutamiin kalliopylväiden kulmiin, jotka kannattivat holvia. Tuo hämärä soveltui parhaiten Nellin silmille, jotka vasta vähitellen olivat valoon tottuneet.

Tunnin astuttuaan seisahtuivat molemmat vastapäätä kappelia olevalle, luonnon muodostamalle penkereelle, josta oli laava näköala yli järven pinnan.

"Sinun silmäsi eivät vielä ole tottuneet valoon", sanoi Harry, "ja varmaankaan ne eivät sietäisi auringon paistetta?"

"Sitä ne eivät suinkaan kärsisi!", vastasi nuori tyttö, "jos aurinko on semmoinen, joksi sinä Harry sitä olet kuvannut minulle".

"Nell", virkkoi Harry, "puhuessani sinulle en ole koskaan voinut oikein kuvata sinulle sen loistoa, jotta sinulla voisi olla siitä oikeaa käsitystä eikä muustakaan ihanuudesta, mitä maan päällä löytyy, ja jota sinun silmäsi eivät vielä ikinä ole nähneet. Mutta sanoppas minulle, onko mahdollista, että syntymästäsi saakka aina vaan olet ollut täällä syvyydessä, eikä kertaakaan käynyt maanpinnalla?"

"En koskaan, Harry", vastasi Nell, "enkä usko isän tahi äidinkään minua sinne kantaneen. Silloin minulle varmaan olisi jäänyt joku muisto ulkomaailmasta".

"Niin minäkin luulen", sanoi Harry. "Muutoin, Nell, oli siihen aikaan monta muuta paitsi sinua, jotka

eivät koskaan lähteneet kaivoksesta. Matka ulkomaailmaan oli tukalaa silloin, ja minä tunnen monta neitosta ja nuorukaista, joille sinun ijässäsi kaikki on ollut tuntematonta tuolla ylhäällä, mitä sinäkään et vielä ole nähnyt! Mutta nyt kuljemme mukavasti rautatiellä suuren tunnelin kautta muutamassa minuutissa kreivikunnan pinnalle. Nell, minä sentähden oikein ikävöin kuulla sinun sanovan nämä sanat: "Tule, Harry, minun silmäni kestävät päivän valo, ja minä tahdon nähdä Jumalan luomaa luontoa!"

"Harry", vastasi nuori tyttö, "minä toivon piankin voivani sanoa sinulle nuo sanat. Minä lähden sinun kanssasi ihailemaan ulkomaailmaa, ja kuitenkin..."

"Mitä tarkoitat, Nell?" tiedusteli Harry häneltä innokkaasti. "Katuisitko ehkä jättäneesi tuon synkän syvyyden, jossa olet viettänyt elämäsi ensi vuodet ja josta me sinut korjasimme, kun jo olit melkein kuolemaisillasi."

"En, Harry", vastasi Nell. "Minä vaan ajattelin, kuinka pimeässäkin löytyy paljon kaunista. Jospa tietäisit, mitä kaikkea ne silmät näkevät siinä, jotka ovat tottuneet syvyydessä elämään! Siellä on varjoja, jotka kiitävät eteenpäin, ja joiden jälkiä mielellään seuraisi nopeassa juoksussa. Kaivoksen syvyydessä on mustia syvennyksiä, täynnä epätietoisia ja epämääräisiä valoja. Voitpa kuulla ääniäkin, jotka sinua puhuttelevat! Harry, täytyy elää syvyydessä ymmärtääksensä kaikkea, mitä minä tunnen ja jota en voi sinulle sanoin selittää!"

"Etkö sinä pelännyt, Nell, kun olit yksinäsi?"

"Harry", vastasi nuori tyttö, "juuri yksin ollessani en pelännyt".

Nellin ääni oli näitä sanoja lausuesssa hiukan muuttunut. Mutta Harry tahtoi kehoittaa ja rohkaista häntä ja sentähden hän sanoi:

"Mutta noissa pitkissä käytävissä voisi pian eksyä, Nell. Etkö pelännyt eksyväsi?"

"En, Harry. Minä tunsin jok'ainoaan sopen Uudessa Aberfoylessa".

"Etkö koskaan lähtenyt siitä ulommaksi?"

"Kyllä ... joskus", vastasi epäilevästi nuori tyttö, "minä saavuin toisinaan aina Aberfoylen vanhaan kaivokseen asti".

"Sinä tunsit siis vanhan asuntonne, joka oli siellä?"

"Asunnon ... kyllä ... mutta sen asukkaita en vähintäkään".

"Ne olivat vanhempani ja minä", sanoi Harry. "Me emme olisi koskaan tahtoneet jättää sitä".

"Ehkäpä se olisikin ollut paras teille!" virkkoi hiljakseen nuori tyttö.

"Miksikä niin, Nell? Eikö se ole omapäisyytemme kautta, ett'emme tahtoneet siitä luopua, joka saattoi meidät löytämään uuden hiilikerroksen? Ja eikä tämä löytö ole tuottanut onnea kokonaisuudelle väestölle, joka työllänsä on siten saattanut koota itselleen varallisuutta; ja sinulle, Nell, joka, sitte kuin jälleen olit elämään saatettu, täällä olet löytänyt rakkaita ystäviä!"

"Minulle!" virkkoi Nell innokkaasti. "Niin kyllä minulle, mitä sitte tapahtuneeki... Mutta muille ... kukapa tietää?"

"Mitä tarkoitat?"

"En mitään ... en mitään!... Mutta se oli vaarallista silloin yrittääkään uuteen hiilialueeseen! Niin, hyvin vaarallista, Harry. Eräänä päivänä tunkeusi muutamat varomattomat näihin syvyyksiin. He menivät kauas, kauas tuonne! He sattuivat eksymään!"

"Eksyivätkö he?" sanoi Harry ja katsoi tarkasti Nelliin.

"Eksyivät", vastasi Nell vapisevalla äänellä. "Heidän lamppunsa sammui. He eivät osanneetkaan takaisin!..."

"Niin", virkkoi Harry "ja niinä kahdeksana päivänä, jolloin he olivat tänne suljettuina, olivat he kuolemaisillaan, Nell ... jos ei eräs armelias olento, jonka Jumala lähetti, ehkäpä joku enkeli, olisi salaisesti kantanut heille ruokaa, ja jos ei salaperäinen opas olisi johdattanut heidän luoksensa pelastajia... Voi, jos tuota enkeliä ei olisi ollut, eivät he koskaan olisi päässeet siitä haudastaan!"

"Mistä sinä sen tiedät?" kysyi nuori tyttö.

"Tiedänpä, nuo ihmiset olivat James Starr ... isäni ... minä, Nell!"

Nell kohotti päätään, otti nuorukaisen käden omaansa ja katseli häntä tutkivasti, josta nuori mies joutui kovin hämilleen.

"Sinäkö?" virkkoi Nell viimein.

"Niin!" vastasi Harry hetken vaiti oltuaan, "ja se, jota meidän tulee kiittää siitä, että vielä elämme, olet sinä, Nell! Se ei voisikaan olla kukaan muu paitsi sinä!"

Nell painoi päänsä molempiin käsiinsä, sanaakaan vastaamatta. Harry ei ollut koskaan nähnyt häntä niin liikutettuna.

"Ne, jotka ovat pelastaneet sinut, Nell", lisäsi Harry liikutuksesta vienosti värisevällä äänellä, "ne olit sinä jo ennen elämään pelastanut, ja uskotko että he sitä koskaan unhottavat?"

Kuudestaista Luku.

Heiluvalla portaalla.

Työt Uudessa Aberfoylessa tuottivat suurta voittoa. Insinööri James Starr ja Simo Ford - - tuon suuren hiilialan ensimmäiset löytäjät — saivat suuren osan siitä voitosta. Harry oli siis rikas sulhanen ja naimiskauppa hyvin edullinen hänen kanssansa. Mutta hänellä ei ollut vähintäkään aihetta jättää koti-asuntoaan. Hän oli isänsä jälkeen päässyt kaivosmestariksi, ja piti erittäin hyvässä järjestyksessä koko suuren työmieslauman.

Jack Ryan iloitsi koko sydämestään kumppaninsa puolesta, kun hänelle kävi hyvin ja onni häntä seurasi. Myöskin hän hoiti hyvin asioitaan. He kohtasivat usein toisiaan joko kotona tahi alhaalla kaivoksessa. Jack Ryan kyllä pian huomasi, mitkä Harryn tunteet olivat nuorta tyttöä kohtaan, Harry ei sitä myöntänyt, mutta Jack nauroi niin, että valkeat hampaansa loisti, kun Harry kieltävästi pudisti päätään.

Jack Ryanin hartaimpia toiveita oli, saada seurata Nelliä, kun hän ensikerran kävisi maan pinnalla. Hän tahtoi nähdä, miten Nell kummastelisi ja ihailisi hänelle tähän asti tuntematonta luontoa. Hän luuli, että Harry ottaisi hänet mukaan tälle matkalle. Mutta Harry ei ollut vielä tähän asti sanallakaan sinnepäin viitannut — joka kieltämättä saattoi Jackin levottomaksi.

Muutamana päivänä laskeusi Jack Ryan erään ilma-aukon kautta, joka yhdisti alemmat kaivoskäytävät maanpinnan kanssa. Hän käytti yhtä niistä portaista, joita kierroskone nostaa ja laskee, jossa kaksi henkilöä yht'aikaa voi, toinen nousta ylös toinen laskeutua alas ilman vähintäkään vaivaa tahi voimain ponnistusta. Kaksikymmentä koneen kierrosta oli laskenut hänet 150 jalkaa alas, kun hän ahtaalla penkereellä, jonne hän oli seisahtanut, kohtasi Harryn, joka oli matkalla ylhäällä taivasalla olevain työmiesten luo.

"Sinäkö olet?" virkkoi Jack katsellen kumppaniaan, jota sähkölamppujen valo aukosta valaisi.

"Niin olen, Jack", vastasi Harry, "hyvä oli, että sinut tapasin. Minulla on ehtoitus tehtävä sinulle..."

"Minä en tahdo kuulla yhtä enkä toista, ennenkuin sanot, miten Nell voipi!" keskeytti hänet Jack Ryan.

"Nell voi hyvin, Jack, ja vieläpä niinkin hyvin, että toivon jo kuukauden eli kuuden viikon kuluttua..."

"Naitko hänet, Harry?"

"Sinä et tiedä mitä sanot Jack?"

"Mahdollista kyllä, Harry, mutta minä tiedän kyllä, mitä aion tehdä".

"No mitä sitte?"

"Minä nain hänet, jos sinä et sitä tee!" vastasi Jack purskahtaen kaikuvaan nauruun. "Pyhä Mungo minua suojelkoon! mutta hän on oikein mieleiseni, tuo pikku Nell! Nuori ja hyväntahtoinen olento, joka ei koskaan ole ollut ulkona kaivoksesta, semmoinen nainen sopii kaivostyömiehelle! Hän on orpo, niinkuin minäkin, ja jos et sinä todella ajattele häntä, ja hän puolestaan huolii kumppanistasi, Harry, niin..."

Harry katseli tarkastellen kumppaniaan. Hän antoi hänen puhua, sanallakaan häntä keskeyttämättä.

"Etkö käy mustasukkaiseksi, Harry?" kysyi Jack Ryan vakavammalla äänellä.

"En, Jack", vastasi Harry tyyneesti.

"Mutta jos sinä et ota Nelliä vaimoksesi, niin ethän kuitenkaan voi vaatia, että hän jäisi vanhaksi piiksi?"

"Minulla ei ole vaatimuksia ensinkään".

Portaiden kiepominen saattoi ystävykset tilaisuuteen erota toisistaan, jos niin tahtoivat, toisen lähteä ylös, toisen alas. Mutta he eivät eronneet.

"Harry", sanoi Jack, "uskotko puheeni Nellistä olleen täyttä totta?"

"En, Jack", vastasi Harry.

"Hyvä, nyt teenkin siitä täyden toden".

"Sinä puhut totisesti?"

"Kunnon kumppanini", jatkoi Jack, "minä voisin antaa ystävälle hyvän neuvon".

"Sano se siis, Jack".

"Kuule siis! Sinä rakastat Nelliä koko sydäimestäsi, niinkuin hän ansaitseekin, Harry. Vanhempasi hellivät häntä myöskin, kuin olisi hän heidän oma lapsensa... Miksi et siis nai hänet?"

"Jack", sanoi Harry, "tiedätkö myöskin, mitä tunteita Nellissä liikkuu?"

"Niitä ei yksikään tiedä, et edes sinäkään, Harry, ja siinäpä juuri onkin syy, ett'et sinä ole mustasukkainen minulle etkä muillekaan... Mutta tässähän on portaat, jotka menevät alas, ja..."

"Odota, Jack", sanoi Harry ja pidätti kumppaniaan, jonka jalka jo oli penkereeltä nostettu liikkuvalla portaalle.

"Hyvä, Harry!" virkkoi Jack nauraen, "sinä tahdot siis, että minä revehtyisin".

"Kuule todella, mitä sanon, Jack", vastasi Harry, "nyt on minun vuoroni puhua totisesti".

"Minä kuulen ... viimeiseen kiepaukseen asti, mutta en kauemmin".

"Jack, minä en huoli salata sinulta, että rakastan Nelliä. Hartain toivoni on saada hänet vaimokseni..."

"Hyvä".

"Mutta sellaisenaan, kun hän nyt on, on minulla ikäänkuin omantunnon vaivoja pyytää häneltä lupasta, joka on peruuttamaton".

"Mitä tarkoitat, Harry?"

"Minä tarkoitan, Jack, ett'ei Nell koskaan ole ollut näitä kaivoksia ulompana, jossa hän varmaan on syntynyt. Hän ei tiedä mitään, eikä tunne mitään ulkomaailmasta. Hänellä on silmillä kaikki opittavaa ja ehkäpä sydämellä myöskin. Ken tietää, millaiseksi hänen ajatuksensa muuttuvat, kun uusia liikutuksia hänessä syntyy? Hänessä ei vielä ole mitään maallista, ja minusta tuntuu melkein kun tahdottaisi pettää häntä, jos vaadittaisi häntä valitsemaan kaivos-elämää ennen kaikkea muuta, ennenkuin hän vielä itse voipi valita. Ymmärrätkö mitä tarkoitan, Jack?"

"Kyllä ... joksikin... Etenkin ymmärrän, ett'en vielä ensi kiepahduksellakaan eroa sinusta!"

"Jack", virkkoi Harry vakavalla äänellä, "sinun täytyy kuulla mitä minulla on sanottavaa, vaikkapa portaat seisahtuisivat liikkeessään tahi tämä kalliopenger vaipuisi jalkaimme alta!"

"Oivallista, Harry! Niin juuri tuleekin minulle puhua. Sinä tarkoitat siis, että aiot lähettää Nellin johonkin Edinburgin oppilaitokseen, ennenkuin menet naimisiin hänen kanssaan?"

"En, Jack", vastasi Harry, "minä mielelläni opettaisin itse sitä, joka kerran on tuleva vaimokseni".

"Silloin on kasvatus oleva sitä parempi, Harry".

"Mutta", jatkoi Harry, "minä tahdon, niinkuin jo äsken sanoin sinulle, että Nell ensin saa täydellisen

tiedon ja käsityksen ulkomaailmasta. Yksi vertaus, Jack. Jos sinä rakastaisit nuorta, sokeaa tyttöä, ja jos joku tulisi ja sanoisi sinulle: 'Kuukauden kuluttua on hän näkevä!' etkö silloin odottaisi, siksi kun hän tulisi terveeksi, ennenkuin naisit hänet?"

"Sen tekisinki, toden totta!" vastasi Jack Ryan.

"Hyvä! Nell on vielä sokea, ja ennenkuin minä otan hänet vaimokseni, tahdon, että hänen tulee tietää, minkä hän valitsee, kun hän ottaa minut, ja tyytyy minun elantotapaani, muiden rinnalla. Lyhyesti, tahdon, että hänen silmänsä ensin saavat nähdä päivän valon!"

"Oikein, Harry, aivan oikein!" virkkoi Jack. "Nyt sinut ymmärrän. Ja milloinka parannusleikkaus toimitetaan...?"

"Kuukauden kuluttua, Jack. Nellin silmät tottuvat vähitellen meidän sähkö-aurinkomme valoon. Se on sopiva valmistus. Kuukauden kuluttua toivon hänen jo nähneen maan ihmeineen ja taivaan loistossaan! Hän oppii tuntemaan luonnon tarjoavan ihmissilmille laajemman näköpiirin, kuin synkän hiilikaivoksen seinät! Hän saapi nähdä, että luotu maailma on ääretöin!"

Mutta sillä aikaa kuin Harry näin vaipui mielikuvituksensa luomiin tuumiin, oli Jack Ryan hypännyt penkereeltä kiepovalle portaalle.

"Voi, Jack", huusi Harry, "missä oletkaan?"

"Sinun allasi", vastasi tuo iloinen veikko. "Silloin kun sinä kohoat ylös äärettömiin, vajoan minä pohjattomaan syvyyteen".

"Hyvästi, Jack!" sanoi Harry ja tarttui itse ylöspäin nousevaan portaaseen. "Elä virkkaa kenellekään siitä, mitä sinulle äsken puhelin".

"En, en kenellekään!" huusi Jack Ryan, "mutta yksi ehto kuitenkin..."

"Mikä se on?"

"Se, että minä saan seurata teitä, kun Nell ensikerran viedään maan pinnalle".

"Kyllä, sen sinulle lupaan, Jack", huusi Harry.

Koneen kiepaus taaskin eroitti ystävykset kauas toisistaan. He kuulivat ainoastaan kaukaa ja hiljaiseen toistensa äänet.

Kuitenkin kuuli Harry vielä Jackin huutavan:

"Ja kun Nell on saanut nähdä auringon, kuun ja tähdet, tiedätkö ketä hän silloin pitää noita kaikkia parempana?"

"En, Jack".

"Sinua, kumppani, taaskin sinua ja ainoastaan sinua!"

Ja Jack Ryanin ääni katosi kuulumattomiin, hurraata viimeksi huutaessaan.

Harry käytti kaikki väli-aikansa Nellin opettamiseen. Hän opetti Nelliä lukemaan ja kirjoittamaan, joissa aineissa Nell pian edistyi. Ei koskaan ennen ollut vilkkaampi ymmärrys pikemmin voittanut täydellistä tietämättömyyttä. Se ihmetytti kaikkia, jotka tulivat hänen läheisyyteensä.

Simo ja Madge tunsivat päivä päivältä yhä enemmän kiintyvänsä kasvatti-lapseensa, jonka entisyyttä he kuitenkin usein aprikoivat. He olivat piankin huomanneet, mitä laatua Harryn tunteet olivat Nelliä kohtaan, eikä ne suinkaan heidän mieltään pahoittaneet.

Lukija muistaneekin vanhan kaivosmestarin jo insinöörin ensi käynnillä sanoneen hänelle:

"Miksi minun poikani menisi naimisiin? Mikä olento tuolta ylhäältä sopisi nuorelle miehelle, jonka koko elämä kuuluu kaivoksen syvyydessä?"

Tuntuipa juuri kuin olisi Luoja lähettänyt hänelle ainoan sopivan elämän kumppaliksi, joka todella sopi hänen pojalleen. Eikö tuo todellakin ollut sula taivaallinen armo?

Vanha kaivosmestari tekikin itselleen sen lupauksen, että kun niitä häitä vietettäisiin, pidettäisiin Coal-Cityssä juhla, jonka vertaista Uuden Aberfoynen asukkaat ei vielä olleet nähneet.

Sen taisikin Simo Ford syystä sanoa.

Mutta löytyipä vielä toinenkin henkilö, joka yhtä hartaasti toivoi Harryn ja Nellin naimista, nimittäin James Starr. Hän tosin toivoi ennen kaikkia molempain nuorten onnea, vaan olipa hänen toivoon toinenkin yleisempi syy.

Niinkuin jo tiedetään ei James Starr päässyt luuloistaan vaan pysyi yhä edelleen varovaisena, vaikka nykyään ei näyttänyt olevan vähintäkään pelon syytä. Mutta se, mikä silloin hätyytti, voi vieläkin olla olemassa. Nell oli ainoa, joka tunsu tuon usein mainitun salaisuuden kaivoksessa. Ja jos tulevaisuus toisi uusia vaaroja Uuden Aberfoynlen kaivostyömiehille, kuinka hän, James Starr, voisi heitä suojella niitä vastaan, jos hän ei tiennyt ainakin syytä niihin?

"Nell ei ole tahtonut puhua", virkkoi James Starr usein, "mutta voisiko hän kauemmin salata mieheltäänkin sen, minkä hän tähän asti on kaikilta salannut? Vaara uhkasi Harrya yhtä paljon kuin meitäkin. Avioliitto, joka saattaisi molemmat puoliset onnellisiksi ja heidän ystävänsä turvallisuuteen, on hyvä avioliitto, tahi sitte ei koskaan sellaisia täällä maanpäällä rakenneta!"

Niin tuumaili, ja joksenki johdonmukaisesti insinööri. Hän kertoi ajatuksensa vanhalle Simolle, joka myöskin yhtyi siihen, ja niin näytti siis, kuin ei mitään estettä löytyisi Harrylle rupeamasta Nellin mieheksi.

Kukapa olisi voinut sitä estää? Harry ja Nell rakastivat toinen toistaan. Vanhemmat eivät tahtoneet toista vaimoa pojalleen. Harryn kumppanit kadehtivat hänen onneaan, tunnustaen kuitenkin, että Harry hyvin ansaitsi sen. Nuori tyttö ei myöskään tarvinnut muiden suostumusta kuin oman sydämensä.

Mutta kun ei kukaan voinut estää tuota avioliittoa, mikä oli sitte syynä siihen, että sähkö-aurinkojen sammutettua maatapanon aikana, kun yö levisi työmieskaupunkiin, kun Coal-Cityn asukkaat olivat palanneet asuntoihinsa — mikä oli syynä siihen, että silloin pimeimmästä ja synkimmästä sopesta Uuden Aberfoynlen kaivoksessa, salainen olento hiipi pimeyteen? Mikä vaisto johti tuota aavetta määrättyjen käytävien kautta, jotka olivat niin ahtaat, ett'ei voinut luulla kenenkään voivan niissä kulkea? Miksikä tuli tuo satumainen olento, jonka silmät tunkivat synkeimmänkin pimeyden läpi, ryömien Malcolm-järven rannalle? Miksikä hän aina kääntyi Simo Fordin asuntoa kohti, ja teki sen niin varovasti, että hän tähän asti oli pettänyt valppaimmatkin? Miksikä hän painoi korvansa ikkunaa vasten, voidaksensa luukkujen takaa kuulla joitakuita katkonaisia lauseita puheesta?

Ja kun hän kuuli jonkun sanan, miksi nosti hän puristetun nyrkkinsä kohti rauhallista asuntoa? Miksi pääsi hänen vihasta puristettujen huultensa välistä sanoja sellaisia kuin:

"Nell ja hän! Ei koskaan!"

Seitsemästoista Luku.

Auringon nousu.

Kuukautta myöhemmin — olipa 20 päivä elokuuta iltasilla. Simo Ford ja Madge toivottivat onnea neljälle matkailijalle, jotka olivat lähtemäisillään asunnosta.

James Starr, Harry ja Jack aikoivat viedä Nellin ylös maan pinnalle, jota hänen jalkansa eivät koskaan ennen olleet astuneet, loistavaan avaruuteen, jonka valoa hänen silmänsä eivät koskaan ennen olleet nähneet.

Matka oli kestävä kaksi päivää. James Starr tahtoi niinkuin Harrykin, että nuori tyttö näiden 48 tunnin kuluessa olisi näkevä kaikki, jota hän ei voinut nähdä pimeässä luolassa, se on erilaiset näköalat vuorokauden eri aikoina, niinkuin liikkuvassa panoraamassa kaupunkia, tasankoja, vuoria, virtoja, järviä, merenlahtia ja meriä olisi levitetty hänen katsottavakseen.

Ja juuri siinä osassa Skotlantia, Edinburgin ja Glasgowin välillä, oli luonto ikäänkuin koonnut nuo maalliset ihmeet, ja taivas oli siellä niinkuin muuallakin näköisensä, vaihtelevine pilvineen, kirkkaine tai utuhuntuun peitettyine kuineen, loistavine aurinkoineen ja tähti-tarhoineen.

Simo Ford ja Madge olisivat kyllä tahtoneet seurata Nelliä; mutta he eivät mielellään lähteneet kaivosasunnostaan, eivätkä nytkään tahtoneet edes päiväkseen erota tuosta maanalaisesta asunnostaan.

James Starr seurasi mukana jonkunlaisena tutkijana tahi filosofina, suuresti utelias sielutieteelliseltä kannalta havaitaksensa, minkä luontevan vaikutuksen kaikki Nelliin vaikuttaisi — ehkäpä jonkun odottamattoman näön vaikutuksesta kuullaksensa jotain niistä salaisista tapauksista, jotka olivat yhteydessä hänen lapsuutensa kanssa.

Jack Ryan oli iloinen kuin leivo, kohotessaan kohti aamu-auringon ensi säteitä. Hän toivoi iloisuutensa tarttuvan matkakumppaneihinsakin. Siten hän olisi palkitseva lupauksen saada seurata heitä tällä matkalla.

Nell oli ajatuksiinsa vaipunut, niinkuin hartauden valtaamana.

Syystä oli James Starr määrännyt, että lähtö piti illalla tapahtuman. Se oli nimittäin paras aika, että nuori tyttö vähitellen siirtyisi yön pimeydestä päivän valoon. Ja tämä tapahtuisikin, kun hän keskiyöstä puolipäivään saisi kokea nuo eri varjon ja valon vaihtukset, joihin hänen silmänsä vähitellen tottuisivat.

Kun heidän piti lähteä asunnosta tarttui Nell Harryn käteen ja sanoi hänelle:

"Harry, onko tosiaankin tarpeellista, että minä lähdän kaivoksesta, joskin vaan muutamaksi päiväksi?"

"On, Nell", vastasi nuori mies, "sinun täytyy ... sekä itsesi että minun tähteni".

"Mutta, Harry", virkkoi Nell, "sitten kuin sinä toit minut tänne, olen ollut niin onnellinen kuin kukaan ihminen olla voi. Sinä olet antanut minulle tietoja. Eikö siinä jo ole kylliksi? Mitä minä teen tuolla ylhäällä".

Harry katseli häntä sanaakaan sanomatta. Ne ajatukset, joita Nell nyt ilmoitti olivat juuri samat kuin hänen omansakin.

"Tyttöseni", virkkoi nyt James Starr, "minä käsitan hyvin epäilyksesi, mutta varsin tarpeellista on, että nyt seuraat meitä. Ne, joista pidät, näyttävät sinulle tietä, ja ne tuovat sinut myös takaisin.

"Jos sitte tahdot edeskinpäin asua täällä kaivoksessa, niinkuin vanha Simo, Madge ja Harry, on se vapaassa tahdossasi! Minä en epäile vähintäkään, ett'ei niin tekisi ja pidänkin sen oikeana. Mutta sinun tulee ainakin verrata se, jonka jätät, siihen, jonka valitset, ja sinun tulee valita vapaasta tahdosta. Tule!"

"Tule, rakas Nell!" sanoi Harry.

"Harry, minä olen valmis sinua seuraamaan", vastasi nuori tyttö.

K:lo 9 vei viimeinen iltajuna Nellin ja hänen matkakumppaninsa maan pinnalle. 20 minuuttia myöhemmin seisahti se pysäyspaikassa, jossa Uuden Aberfoynen sivurata yhdistyy Dumbarton-Stirlingin emärataan.

Jo oli pimeä ilta. Näköpiiristä keskitaivaalle kiiti vielä muutamia keveitä hattaroita korkeudessa, ilmaa raitistuttavan lounas-tuulen ajamina. Päivä oli ollut ihana. Yö varmaan oli käypä samanlaiseksi.

Kun he tulivat Stirlingiin, lähtivät he heti junasta junasillalle.

Heidän eteensä levisi korkeain puiden välissä kulkeva tie, joka vei Forthin rannalle.

Ensimmäinen luonnon vaikutus, jonka nuori tyttö tunsu, oli raitis ja puhdas ilma, jota hän halukkaasti veti keuhkoihinsa.

"Hengitä vahvasti, Nell", sanoi James Starr, "hengitä tätä ilmaa, joka on täytetty kukkaisten elähyttävällä tuoksulla".

"Mitä nuo suuret savupilvet ovat, jotka näkyvät tuolla korkealla päämme yläpuolella?" kysyi Nell.

"Ne ovat pilviä", vastasi Harry, "ne ovat puoleksi tiivistyneitä höyryjä tahi huuruja, joita tuuli ajaa länteen päin".

"Ah", virkkoi Nell, "kuinka mielelläni soisin itseni viedyksi heidän äänettömään pyörteeseensä! Ja mitä ovat nuo kiiltävät pilkut, jotka kimmeltävät pilvi-aukkojen välistä?"

"Ne ovat tähtiä, joista olen sinulle puhunut, Nell. Ne ovat yhtä monta aurinkoa, yhtä monen maailman keskustaa, jotka ehkä ovat meidän maailmamme kaltaisia".

Tähtiryhmät kuvautuivat nyt yhä selvemmin tumman siniselle taivaalle, josta tuuli karkoitti pilvet.

Nell katseli noita tuhansia tähtiä, jotka välkkyivät ylhäällä avaruudessa.

"Mutta", sanoi hän, "jos nuo ovat aurinkoja, kuinka voivat minun silmäni sietää niiden valoa?"

"Tyttöseni", sanoi James Starr, "ne ovat todella aurinkoja, mutta ne ovat niin kaukana meistä. Lähin noista tuhansista tähdistä, joiden säteet ulottuvat meille asti, on Vega tähti, Lyyran tähtiryhmässä, jonka näet melkein keskitaivaalla, ja se on kuitenkin noin 50,000 miljardia lieuetä [1 lieue on yhtä kuin 2,000 syltä] kaukana meistä. Sen valo siis ei voi vaikuttaa sinun silmiisi. Mutta meidän aurinkomme nousee huomenna ainoastaan 38 miljoonaa lieuetä meistä, eikä yksikään ihmis-silmä voi katsoa suoraan siihen, sillä se on kirkkaampi, kuin tuli suuressa masuunissa. Mutta tule, Nell, tule!"

Lähdettiin astumaan. James Starr talutti nuorta tyttöä kädestä. Harry astui Nellin rinnalla. Jack Ryan tuli ja meni, niinkuin nuori koira olisi tehnyt, joka maltitonna juoksee edestakaisin isäntäänsä kiiruhtaen.

Tie oli autio. Nell katseli suurten puiden varjokuvia, joiden oksia tuuli hämärässä heilutteli. Hänestä ne näyttivät liikkuville jättiläisille. Tuulen humina korkeimmissa oksissa, syvä hiljaisuus sen levähtäessä, kaukainen näköpiiri, joka selvemmin näkyi, kun tie kulki tasangon poikki, kaikki herätti hänessä uusia, unohtumattomia tunteita ja vaikutuksia. Kysytyään nuo muutamat kysymykset, vaikenä Nell, ja muut kunnioittivat tätä vaiti-oloa ikäänkuin yhteisestä päätöksestä. He eivät tahtoneet sanoillaan vaikuttaa nuoren tytön tunteikkaaseen mielikuvitukseen. He antoivat ennemmin aatteiden itsestensä muodostua hänen sielussaan.

Noin kello puoli 12 aikaan saavuttiin Forthlahden pohjoisrannalle.

Siellä odotti heitä venhe, jonka Starr oli tilannut. Se vei heidät muutamassa tunnissa Edinburgin satamaan.

Nell näki välkkyvän veden pinnan, joka lainehti hiljaa hänen jalkojensa alla mainingin liikuttamana ja oli kuni tähditetty.

"Onko tämä järvi?" kysyi Nell.

"Ei", vastasi Harry, "se on suuri lahti, jossa on liikkuvaa vettä, se on virran suu, melkein kuin meren poukama. Ota vähäisen tuota vettä kouraasi, Nell, ja saat nähdä, ett'ei se olekaan makeata niinkuin Malcolm-järven vesi".

Nuori tyttö kumartui alas, pisti kätensä laineisiin ja vei sen sitte huulilleen.

"Tämä vesi on suolaista", sanoi hän.

"Niin", vastasi Harry, "nyt on vuoksi, sentähden meren aallot ovat tunkeuneet tänne asti. Kolme neljännestä maanpinnasta on peitetty suolaisella vedellä, jota nyt maistoit".

"Mutta jos virtojen vesi ei ole muuta kuin merien vesi, jota niihin pilvistä on satanut, mistä syystä edellisten vesi siis on makeaa?"

"Sentähden että vedestä eroaa suola, kun se muuttuu höyryksi", vastasi James Starr. "Pilvet syntyivät juuri siten, että vesi lämmön vaikutuksesta muuttuu höyryksi, ja sitte tiivistyneenä sateessa antaa takaisin merelle makean vetensä".

"Harry! Harry!" huudahti nuori tyttö, "mikä on tuo punertava valo, joka näkyy taivaanrannalla. Onkohan se kulovalkea?"

Nell osoitti erästä kohtaa taivaalla, niiden alhaisten sumujen keskellä, jotka punoittivat idässä.

"Ei, Nell", vastasi Harry. "Se on kuu joka nousee".

"Niin, kuu!" virkkoi Jack Ryan, "hohtava hopea tarjotin, jolla taivaan haltiattaret tarjoovat avaruudessa, ja jolle he kokoovat kaikki taivaan tähdet".

"Jack", sanoi insinööri nauraen, "minä en tosiaankaan ole tuntenut taipumustasi käyttämään rohkeita vertauksia".

"Ah, hra Starr, vertaukseni on aivan oikea. Katsokaapa vaan, eikö tähdet katoa sitä myöten kun kuu nousee. Minun täytyy siis otaksua, että ne putoavat kuuhun".

"Se on sama kuin jos sanoisit", virkkoi insinööri, "että kuu valollaan sammuttaa tähdet, ja sentähden ne häviävät hänen tieltään".

"Voi miten ihanaa kaikki on!" virkkoi Nell, jonka koko olento oli paljaana silmänä. "Mutta minä luulin kuun olevan aivan pyöreän?"

"Pyöreä se onkin, kun on täysi kuu", neuvoi James Starr, "se on silloin kuin sen asema on aivan

aurinkoa vastapäätä. Mutta tänä yönä on se viimeisessä neljänneksessä, sillä on jo sarvet ja ystävämme Jackin hopea tarjotin on vaan rikkinäinen lautanen".

"Voi, hra Starr". huudahti Jack Ryan, "mikä sopimaton vertaus! Minä aion juuri alottaa seuraavan laulun kuun kunniaksi:

"Öinen tähti, mi kulkiessas'
Ihastutat..."

"Mutta ei! Nyt se on mahdotonta. Lautanen on kokonaan hävittänyt runollisen innostukseni".

Sillä välin nousi kuu vähitellen taivaan rannalle. Sen edestä hävisi viimeisetkin sumut. Keskitäivaalla ja lännessä välkkyivät tähdet vielä mustalla pohjalla, joka vähitellen vaaleni kuun valossa. Nell katseli äänetönnä tuota ihmeellistä näkyä, hänen silmänsä kestivät vähintäkään haittaa tuntematta kuun vienoa hopeahohdetta, mutta hänen kätensä vapisi Harryn kädessä, kertoen mitä hän tunsu ja jota hän ei voinut sanoa selittää.

"Astukaamme venheesen, ystäväni", sanoi James Starr. "Meidän täytyy kulkea ylös Arthur-Seatin kukkulalle ennen auringon nousua".

Venhe oli kiinnitetty eräisen paaluun virrassa. Eräs soutumies vahti sitä. Nell ja hänen seuralaisensa astuivat venheesen. Purjeet nostettiin ja nopeasti paisutteli niitä luodetuuli.

Mitä uusia vaikutuksia nuori tyttö taas tunsikaan! Hän oli joskus soudellut Uuden Aberfoyles järvissä, mutta vaikka Harry kuinkaki keveästi käytteli airoja, voi Nell helposti huomata, miten soutaja käytti voimiaan. Nyt Nell ensi kerran kulkea liiteli vedenpintaa myöten, samaten kuin ilmapallo kulkee ilmassa. Lahti oli tasainen kuin järvi. Puoleksi makaavassa asennossa venheen perässä liiteli Nell eteenpäin laineiden tuudittamana. Joskus tunkeutui kuun säteet aina Forthin pintaan asti; ja venhe näytti kulkevan halki hopeakankaan. Loiskuen lauloivat laineet venheen kupeilla. Voi, kuinka kaikki oli ihanaa!

Mutta nyt painuivat Nellin silmät vastustamattomasti umpeen. Hän vaipui jonkinlaiseen huumeeseen. Hänen päänsä vaipui Harryn rintaa vasten ja hän nukkui syvään uneen.

Harry tahtoi herättää häntä, ett'ei häneltä jäisi mitään näkemättä tuon kauniin yön ihanuuksista.

"Anna hänen nukkua, poikaseni", sanoi insinööri hänelle. "Parin tunnin lepo vahvistaa häntä paremmin kestävään päivän vaikutusta".

K:lo 2 aamulla tuli venhe rantaan Granton-sillan luona. Silloin heräsi Nell.

"Olenko nukkunut?" kysyi hän.

"Et lapseni", vastasi James Starr. "Sinä vaan näit unta, että nukuit".

Yö oli silloin erittäin valoisa. Kuu, joka oli kulkenut puolitiehen taivaanrannalta keskitäivaalle, valaisi säteillään joka paikkaa taivaalla.

Grantonin pikku satamassa ei ollut kuin pari kolme kalastaja-venhettä, joita lahden laineet hiljaa kiikuttivat. Tuuli asettui sitä myöten kuin aamu alkoi koittaa. Ilma oli puhdistunut kaikista yöllisistä sumuista, ja kaikki ennusti huomispäivästä tulevan ihanimman elokuunpäivän, jota meren läheisyys vielä enemmän sulostuttaa ja raitistuttaa. Jotakin lämpimän höyryn tapaista irtautui taivaanrannasta, mutta se oli niin hienoa ja läpikuultavaa että auringon ensimmäinen säde sen ensi silmänräpäyksessä oli hajottava. Nuori tyttö taisi siis esteettömästi katsella meren suurenmoista näkyä, kun se näköpiirin rajalla yhdistyy taivaaseen. Hänen näköpiirinsä laajeni, mutta hänen silmänsä eivät kokeneet tuota omituista vaikutusta, jonka valtameri herättää, kun valo näyttää työntävän kaikki rajoitukset äärettömiin saakka.

Harry tarttui Nellin käteen. He seurasivat molemmat James Starria ja Jack Ryania, jotka kulkivat pitkin autioita katuja, koska vielä oli niin varhainen aamu. Nellin mielestä näytti tämä Edinburgin etukaupunki ainoastaan olevan joukko ryhmitettyjä synkkiä ja pimeitä rakennuksia, jotka muistuttivat Coal-Cityä, sillä eroituksella kuitenkin, että tämän holvikatto oli paljon korkeampi ja täynnä kiiltäviä ja kimaltelevia pilkkuja. Hän kulki kepein askelin, eikä Harryn tarvinnut hiljentää askeleitaan pelosta, että Nell väsyisi.

"Etkö jo ole väsynyt?" kysyi Harry Nelliltä, kuljettuaan noin puolen tuntia.

"En", vastasi Nell. "Minusta tuntuu niinkuin ei jalkani koskisikaan maahan astuessani. Tuo taivas

kohoa niin korkealle ylitsemme, että tahtoisin lentää, jos minulla olisi siivet!"

"Pidä kiinni häntä!" virkkoi Jack Ryan. "Paras on että pidätämme täällä kiltin Nell-tyttömmme. Muuten olen itsekkin joskus tuntenut samaa halua, kun kauemman aikaa olen ollut kaivoksessa ja sitte nousen maan pinnalle".

"Nell", sanoi James Starr, "eikö avaruus tunnu sinusta äärettömälle syvyydelle, jonne tekisi mieli heittäytyä?"

"Tuntuu, hra Starr", vastasi nuori tyttö, "sille se juuri tuntuu. Minusta tuntuu, niinkuin minua pyörryttäisi".

"Siihen kyllä totut, Nell", virkkoi Harry. "Sinä totut kyllä vielä ulkomaailman suunnattomaan avaruuteen, ja ehkäpä se vielä saattaa sinut unhottamaan pimeään ja synkän hiilikaivoksemme!"

"Ei koskaan, Harry!" sanoi Nell.

Ja hän peitti silmänsä kädellään, niinkuin olisi siten voinut paremmin muistiinsa johdattaa kaikkea mitä äsken oli jättänyt.

He kulkivat yhä eteenpäin hiljaisten huonerivien välitse, joissa asukkaat vielä nauttivat unen virkistävää lepoa ja menivät Leith-Walkin poikki. He kävivät Calton-Hillin ohitse jossa Observatoriumi ja Nelsonin muistopatsas kohosivat hämärässä. He kulkivat pitkin Regent-streetiä, menivät erään sillan poikki ja tulivat Canongaten päähän.

Vieläkään ei huomattu minkäänlaista liikettä kaupungissa. Kello löi kaksi Canongate-Churchin göötiläisessä tornissa.

Siinä seisautui Nell.

"Mikä tuo sekava ainejoukko?" kysyi hän ja osoitti sormellaan yksinäistä rakennusta, joka kohosi toisella puolen pientä toria.

"Tuo ainejoukko, Nell", vastasi James Starr, "on linna, jonka ennen muinoin omistivat Skotlannin vanhat hallitsijat, se on Holyrood, jossa niin monta synkkää ja surullista tapausta on tapahtunut. Historian tuntija voisi siellä loitsia esille monta kuninkaallista haamua, onnettomasta Maria Stuartista alkaen aina vanhaan ranskalaiseen kuninkaaseen Kaarle X:teen asti! Huolimatta noista surullisista muistoista et kuitenkaan, päivän valettua, Nell, tule huomaamaan minkäänlaista surullisuutta tuossa kuninkaallisessa asunnossa. Koristettuna neljällä tornilla näyttää Holyrood melkein huvilinnalle, jossa sen omistaja on tahtonut pidättää feodaliajan ulkomuodon. Mutta jatkakaamme nyt matkaamme. Katso tuossa, entisen Holyrood luostarin ympärismuurin sisässä kohoavat uljaat Salisburykalliot, joista korkein on Arthur-Seat. Sinne ylös menemme. Sen huipulla, Nell, saavat silmäsi nähdä auringon kohoavan taivaanrannalle merestä".

He astuivat Kuningaspuistoon. Sitte kulkivat he pitkin Victoria-Driveä, oivallinen kiertotie, jonka Walter Scott kehuu saaneensa toimeen muutamilla romaanin riveillä.

Arthur-Seat on todella vaan 750 jalan korkuinen kumpu, jonka yksinäinen huippu kohoaa ympärillä olevien kukkuloiden yli. Vähemmässä ajassa kuin puolessa tunnissa saavuttivat James Starr ja hänen matkatoverinsa kiertotiellä, jota myöten oli helppo nousta, tuon leijonanpään, jonka näköinen Arthur-Seat on, kun sitä näkee länsipuolelta.

Sinne he istuivat kaikki neljä, ja James Starr, jolla aina oli tuon suuren skotlantilaisen romaanikirjoittajan lauselmät mielessään, sanoi ainoastaan:

"Näin kirjoittaa Walter Scott kirjassaan 'Edinburgin vankila', sen 8:nessä luvussa: 'Jos minulle annettaisi valta valita se paikka, mistä mieluummin tahtoisin nähdä auringon nousevan ja laskevan, niin valitsisin juuri tämän paikan!' Nell, aurinko näytäkös kohta, ja sinä saat ensikerran nähdä sen loistossaan".

Nuori tyttö käänsi silmänsä itään päin. Harry, joka istui hänen vieressään, tarkasteli häntä levottomasti. Vaikuttaisikohan auringon ensi säteet liian valtaavasti nuoreen tyttöön? Kaikki pysyivät äänettäminä. Itse Jack Ryankaan ei virkannut sanaakaan.

Jo muodostui pieni vaalea, punaselle hohtava juova hienossa udussa näköpiirin rajalla. Viimeiset ajelevat sumut karkoitti alkava päivän koite. Arthur-Seatin juurella oli vielä epäselvän hämärän peitossa yön lepoon nukahtanut Edinburgin kaupunki. Muutamat valopisteet lävistävät siellä täällä hämärän. Ne olivat aamukynttilät, joita vanhan kaupungin asukkaat sytyttivät. Tuolla taaempana lännessä rajoitti varjokuvien oikullisesti katkaisemaa näköpiiriä terävistä huipuista rikas seutu, joihin auringon säteet

olivat kiinnittävät tulinuolen.

Ympäröivän meren rajoitukset näkyivät yhä jyrkemmin. Vähitellen astuivat järjestään esiin kaikki vedenkaaren värit. Ensimmäisten utujen puna muuttui asteettain keskitaivaan punasinertäväksi. Taivaankansi kävi joka silmänräpäys heleämmäksi: ruusunväri muuttui punaiseksi, punainen tuleksi.

Nellin silmät siirtyivät kukkulan juurelta kaupunkiin, jonka eri osat ryhmittäin alkoivat astua näkyviin. Korkeita muistopatsaita, muutamia torninhuippuja pisti esiin siellä täällä, ja niiden muodot kävivät yhä selvemmiksi. Ikäänkuin harmahtava valo levisi maailmaan. Vihdoin tapasi ensimmäinen säde nuoren tytön silmää. Se oli tuo viheriä säde, joka illoin aamuin lähtee merestä, kun taivas on puhdas ja selkeä.

Puoli minuuttia sen jälkeen hypähti Nell ylös ja ojensi kätensä muutamaa paikkaa kohti, joka kohosi uuden kaupungin rakennuksia ylemmäksi.

"Tulta!" huudahti hän.

"Ei Nell", virkkoi Harry, "se ei ole tulta. Se on kultareunus, jonka aurinko kiinnittää Walter Scottin muistopatsaan huippuun!"

Ja 200 jalan korkuinen kellotapuli loisti tosiaankin niinkuin ensimmäisen luokan valotorni.

Päivä valkeni. Aurinko nousi. Se näytti vielä kostealta, ikäänkuin jos se todellakin olisi noussut meren sylistä. Aluksi suurennettu valosäteitten taittumisen kautta, kutistui se vähitellen, ja sai pyöreän muotonsa. Sen valo, jota jo kohta ihmissilmä ei voinut sietää, näytti ikäänkuin lähteneen taivaalta ammottavasta masuunin suusta.

Nellin täytyi melkein heti ummistaa silmänsä. Hänen täytyi vielä painaa tiheästi suljetut sormensa silmäluomilleen.

Harry tahtoi, että hän kääntyisi vastaiseen suuntaan.

"En, Harry", sanoi hän, "minun silmiäni tulee tottua näkemään, mitä sinun silmäsi taitavat nähdä!"

Käsien lävitsekin pilkoitti Nellin silmiin ruusunvalo, joka yhä vaaleni auringon kohotessa taivaanrannalta. Hänen silmänsä tottuivat vähitellen siihen. Sitten nousivat silmäluomat, päivän valo tunki läpi hänen silmänsä.

Hurskas lapsi lankesi polvilleen, huudahtaen:

"Jumalani, kuinka kaunis sinun maailmasi on!"

Sitten loi hän silmänsä alas ja katsoi maahan. Hänen jalkojensa juurella näkyi koko Edinburgin kaupunki, uusi kaupunki uusine, hyvin järjestettyine rakennuksineen, tiheästi yhteen rakennetut huoneet ja kapeat, mutkikkaat kadut Old-Reekyssä. Kaksi kukkulaa kohosivat korkealle yli kaupungin: pasaltti-vuorelle rakettu linna ja Calton Hill, jonka pyöreällä huipulla oli kreikkalaisen muistomerkin uudenaikaiset rauniot. Komeita, puilla reunustettuja teitä säteili pääkaupungista maaseudulle. Pohjosesa tunki Forthlahti merestä syvälle mannermaahan ja Leithin satama muodosti pienemmän syvennyksen. Tuonempana levisi Eife-kreivikunnan tasainen ranta. Niin suora tie, kuin muinoin Piraeon, johti tästä Pohjolan Athenasta meren rantaan. Lännessä levisivät Newhavenin ja Porto Bellon ihanat rannikot, joiden hiekka tyrskyn ensimmäisten aaltojen kostuttamana vivahti kullalle. Ulkosatamassa elähyttivät muutamat purjeveneet näköalaa, ja pari kolme höyryvenettä tuprutti taivaalle mustaa savuaan. Kauempana, lahden tuolla puolen näkyi maaseudun rehevä vihannuus. Pieniä kumpuja kohosi siellä täällä tasangolla. Pohjassa heijastivat auringon säteet takaisin Lomond Hillistä, lännessä Ben Lomondista ja Ben Ledestä, ikäänkuin näiden vuorten huiput olisivat olleet ikuisen jään peittämät.

Nell ei voinut puhua. Hänen huuliltaan tuli vaan epäselviä sanoja. Hänen käsivartensa vavahtivat. Hänen päätään pyöröytti. Hänen voimansa raukesivat hetkiseksi. Tässä niin puhtaassa ilmassa, tätä niin suurenmoista näköalaa katsellessaan tunsu hän huimausta ja vajosi tunnotonna Harryn käsiin, jotka olivat ojennetut häntä vastaan ottamaan.

Nuori tyttö, jonka elämä tähän asti oli kulunut maan pinnan alla, oli vihdoinkin saanut nähdä sen, mikä on melkein koko maailma, jommoiseksi luoja ja ihmiset sen ovat muodostaneet. Ihailtuansa kaupunkia ja maaseutua, käänsi hän silmänsä ensi kerran kohti meren aavoja ulapoita ja taivaan siintävää avaruutta.

Lomond-järvestä Katrine-järvelle.

Harry kiiruhti, kantaen Nelliä sylissään, alas Arthur-Seatilta, ja James Starr ynnä Jack seurasivat häntä. Muutaman tunnin levon jälkeen ja kun olivat Lambertin ravintolassa virkistäneet itseään aamiaisella, päättivät matkustajat jatkaa huviretkä käynnillä järvien maassa.

Nell oli tullut entisiin voimiinsa. Hänen silmänsä voivat tästä lähtien kestää kirkasta päivän valoa ja hänen keuhkonsa voivat syvään hengittää elähyttävää, terveellistä ilmaa. Puiden vihannuus, kasvien vaihtelevat värit, heloittavan sininen taivas olivat näyttäneet hänelle kaikki vedenkaaren värit.

Juna, johon huvimatkaillijat astuivat General-Railwayn pysäyspaikalla, vei heidät Glasgowiin. Siellä voivat he viimeiseltä Clyden poikki tehdyiltä sillalta ihmetellä vilkasta laivaliikettä joella. Sen jälkeen olivat he yötä Comrien Royal Hotellissa.

Seuraavana päivänä oli Edinburg-Glasgowin rautatie pikaan vievä heidät Dumbartonin ohi Ballochtiin Lomondjärven eteläpäähän.

"Tämä on Rob Royn ja Fergus Mac Gregorin maa", huudahti James Starr, "jota Walter Scott niin runolliseksi on ylistellyt. Sinä et tunne sitä, Jack?"

"Tunnen sen ainoastaan hänen runoistaan hra Starr", vastasi Jack Ryan, "ja kun maasta sillä tavoin runoillaan, täytyy sen olla ihanan".

"Niin se onkin", sanoi insinööri, "ja meidän herttaisella Nellillä tulee olemaan siitä mitä suloisimpia muistoja!"

"Kun on sellainen opas, kuin te, hra Starr", virkkoi Harry, "niin on matkasta kaksinkertainen hyöty, sillä te kerrotte matkalla meille maan historiaa".

"Sen teen, Harry", vastasi insinööri, "sikäli kuin muistini sallii, mutta sillä ehdolla kumminkin, että iloinen Jack on minua auttava. Kun minä väsyn kertomiseen, niin hän laulaa".

"Sitä ei vaan tarvitse sanoa minulle kahdesti", virkkoi Jack ja lauloi säveleen ikäänkuin näytteeksi oivallisesta taidostaan.

Juna kulki Dumbartonin sivutse, jonka unionisopimuksen mukaan aina lujasti varustettu linna sijaitsi luonnon ihanalla paikalla suuren pasalltikallion kahdella huipulla.

Dumbarton on sillä kohdalla missä Lewen laskee Clydeen. Tämän johdosta kertoi James Starr muutamia yksityiskohtia Maria Stuartin historiasta. Tästäpä linnasta hän lähti tullaksensa Frans II:sen puolisoiksi ja Ranskan maan kuningattareksi. Siihenpä linnaan Englannin ministerit vuonna 1815 aikoivat sulkea Napoleonin, vaikka sittemmin St. Helena katsottiin sopivammaksi.

Juna pysähtyi pian Ballochissa, lähelle rannalla olevaa paalutusta.

Höyrylaiva "Sinclair" oli odottamassa niitä matkustajia, jotka aikoivat lähteä järviä katsomaan. Nell ja hänen seuralaisensa astuivat laivaan ostettuaan piletin Inversnadiin Lomondjärven pohjoispäähän.

Päivä alkoi kirkkaalla päiväpaisteella, sillä aurinko oli nyt vapaana niistä Britannian sumuista, jotka tavallisesti muuten sitä peittävät. Mielin määrin voi katsella ympärilleen, kulkiessa tuon tuostakin pienten saarien, yksinäisen rauhallisen laakson tai jyrkkien kallioiden sivutse.

"Nell", virkkoi James Starr, "jokaisella näistä saarista on tarunsa ja ehkäpä runonsa, samaten kuin myöskin järveä ympäröivillä vuoriharjanteilla. Liioittelematta voipi sanoa, että tämän maan historia on kirjoitettu suunnattoman suurilla kirjaimilla, saarilla ja vuorilla. Katso, tässä esim. on Murrayn saari vanhoine Lennox-linnoineen, jossa vanha herttuatar Albani asui, sittenkuin Jaakko I oli antanut mestata hänen isänsä, hänen puolisonsa ja hänen molemmat poikansa".

"Mutta mikä pieni satama tuo on?" kysyi Nell, joka oli kääntynyt järven itäistä rantaa kohti.

"Se on Balmaha, josta kuljetaan Ylänkömaihin", vastasi James Starr. "Rauniot, joita siinä näet, Nell, ovat vanhan nunnaluostarin raunioita, ja noissa siellä täällä kohoavissa hautakummuissa lepää Mac Gregor suvun jäseniä, jota sukua vielä tänä päivänä pidetään suuressa kunnioissa koko maassa".

"Sukua on ylistetty sen veren tähden, jonka se on sekä itse että muiden kautta vuodattanut", arveli Harry.

"Sinä olet oikeassa", sanoi Starr, "ja myöntää täytyy, että sodassa saatu maine vielä kaikuu yli kaiken muun. Nämä kertomukset taisteluista kulkevat kauan polvesta polveen..."

"Ja laulut tekevät ne ikuisiksi", lisäsi Jack Ryan.

Ja todistaaksensa sanansa lauloi reipas nuorukainen vanhan sankarirunon ensimmäisen väärsyn, jossa kerrotaan Aleksander Mac Gregorin urotöistä taistelussa Sir Humphrey Colquhoun Lussilaista vastaan.

Nell kuunteli, mutta nämä kertomukset verisistä taisteluista tekivät häneen ainoastaan surullisen vaikutuksen. Mintähden olikaan niin paljon verta vuodatettu näillä tasangoilla, jotka nuoren tytön mielestä olivat äärettömän avarat, jossa ei muka keltään voisi puuttua tilaa?

Järvimatkaa jatkettiin, kunnes höyrylaiva pysähtyi Inversnainin rannassa, josta, aamiaisen syötyä, lähdettiin Katrine-järvelle vaunuissa, joita Breadalbanen suvun vaakuna koristi, saman suvun, joka ennen pakenevalle Rob Roylle oli suonut metsän ja veden.

Hupaisen maamatkan jälkeen astuivat huviretkelijät pieneen, juuri "Rob Roy" nimiseen höyrylaivaan, joka heti sen perästä läksi liikkeelle.

Katrine-järvi ei ole erittäin pitkä, mutta sillä on viehättävät rannat, joita katseltiin, sill'aikaa kuin vähä väliä joku ylänkö-maalainen säkkipillilläään soitti jonkun kansakoulun, johon Jack Ryan heti oli valmis laulamaan sanat.

K:lo oli 3 jälkeen puolenpäivän, ja jo lähestyttiin sitä paikkaa, jossa Callanderin kautta Stirlingiin aikovien matkustajien tuli astua "Rob Roy'sta".

Nell oli melkein uupunut kaikesta tästä mielenjännityksestä. Hänen huuliensa yli tuli ainoastaan sanat: Jumalani! Jumalani! aina kun joku uusi ihastuksen esine tuli näkyviin. Hän tarvitsee muutaman tunnin lepoa, vaikkapa vaan saadakseen pysyväisempää muistoa kaikista ihmeistä, joita hän oli nähnyt.

Harry oli vast'ikään taas tarttunut hänen käteensä. Liikutettuna katseli hän nuorta tyttöä ja sanoi hänelle:

"Nell, armas Nellini, kohta olemme jälleen pimeässä asunnossamme. Etkö siellä ole kaipaava jotain siitä, mitä olet nähnyt tällä lyhyellä ajalla, jonka olet viettänyt päivän valossa?"

"En, Harry", vastasi nuori tyttö. "Tulen kyllä muistamaan kaikkea, mutta varsin onnellisena olen sinun kanssasi palaava meidän rakkaasen hiilikaivokseemme".

"Nell", virkkoi Harry äänellä, jonka liikutusta hän turhaan koetti tukehtuttaa, "tahdotko, että pyhä side iäksi päiviksi yhdistää meidät Jumalan ja ihmisten edessä? Tahdotko ruveta minun vaimokseni?"

"Sen tahdon, Harry", vastasi Nell katsoen häneen viattomilla, kirkailla silmillään, "sen tahdon, jos uskot, että minä voin olla sinulle kylliksi..."

Nell ei ollut päättänyt tätä lausetta, joka sisälsi Harryn koko tulevaisuuden, ennenkuin käsittämätön tapaus hänet keskeytti.

Vaikka "Rob Roy" vielä oli hyvän matkaa rannasta, sai se äkkiä aika täräyksen. Köli kävi kiinni pohjaan, eikä kone voinut saada laivaa karilta.

Tämä tuli siitä, että Katrine-järven itäosa melkein yht'äkkiä oli tyhjentynyt, ikäänkuin jos mahdolloman suuri aukko olisi auennut sen pohjaan. Muutamien silmänräpäyksien kuluessa oli järvi siinä kuivunut, niinkuin merenranta kovan luoteen aikana. Melkein kaikki sen vesi oli kadonnut maan sisään.

"Ystävänä", huudahti James Starr, ikäänkuin äkkiä käsittäen tämän tapahtuman syyn, "Jumala suojele Uutta Aberfoylea!"

Yhdeksästoista Luku.

Viimeinen uhkaus.

Töitä Uudessa Aberfoylessa jatkettiin sinä päivänä entiseen tapansa. Kaukaa kuului hiilikerroksessa tapahtuvia dynamiittiporauksia.

Simo Ford ja Madge olivat päivällisen jälkeen istuutuneet pihalle tupansa edustalle. Vanha kaivosmestari oli tavallisella ruokalevollaan. Hän poltti piippuaan, joka oli täytetty oivallisella ranskan tupakalla. Kun aviopuolisot vaihtoivat jonkun sanan keskenään, koski puhe aina Nelliä, heidän

poikaansa, James Starria, matkaa maan pinnalle. Missä he nyt lienevät? Mitähän he toimittanevat? Kuinka he voivatkaan niin kauan viipyä hiilikaivoksesta poissa?

Samassa kuului äkkiä kova kohina. Olisi voinut luulla suunnattoman veden putouksen syöksyvän alas kaivokseen.

Simo Ford ja Madge hypähtivät nopeasti seisolleen.

Vesi Malcolm-järvessä alkoi melkein heti nousta. Korkeat aallot kohosivat yli järven rannan ja loiskuivat majan seinää vastaan.

Simo Ford oli tarttunut Madgen käteen ja hänen kanssaan kiirehtinyt huoneen toiseen kerrokseen.

Huutoa ja parkausta kuului kaikkialta Coal-Cityssä, jota tämä äkillinen veden paisumus uhkasi hävittää. Sen asukkaat alkoivat paeta järven rannalla oleville korkeille liuskakivikallioille.

Yleinen pelko ja kauhistus. Jo syöksivät muutamat, säikähdyksestä milt'ei mielettömät kaivostyömiesperheet tunnelia kohti päästäksensä korkeammalla oleviin purnuihin. Pelättiin meren tunkeuneen kivihiihikaivokseen, joka ulottuu kauas North-kanavan alle. Niin suuri kuin kaivos olikin, voitiin pelätä, että se kokonaan tulisi upotetuksi. Ei kukaan Uuden Aberfoynlen asukkaista olisi välttänyt kuolemaa.

Mutta samassa kuin ensimmäiset pakenijat tulivat tunnelin suulle, tapasi heidät Simo Ford, joka heti oli jättänyt majansa.

"Pysähtykää, hyvät ystävät, pysähtykää!" huusi vanha kaivosmestari heille. "Jos meidän kaupunkimme joutuisi veden valtaan, niin olisi veden paisuminen paljoa nopeampi kuin te, eikä kukaan voisi sitä paeta. Mutta vesi ei nouse enään. Koko vaara näkyy olevan ohitse".

"Ja meidän kumppanimme, jotka olivat työssä alhaalla syvyydessä?" virkkoivat muutamat kaivostyömiehistä.

"Heidän tähtensä emme tarvitse mitään pelätä", vastasi Simo Ford. "Työt tapahtuvat purnussa, joka on ylempänä järven rantaa!"

Vanha kaivosmestari oli oikeassa. Vesi oli äkkiä tunkeunut kaivokseen; mutta siitä ei ollut muuta seurausta, kuin että vesi Malcolm-järvessä oli noussut muutaman jalan. Coal-City ei siis ollut vaarassa, ja varmasti voitiin toivoa, että ainoastaan alimpiin kaivoksen osiin, joissa ei vielä työtä ollut aljettu, ulottuva veden tulva ei ollut nielassut ketään kaivoksen asukkaista.

Simo Ford ja kaikki muut eivät voineet päättää, oliko tämä veden tulva saanut alkunsa jostakin maanalaisesta vesistöstä, joka oli raivannut itselleen tien maakerrosten lävitse, vai oliko joku virtava vesi ylhäältä lohonneen pohjansa kautta syöksyt alas kaivoksen alimpiin osiin. Ei kukaan vähääkään epäillyt tämän olleen vaan niitä tapaturmia, joita toisinaan sattuu kaivoksissa.

Mutta vielä samana iltana oli kaivoksen asukkailla asiasta tarkemmat tiedot. Kreivikunnan sanomalehdet julkaisivat kertomuksen siitä oudosta tapahtumasta, joka oli kohdannut Katrine-järveä. Nell, Harry, James Starr ja Jack Ryan, jotka pikemmin olivat palanneet kaivokseen, todistivat nämä kertomukset oikeiksi ja saivat itse suureksi ilokseen kuulla, että kaikki oli supistunut muutama aineellisiin vahinkoihin Uudessa Aberfoylessa.

Katrine-järven pohja oli siis äkkiä lohennut. Sen vesi oli suuren aukon kautta tunkenut hiilikaivokseen. Skotlantilaisen romaanikirjoittajan lempijärvestä ei siis ollut jäljellä enempää, kuin että Veden-neito siinä voi kastaa kauniit jalkansa — ei ainakaan koko järven eteläosasta. Se oli vähentynyt muutaman tynnyrin alan suuruisiksi lammikoksi.

Herättipä tämä tavaton tapahtuma huomiota, kummastusta. Varmaankin ensi kerran järvi näin tyhjentyi tuokiossa. Nyt täytyi raapia se pois Yhdistetyn Kuningaskunnan kartoista, kunnes se jälleen saataisiin täytetyksi — yleisen rahakeräyksen kautta — kun ensin rako oli tukettu. Walter Scott olisi kuollut epätoivoon, jos hän vielä olisi elänyt tässä maailmassa.

Tapaus voitiin hyvinkin selittää. Omituisesti sattuneesta maanmuodostuksesta oli syntynyt ainoastaan varsin ohut maakerros syvän kaivoksen ja järven pohjan välille.

Mutta vaikka veden tulva näkyi saaneen alkunsa luonnollisesta syystä, eivät James Starr sekä Simo Ford ja Harry voineet olla ajattelematta, että häijy kademieliisyys kentiesi oli sen toimeen pannut. Epäluulo oli palannut heidän mieleensä suurempana entistänsä. Alkoiko vihamielinen haltia taas tuhotöitään työn tekoa vastaan rikkaassa kaivoksessa?

Muutamia päiviä sen jälkeen puhui James Starr tästä asiasta vanhan kaivosmestarin ja hänen poikansa kanssa.

"Simo", sanoi hän, "vaikka seikkaa voi arvella itsestäänkin tapahtuneeksi, on minulla kuitenkin ikäänkuin aavistus siitä, että tämän tapauksen oikea syy meille vielä on tietämätön".

"Minä uskon juuri niinkuin te, hra Starr", vastasi Simo Ford; "mutta älkäämme olko tietävinämme koko asiasta, vaan pankaamme hiljaisuudessa toimeen tutkimuksemme".

"Ah", huudahti insinööri, "minä tiedän edeltäpäin mihinkä loppupäätökseen tulemme".

"Mihinkä niin?"

"Me löydämme ilkityön todistuksia, vaan emme ilkityön tekijää".

"Ja kuitenkin hän on olemassa!" virkkoi Simo Ford. "Mutta missä hän piilee? Voisiko yksi ainoa niin pahansuopa olento, kuin hän, saada aikaan niin kamalaa yritystä syöstä kokonaisen järven meidän niskoihimme? Minä alan melkein Jack Ryanin tavoin uskoa, että joku kaivoshaltia meiltä tahtoo riistää hankitun omaisuutemme".

Nelliltä pidettiin tietysti niin paljon kuin mahdollista nämä keskustelut salassa. Mutta koko hänen käytöksensä osoitti kuitenkin, että hänen kasvatusperheensä huolet painoivat myöskin häntä. Hänen surulliset kasvonsa ilmoittivat sisällisiä taisteluja, joita hänellä oli kestäväinä.

Tultiin siihen päätökseen, että James Starr ynnä Simo ja Harry Ford lähtisivät sille paikalle, mistä vesi oli syöksynyt esiin, tutkiaksensa syyt tähän. Kenellekään he eivät virkaneet tuumastaan. Sille, joka ei olisi tuntenut kaikkia asianhaaroja, joihin James Starrin ja hänen ystävänsä ajatus perustui, olisi se näyttänyt varsin mahdottomalta.

Joku päivä sen jälkeen astuivat kaikki kolme pieneen veneeseen, jota Harry meloimalla pani liikkeelle, ja lähtivät tarkastamaan niitä luonnon muodostamia patsaita, jotka kannattivat sitä osaa maanpinnasta, johon Katrine-järven syvennys oli koverrettu.

Tämä tutkimus näytti heidän epäluulonsa oikeutetuksi. Patsaiden kimppuun oli käyty kaivoskuokalla. Mustentuneita jälkiä siitä oli vielä näkyvissä, sillä vesi oli valumalla alempiin kaivoksen osiin jonkun verran alennut, niin että nuo mainitut patsaat olivat näkyvissä juureen asti.

Holvin katon lohkemista oli siis edeltäpäin ajateltu ja ihmisen käsi oli sen aikaan saanut.

"Ei voi enään epäillä", sanoi James Starr. "Ja kukapa tiesi, mitä olisi tapahtunutkaan, jos lohkeema ei olisi avannut tietä tuolle järvelle, vaan meren vedelle?"

"Niinpä, niin", virkkoi vanha kaivosmestari ylpeällä äänellä, "ei mitään vähempää kuin meri olisi tarvittu upottamaan meidän Uutta Aberfoylea. Mutta vieläkin kerran, mikä etu voi jollain elävällä olennolla olla meidän työmme ehkäisemisestä?"

"Se on aivan käsittämätöntä!" vastasi James Starr. "Täällä ei ole vaikuttamassa joukko halpoja pahantekijöitä, joiden tarkoitus muka olisi rotkosta, jossa he piilevät, levitä ympäri maan rosvoamaan ja ryöstämään. Näiden kolmen vuoden kuluessa olisivat sellaiset asukkaat varmaan tulleet ilmi. Eivätkä nämä myöskään ole, niinkuin toisinaan olen uskonut, salakulettajia tai väärän rahan tekijöitä, jotka jossain tämän mahdottoman ontelon vielä tuntemattomassa sopukassa kokisivat salata rikoksellista tointansa, ja sentähden tahtoisivat saada meidät täältä pois. Sellaiset ammattilaiset eivät toimi ainoastaan kootaksensa kiellettyä tavaraansa. Päivän selvä on kumminkin, että joku leppymätön vihollinen on vannonut Uudelle Aberfoylelle häviöä, ja että joku hänen todellinen tai luuloiteltu etunsa vaikuttaa, että hän kaikilla mahdollisilla keinoilla koettaa sammuttaa vihaansa meitä kohtaan. Varmaankin liian voimaton voidaksensa toimia julkisesti, valmistaa hän pimeässä väijytyksiään, mutta hänen osoittama älykkäisyytensä tekee hänet pelättäväksi olennoksi. Hän tuntee, ystäväni, paremmin kuin me salaisimmatkin sopukat tässä meidän alueessamme, kun hän niin kauan on voinut pysyä salassa kaikilta meidän tutkimuksiltamme. Se on, Simo, varmaankin joku meidän ammattiimme kuuluva mies, ja vielä lisäksi varsin taitava kaivosmies. Kuulkaa, onko teillä koskaan ollut vihamiestä, jota te voisitte epäillä? Miettikää asiaa tarkasti. Löytyy vihasta kiihottuneita ihmisiä, joita ei mikään ajan pituus voi parantaa. Johtakaa mieleenne kaukaisimmankin elämännen tapahtumat, jos niin tarvitaan. Kaikki mitä täällä on tapahtunut on kylmän ja kärsivällisen mielettömyyden tekoa, jonka keksimiseksi teidän täytyy ajatella vanhimpiakin muistojanne".

Simo Ford ei vastannut. Mutta kunnollinen kaivosmestari näkyi vilpittömästi tarkastavan koko kulunutta elämänsä, ennenkuin hän tahtoi vastata. Viimein nosti hän jälleen päänsä sanoen:

"Ei, jumaliste, en minä eikä Madge ole tehnyt kenellekään ihmiselle mitään pahaa. En usko, että

meillä voi olla ainoatakaan vihamiestä!"

"Ah, jospa Nell vaan tahtois puhua!" huudahti insinööri.

"Herra Starr ja te, minun isäni", virkkoi Harry, "pitäkäämme, minä pyydän, vielä joku aika tutkimuksemme kaikilta muilta salassa. Älkää kysykö Nelli paraltani! Tiedän, että synkät ajatukset jo muutenkin häntä vaivaavat ja kiusaavat. Olen varma siitä, että hänen povessaan piilee salaisuus, josta se on pakahtua. Jos hän on vaiti, niin se on sentähden, että hänellä ei ole mitään sanottavaa, tai sentähden ett'ei hän luule saattavansa mitään ilmaista. Emme voi epäillä hänen sydämestänsä toivovan meidän, meidän kaikkien parastamme. Kun hän vasta kertoo minulle, mitä tähän asti on pitänyt meiltä salassa, saatte tekin siitä heti tiedon".

"Olkoon menneeksi, Harry", vastasi insinööri, "mutta jos Nell jotakin tietää, on hänen vaitiolonsa peräti käsittämätön".

Ja kun Harry aikoi jatkaa entistä puhettansa, lisäsi insinööri:

"Ole huoletonna, me emme virka mitään sille, joka on tuleva sinun vaimoksesi".

"Ja joka nyt kohtakin tulee siksi, jos te suvaitsette isäni".

"Poikani", sanoi Simo Ford, "kuukauden kuluttua on oleva sinun häpäpäiväsi... Te olette ehkä hyvä ja edustatte Nellin isää, hra Starr?"

"Aivan kernaasti", vastasi insinööri.

Hra Starr ja isä Ford poikineen palasivat asuntoon. He eivät virkaneet mitään koko tutkimusmatkastaan, ja kaikki kaivoksen asukkaat pitivät yhä edelleen holvin lohkeemista satunnaisena tapaturmana. Skotlannissa oli vaan yksi järvi entistänsä vähemmin.

Nell oli vähitellen palannut entisiin askareihinsa. Käynnistään maan pinnalla oli hänellä unohtumattomia muistoja, joita Harry käytti hyväksensä häntä opettaessaan. Mutta tämä tutustuminen ulkonaiseen elämään ei ollut hänestä herättänyt mitään kaipuuta. Hän rakasti vielä, niinkuin ennen tuota matkaakin, sitä synkkää asuntoa, jossa edelleen oli asuva aviopuolisona, elettyänsä siellä lapsena ja neitona.

Tieto Harryn ja Nellin kohta vietettävistä häistä herätti suurta huomiota Uudessa Aberfoylessa. Tulvailtiin majaan onnentoivotuksia lausumaan. Jack Ryan oli ensimmäisiä onnentoivottajia. Ahkerasti harjoitti hän paraita laulujaan juhlaa varten, joka oli aiottu yhteiseksi kaikille Coal-Cityn asukkaille.

Mutta häitten edellisenä kuukautena sai Uusi Aberfoyle kokea kovempia, kuin koskaan ennen. Näytti melkein siltä, kuin Nellin ja Harryn yhdistyksen läheneminen olisi tuottanut hirmutapahtumia toistensa perästä. Nämä onnettomuudet sattuivat enimmäkseen syvyydellä tapahtuvien töiden ehkäisemiksi, eikä milloinkaan voitu saada selkoa niiden todellisesta syystä.

Niin esim. hävitti tulipalo kaikki puutelineet muutamassa syvemmällä olevassa käytävässä, ja lamppu löydettiin, jota tulen sytytykseen oli käytetty. Harry ja hänen kumppaninsa kokivat sammuttaa tulta, joka uhkasi hävittää kaikki, ja se onnistui heille ainoastaan käyttämällä hiilihapon sekaisella vedellä täytettyjä extintoreja, joita varoten oli hankittu kaivokseen.

Toinen kerta lohkesi osa erään käytävän katosta, syystä että patsaat, jotka sitä kannattivat olivat vikautetut, ja James Starr huomasi että niitä oli sahattu. Harry, joka tällä paikalla johti töitä, jäi pirstaleiden alle ja pelastui kuolemasta ihmeellisellä tavalla.

Joku päivä sen jälkeen joutui rautatiellä, jossa mekaanillinen voima pani vaunut liikkeelle, juna, johon Harry oli noussut, kohti estettä ja heitettiin kumoon. Tässä oli hirsi pantu poikki radan.

Lyhyesti sanoen, näitä onnettomuuksia sattui niin taajaan, että kova pelko valtasi kaivostyömiesten mielet.

"Mutta noita pahantekijöitä on koko joukkio, emmekä me voi saada yhtäkään heistä käsiimme", sanoi Simo Ford.

Uudelleen aljettiin ajaa heitä takaa. Kreivikunnan poliisi oli taas liikkeellä yöt päivät, mutta ei ketään voitu löytää. James Starr kielsi Harrya, jota tämä viha etupäässä näytti tarkoittavan, enää menemästä ulkopuolelle toimitettavien töitten keskustaa.

Sama varovaisuus katsottiin tarpeelliseksi Nellin suhteen, jolta kumminkin Harryn hartaasta pyynnöstä salattiin kaikki nuo rikokselliset hankkeet, jotka hänessä voisivat herättää eloon muistoja menneiltä ajoilta. Simo Ford ja Madge pitivät häntä silmällä öin päivin melkein ankarasti, tai

oikeammin kovin kiihkeästi. Lapsi raukka huomasi sen, mutta ei yhtään sanaa, ei yhtään valitusta päässyt hänen huuliltaan. Hän arveli epäilemättä, että tällä hänen parastansa tarkoitettiin. Mutta hänkin näytti tavallaan pitävän huolta muista, eikä milloinkaan ollut levollinen, ennenkuin kaikki hänen rakkaansa olivat koolla tuvassa. Iltaisin Harryn tullessa kotiin, ei hän voinut peittää erinomaista iloaan, joka ei ensinkään ollut hänen tavallisesti paremmin umpinaisen kuin avonaisen luonteensa mukaista. Aamuisin hän oli ylhäällä ennen kaikkia muita. Kävi aina levottomaksi, kun Harryn oli lähdettävä töillensä.

Harry tahtoi joututtaa häitä, että Nell jälleen saisi rauhaa. Hän arveli, että heidän tultua eroittamattomasti yhdistetyiksi, tuolta kummalliselta vihamielisyydeltä häntä vastaan riistettäisiin aseet, ja että Nell silloin ainoastaan hänen vaimonaan tuntisi olevansa turvassa. Samassa kiivaassa odotuksessa olivat myöskin James Starr ja Harryn vanhemmat. Kaikki laskivat päivät häihin.

Synkimmät aavistukset olivat vallanneet kaikkien mielet. Tuo salainen vihollinen, josta ei tiedetty, missä hän oli tavattava, tai miten voitettava, ei varmaankaan, niin arveltiin, ollut välinpitämätön siitä, mikä Nelliä koski. Juuri Harryn ja Nellin häpäpäivä oli siis epäilemättä näkevä jonkun uuden hänen vihansa purkauksen.

Muutamana aamuna, viikon päivät ennen häitä, oli Nell, kentiesi aavistuksen vaikutuksesta, ensimmäisenä astunut ulos tuvasta, jonka ympäristöä hän tahtoi tarkastaa.

Kun oli tullut kynnykselle, pääsi sanomattoman tuskan huuto hänen huuliltaan.

Huuto kaikui koko huoneessa, ja Madge, Simo ja Harry syöksivät samassa nuoren tytön luokse.

Hän oli kalman kalpea, ja tuntemattomaksi vääntyneet kasvonsa ilmoittivat kauhistusta. Hän ei voinut puhua, katsoa tuijotti vaan ovea, jonka vastikään oli avannut. Suonenvedontapaisesti puristunut kouransa osoitti seuraavia siihen yöllä kirjoitettuja riviä, jotka häntä niin kauhistuttivat:

"Simo Ford, sinä olet varastanut minulta meidän vanhan hiilialueen viimeiset hiilikerrokset; poikasi on vienyt minulta Nellin! Tuhoa teille! tuhoa kaikille! tuhoa Uudelle Aberfoylle!

Silfax".

"Silfax", huudahtivat yht'aikaa Simo Ford ja Madge.

"Kuka hän on?" kysyi Harry, katsellen vuorotellen isäänsä ja äitiänsä.

"Silfax!" toisti Nell epätoivon valtaamana. "Silfax!"

Ja koko hänen olentonsa tutisi tätä nimeä mutistessa, niin että Madge tarttui häneen ja melkein väkisin vei hänet takaisin hänen huoneeseensa.

James Starr oli kiiruhtanut asuntoon. Luettuansa pari kertaa nuo uhkaavat rivit sanoi hän:

"Samalla käsialalla, kuin nämä rivit, oli se kirje minulle kirjoitettu, joka oli vastakkainen teidän kirjeellenne, Simo! Tämän miehen nimi on Silfax! Minä näen teidän hämmästyksestänne, että te tunnette hänen. Kuka on Silfax?"

Kahdeskymmenes Luku.

Katuja.

Tämä nimi ilmaisi vanhalle kaivosmestarille kaikki.

Se oli viimeinen "katuja" Dochartin kaivoksessa.

Simo Ford oli, ennenkuin varolamppu keksittiin, tuntenut tämän miehen, joka oman henkensä vaaralla joka päivä kulki pienempiä kaasuräjähdyksiä toimeen panemassa. Hän oli nähnyt tämän oudon olennon käyskelevän kaivoksessa äärettömän suuri tunturipöllö aina seurassaan, joka häntä auttoi vaarallisessa toimessaan vieden palavan sydämen niihin kohtiin, joihin Silfax ei ulottunut kädellään. Eräänä päivänä oli tämä ukko kadonnut ja samalla pienonen, kaivoksessa syntynyt lapsi, jolla ei ollut muita omaisia paitsi häntä, isänisäänsä. Tämä lapsi oli silminnähtävästi Nell. Tämä tapahtui 15 vuotta sitten, ja siitä asti olivat siis nämä molemmat eläneet jossakin salaisessa syvyydessä aina siihen päivään asti, jolloin Harry pelasti Nellin.

Vanha kaivosmestari, joka samalla tunsikin sekä sääliä että vihaa, kertoi insinöörille ja pojalleen mitä nimi Silfax oli hänelle ilmaissut.

Koko asema oli nyt selvä. Silfax oli se salaperäinen olento, jota niin kauan oli etsitty Uuden Aberfoynen syvyyksissä.

"Te tunnette siis hänet?" kysyi insinööri Simolta.

"Tunsin hänet vallan hyvin", vastasi kaivosmestari. "Mies pöllön kanssa! Hän ei silloinkaan enään ollut nuori; hän on varmaan 15 tai 20 vuotta minua vanhempi. Hän oli jonkunlainen villi ihminen, joka ei voinut viihtyä kenenkään seurassa, mies, jonka ei arveltu pelkäävän vettä eikä tulta. Hän oli omasta halustaan valinnut katujuon toimen, johonka harvat olivat halulliset. Tuo vaarallinen työ olikin vaikuttanut häiritseväisesti hänen ajatuskykyynsä. Hänen sanottiin olevan ilkeä, mutta hän oli kenties ainoastaan hupsu. Hänellä oli tavattomat ruumiin voimat. Hiilikaivokset tunsin hän paremmin kuin kukaan muu — ainakin ihan yhtä hyvin kuin minä. Luulin hänen kuolleen jo monta vuotta sitten".

"Mutta", jatkoi James Starr, "mitä hän tarkoittaa sanoilla: 'Sinä olet varastanut minulta meidän vanhan hiilialueemme viimeiset hiilikerrokset?'"

"Ah", vastasi Simo Ford, "Silfax, jonka aivot, niinkuin sanoin, aina olivat olleet sekavat, väitti kauan aikaa olevansa vanhan Aberfoynen omistaja. Hänen mielensä kävikin rajummaksi, väkivaltaisemmaksi, sikäli kuin Dochartin kaivos — hänen kaivoksensa! — tyhjentyi. Hänen mielestään jokainen kaivoskuukan isku kiskoi sisälmykset hänen omasta ruumiistansa!... Sinä muistat kai sen, Madge?"

"Muistan, Simo", vastasi vanha Skotlannitar.

"Tämä muistuu nyt mieleeni, nähtyäni Silfaxin nimen tuossa ovella", jatkoi Simo Ford; "mutta, sen sanon vielä kerran, minä luulin hänen kuolleeksi, enkä voinut ajatellakaan, että tuo ilkeä olento, jota niin kiivaasti olemme ajaneet takaa, olisi Dochartin kaivoksen vanha katuja".

"Nyt on kaikki selvää", virkkoi James Starr. "Sattumuksesta on Silfax löytänyt uuden hiilialueen. Hulluudessaan on hän ruvennut sen puolustajaksi. Asuen kaivoksessa, jossa hän käyskenteli ympäri yöt päivät, on hän tullut teidän salaisuutenne perille, Simo, sekä saanut tietää, että te kutsuite minut kiireimmiten luoksenne. Siitä hänen kirjeensä, joka oli vastakkainen teidän kirjeellänne; siitä minun tuloni jälkeen Harrya kohti viskattu kalliolohkare ja hävitetyt tikapuut Jarowin aukossa; siitä rakojen tukkeeminen uuden hiilikerroksen seinässä; siitä vihdoinkin meidän salpautumisemme, ja sitten vapautumisemme Nellin avulla, joka varmaankin tapahtui Silfaxin tietämättä, tahtomatta".

"Niinpä niin, niin on varmaankin tapahtunut, hra Starr", sanoi Simo Ford. "Vanha katuja on epäilemättä täydelleen hullu".

"Sitä parempi", arveli Madge.

"Enpä sitä uskoisi", sanoi James Starr päättään pudistaen, "sillä hänen hulluutensa on nähtävästi varsin hirvittävää laatua. Ah, minä ymmärrän hyvin, ett'ei Nell voi ilman kauhistusta ajatella häntä, ja käsitan myöskin hänen ei tahtoneen antaa vanhusta ilmi. Mitä surullisia vuosia hän onkaan viettänyt sen miehen luona".

"Todellakin surullisia!" sanoi Simo Ford, "tämän raivoisan miehen ja hänen pöllönsä parissa, joka ei ole vähemmin raivoisa kuin hän itse. Sillä selvää on, että lintu myöskin vielä on elossa. Se ei voinut olla mikään muu paitsi hänen pöllönsä, joka sammutti meidän lampumme, ja joka hakkasi poikki köyden, jonka nojassa Harry ja Nell häilyivät ammottavan syvyyden ylitse..."

"Ja minä ymmärrän", sanoi Madge, "että tieto hänen lapsenlapsensa aiotusta avioliitosta meidän poikamme kanssa näkyy vielä enemmän katkeroitaneen hänen mielensä ja tehnyt hänen raivonsa monta vertaa suuremmaksi".

"Nellin yhdistys sen miehen pojan kanssa, jota hän syyttää itseltään varastaneen Aberfoynen viimeiset hiilikerrokset on luonnollisesti kiihoittanut hänen vimmaansa korkeimmilleen", lisäsi Simo Ford.

"Mutta hänen täytyy suostua siihen yhdistykseen", huudahti Harry. "Niin vieras kun onkin tavalliselle ihmiselämälle, täytyy hänen kumminkin lopuksi myöntää, että Nellin uusi elämä on parempi sitä, mitä hän antoi hänen viettää tuolla pimeässä syvyydessä! Herra Starr, minä olen varma siitä, että jos vaan voisimme saada hänet käsiimme, niin kyllä meidän onnistuisi saada hänet toisille ajatuksille..."

"Hullun ajatuksia ei muuteta, Harry parka", vastasi insinööri. "Tosin on parempi tuntee vihollisensa, kuin olla häntä tuntematta; mutta kaikki ei ole sillä hyvä, että nyt tiedämme, kuka hän on. Olkaamme varoillamme, hyvät ystävät, ja ensi aluksi täytyy meidän puhua Nellin kanssa. Meidän täytyy! Hän on huomaava, ett'ei hänen vaitiolonsa tästä lähtien enää ole oikeutettu. Itse vanhuksenkin tähden on

paras, että hän ei enää ole vaiti. Vanhukselle on yhtä tärkeätä kuin meillekin, että me voimme estää hänen hirveät aikeensa".

"Herra Starr", sanoi Harry, "en epäile Nellin nyt itsestään puhuvan teidän kysymättännekin. Te tiedätte nyt hänen omantunnon ja velvollisuuden pakoittamana tähän asti vaienneen. Omatunto ja velvollisuus pakoittavat häntä nyt puhumaan, niin pian kuin tahdotte. Äiti teki oikein viedessä hänet takaisin hänen huoneeseensa. Hän tarvitsee todella toipua, mutta minä lähdän hänen luoksensa..."

"Se ei ole tarpeellista, Harry", sanoi lujalla ja selvällä äänellä nuori tyttö, joka samassa astui perhetupaan.

Nell oli kalpea. Hänen silmänsä ilmaisivat, kuinka paljon hän oli itkenyt; mutta selvälleen näkyi, että hän oli päättänyt tehdä, mitä velvollisuus häneltä vaatii.

"Nell!" huudahti Harry kiiruhtaen nuorelle tytölle vastaan.

"Harry", vastasi Nell, ja pidätti viittauksella sulhoansa lähestymästä, "sinun vanhempiesi ja sinun tulee tänään saada tietää kaikki. Ja teidänkin, herra Starr, tulee tietää kaikki, mikä koskee lasta, jonka te tuntemattomana olette ottaneet huostaanne, ja jonka Harry kovaksi onneksi on pelastanut syvyydestä".

"Nell!" huudahti Harry.

"Anna Nellin puhua", sanoi James Starr, käskien Harryn olla vaiti.

"Minä olen vanhan Silfaxin lapsenlapsi", jatkoi Nell. "En ole milloinkaan tuntenut äitiä, ennenkuin tämän katoksen alle astuin", lisäsi hän lempeästi katsoen Madgea.

"Ja siunattu olkoon se päivä, tyttäreni!" vastasi vanha Skotlannitar.

"En ole milloinkaan tuntenut isää, ennen sitä päivää, jolloin tapasin Simo Fordin", jatkoi Nell, "enkä ystävää, ennenkuin Harry tarttui minun käteeni! Viisitoista vuotta olen elänyt yksin vaarini kanssa kaivoksen salaisimmissa sopukoissa. Hänen kanssansa, ja se oli kauheata. Hänen kauttansa, olisi oikeammin sanottu. Tuskinpa häntä näin. Kun hän hävisi vanhasta Aberfoylesta, siirtyi hän näihin luoliin, joita ei kukaan muu kuin hän tuntenut. Hän oli tavallaan hyvä minua kohtaan, vaikka hän minussa herätti kauhistusta. Elatuksekseni sain, mitä hän vaan voi käsiinsä saada ulkopuolella kaivosta; minulla on himmeä muisto siitä, että minulla pienenä ollessani oli imettäjänä vuohi, jonka kadottaminen saattoi minut täydelliseen epätoivoon. Kun ukko näki suruni, antoi hän minulle vuohen sijaan toisen eläimen, koiran, niinkuin hän sitä nimitti: Mutta se oli pahaksi onneksi iloinen koira. Se haukkui. Ukko ei rakastanut iloisuutta. Hän säikähti pienemmästäkin jyskeestä. Eläin parka katosikin melkein heti. Ukolla oli seuranaan muuan ilkeä lintu, pöllö, jota minä alussa kauhistuin: mutta vaikka se minulle oli hyvinkin vastenmielinen, rupesi se kuitenkin minun ystäväkseni, ja niin tuli meistä viimein ystävykset. Se totteli minua paremmin kuin isäntäänsä, ja tämä teki minut levottomaksi hänen tähtensä. Ukko oli mustasukkainen. Pöllö, ja minä piilimme niin hyvin kuin taisimme ollaksemme yhdessä. Me huomasimme tämän tarpeelliseksi... Mutta minä puhun liian paljon itsestäni... Teistähän puhe on..."

"Ei, tyttöseni", vastasi James Starr. "Kerro sinä vaan, niinkuin mielesi tekee".

"Isoisäni", jatkoi Nell, "oli aina karsain silmin katsonut teitä, naapuriansa hiilikaivoksessa. Mutta ei häneltä suinkaan tilaa puuttunut. Hän valitsi lymyapaikkansa kaukana, hyvin kaukana teistä. Mutta tieto, että te olitte siellä, oli hänelle vastenmielinen. Kun minä häneltä kysyin jotakin ihmisistä tuolla ylhäällä, synkkeni hänen kasvonsa, hän ei vastannut, vaan jäi pitkäksi aikaa ihan mykäksi. Mutta hänen vihansa leimahti ilmituleen huomattessaan, ett'ette tyytyneet vanhaan alueeseen vaan tahtovanne tunkeutua hänen alueelleen. Hän vannoi, että jos teidän onnistuisi päästä uuteen kaivokseen, jota ei tähän asti kukaan paitsi hän tuntenut, teidän olisi kuoleminen. Vaikka hän oli ijäkäs, oli hänellä kumminkin erinomaiset ruumiin voimat, ja hänen uhkauksensa panivat minut vapisemaan teidän ja hänen puolestansa".

"Jatka, Nell!" sanoi Simo Ford nuorelle tytölle, joka oli keskeyttänyt puheensa hetkiseksi ikäänkuin kootaksensa muistoansa.

"Kun isoisä teidän ensimmäisen yrityksenne jälkeen näki teidän astuvan Uuden Aberfoylen käytäviin", jatkoi Nell, "salpasi hän aukon, tehden siten uuden hiilialueen teidän vankilaksenne. Tunsin teitä ainoastaan haahmuina, joita epäselvästi olin nähnyt pimeässä kaivoksessa; mutta en voinut kestää sitä ajatusta, että kristityt ihmiset kuolisi nälkään näissä maanalaisissa käytävissä, ja minun onnistui, yhä peläten, että ukko sitä huomaisi, pari kertaa hankkia teille vähän vettä ja leipää! Olisin tahtonut viedä teidät sieltä, mutta kovin vaikea oli pettää vanhuksen valppautta. Te olitte kuoleman omat! Jack Ryan tuli seuralaisineen... Jumala tahtoi, että minä sinä päivänä kohtasin heidät. Houkuttelin heidät

perässäni teidän luoksenne. Palatessani seisoj vaarini äkkiarvaamatta minun edessäni. Hänen vihan vimmansa minua kohtaan oli kauhea. Luulin kuolevani hänen iskuistaan. Siitä hetkestä oli elämäni tukala. Minun isoisäni ajatus oli peräti sekaantunut. Hän sanoi olevansa pimeyden ja tulen kuningas! Kun hän kuuli teidän työkalujenne kopinan näissä hiilikerroksissa, jotka hän piti ominaan, vimmastui hän ja löi minua raivossaan. Tahdoin paeta. Se oli minulle mahdotonta, niin tarkasti kaitsi hän minua. Vihdoin laskeutui hän kolme kuukautta sitten rajattoman mielettömyyden valtaamana siihen syvyyteen, josta sinä, Harry, löysit minun, ja katosi turhaan kutsuttuaan pöllöä, joka uskollisesti jäi minun luokseni. Kuinka kauan olin siellä? Sitä en tiedä. Sen tiedän vaan, että tunsin olevani kuoleman oman, kun sinä tulit, Harryseni, minua pelastamaan. Mutta, sen tajunnet nyt, vanhan Silfaxin lapsenlapsi ei voi tulla Harry Fordin puolisoiksi, sillä hän pyytää tappaa sinua, teitä kaikkia".

"Nell!" huudahti Harry.

"Ei", virkkoi nuori tyttö. "Minun uhraukseni on tehty. Yksi ainoa keino löytyy, joka voi estää teidän perikatonne: että minä jälleen palajan isoisäni luo. Hän uhkaa koko Uutta Aberfoylea!... Hänelle on mahdotonta antaa anteeksi, eikä kukaan voi tietää mihinkä tuumaan koston himo on hänet saattanut. Minun velvollisuuteni on päivän selvä. Olisin kurjin olento maan päällä, jos epäilisin sitä täyttää. Jääkää hyvästi, ja kiitos kaikesta! Te olette opettaneet minua tuntemaan tämän maailman onnea ja iloa! Mitä ikinä tapahtuneekin, muistakaa aina, että minun sydämeni kokonaan on teidän omanne!"

Harry, suurimman tuskan vallassa, ja hänen vanhempansa olivat näitä viimeisiä sanoja kuullessaan hypähtäneet pystyyn.

"Mitä, Nell!" huudahtivat he epätoivoisina, "sinä aiot jättää meidät!"

James Starr sai heidät syrjään arvokkaalla viittauksella, ja astuen Nellin eteen tarttui hän hänen molempiin käsiinsä.

"Hyvä on, lapsukaiseni!" sanoi hän. "Sinä olet puhunut, niinkuin sinun tuli puhua; mutta kuule nyt meidän vastauksemme. Me emme anna sinun lähteä täältä, ja me pidätämme, jos niiksi käy, sinut täällä väkisin. Luuletko tosiaankin meitä niin kehoiksi, että ottaisimme vastaan sinun jalomielisen tarjoumuksesi? Silfaxin uhkaukset ovat vaaralliset, se on totta. Mutta ihminen on kaikissa tapauksissa ihminen, ja me olemme varoillamme. Mutta itse Silfaxinkin hyödyksi voit sinä kertoa meille hänen tapojansa sekä sanoa meille, missä hän piilee. Me tahdomme vaan yhtä asiaa: tehdä hänet kykenemättömäksi vahingoittaa meitä ja kentiesi myöskin saada hänet jälleen järjilleen".

"Te tahdotte mahdottomia", vastasi Nell. "Minun isoisäni on joka paikassa ja samalla ei missään. En ole esim. milloinkaan nähnyt hänen nukkuvan. Löydettyään jonkun piilopaikan, jätti hän minut ja katosi. Kun olin tehnyt päätökseni, hra Starr, tiesin jo ennakolta kaikki mitä te voisitte minulle vastata. Uskokaa minua! Yksi ainoa keino on mahdollinen, millä voipi saada vanhuksen luopumaan hankkeistaan, ja se keino on, että minun onnistuu löytää hänet. Hän on näkymätön, mutta itse hän näkee kaikki. Kuinka olisikaan hän voinut saada tietää kaikki teidän salaisimmat ajatuksenne, hra Starrille kirjoitetusta kirjeestä aina Harryn ja minun aiottuun avioliittoon, jos hänellä ei olisi ihmeellinen taito tietää kaikki. Minun vaarini on, minun ymmärtääkseni, henkisessä suhteessa rikaslahjainen mies. Ennen tapahtui, että hän puhui minun kanssani yleivistä asioista. Hän on opettanut minua tuntemaan Jumalaa, ja on pettänyt minun ainoastaan yhdessä asiassa: hän, näette, on uskottanut minua, että kaikki ihmiset ovat viekkaita ja petollisia, ja on tahtonut istuttaa minuun vihaansa ihmiskuntaa kohtaan. Kun Harry toi minut tähän asuntoon, luulitte minun olevan ainoastaan tietämättömän, taitamattoman! Mutta minä vielä lisäksi kammosin kaikkia ihmisiä, kaikkea, mitä inhimillistä on. Ah, suokaa minulle anteeksi, mutta minä luulin muutamia päiviä, että minä olin paholaisten parissa, ja minä tahdoin paeta; Te, Madge, palautitte vähitellen ajatukseni oikealle tolalle, ette sanoilla, vaan elämälläne, nähdessäni miehene ja poikanne teitä niin suuresti rakastavan ja kunnioittavan. Nähdessäni edelleen onnelliset ja vilpittömät kaivostyömiehet oikein jumaloitsevan hra Starria, jonka orjiksi minä heidät luulin, nähdessäni ensi kerran koko Aberfoylen väestön tulvailevan kirkkoon, siellä laskeuvan polvilleen, rukoilevan Jumalaa sekä kiittävän häntä sanomattomasta hyvydestänsä, silloin sanoin itsekseen: 'Vaarini on pettänyt minua!' Mutta nyt uskon minä, sen mukaan mitä teiltä olen kuullut, että hän itse on pettänyt. Minä palaan sentähden niille salaisille poluille, joilla minun ennen oli tapana seurata häntä. Hän on urkkiva minua. Minä huudan häntä nimeltä... Hän on kuuleva ääneni, ja kentiesi voin palaamalla hänen luoksensa saada hänet jälleen totuuden tuntoon!"

Kaikki olivat antaneet nuoren tytön puhua. Jokainen tunsu, että hänelle olisi hyvä näin saada avata sydämensä ystävilleen samana hetkenä, jolloin hän jalomielisesti luulotteli itseänsä iäksi päiviksi jättävänsä heidät. Mutta kun hän voimattomana vesissä silmin vaikenä, sanoi Harry kääntyneenä Madgeen päin:

"Äitini, mitä te ajattelisitte miehestä, joka hylkäisi jalon tytön, jonka juuri kuulitte puhuvan?"

"Minä sanoisin häntä kehnoksi raukaksi", vastasi Madge, "ja jos hän olisi minun poikani, en minä enää voisi tunnustaa häntä pojakseni, vaan minun täytyisi kirotta hänet".

"Nell, sinä olet kuullut meidän äitimme tuomion", jatkoi Harry. "Minnekkä tahansa sinä menet, sinne minä olen sinua seuraava. Jos pysyt lujana aiikeessasi lähteä täältä, niin minä seuraan sinua, me lähemme yhdessä..."

"Harry! Harry!" huudahti Nell.

Mutta mielenliikutus oli liian valtaava. Nuoren tytön huulet vaalenivat, ja hän vaipui Madgen syliin, joka pyysi insinööriä, Simoa ja Harrya jättää hänet yksin lapsi raukan kanssa.

Yhdeskolmatta Luku.

Nellin häät.

Erottiin, päätettyä olla vielä entistänsä varovimmat. Vanhan Silfaxin uhkaus oli niin suora, ett'ei sitä käynyt ylenkatsominen. Pelätä sopi, näet, että vanhalla katujalla kentiesi oli käytettävänään joku keino, jolla hän voi peräti hävittää koko Aberfoynen.

Aseilla varustettuja vartioita sijoitettiin sentähden jokaiselle uloskäytävälle kaivoksesta, käskyllä tarkasti vartioita yöt päivät. Jokainen kaivokseen kuulumaton oli vietävä James Starrin eteen, että hän saisi tietää, kuka mies oli. Ei huolittu kauempaa Coal-Cityn asukkailta salata maanalaista siirtokuntaa vastaan tehtyjä uhkauksia. Kun Silfaxilla ei ollut yhtään tuttua paikalla, niin ei tarvittu pelätä kavallusta. Nellille myöskin ilmoitettiin, mihin varokeinoihin oli ryhdytty, ja vaikei hän voinut siitä täydelleen rauhoittua, hälveni kumminkin johonkin määrin hänen levottomuutensa. Mutta Harryn päätös seurata häntä kaikkialle, mihin tahansa hän lähtisi, oli enemmän kuin mikään muu taivuttanut häntä lupaamaan jättää pakenemistuumat siksensä.

Sen viikon kuluessa, joka oli lähinnä ennen Nellin ja Harryn häitä, ei elämää Uudessa Aberfoylessa häirinnyt mikään mainittava tapaus. Vaikk'eivät kaivostyömiehet herenneet tuosta järjestetystä vartioimisesta, toipuivat he kumminkin siitä säikähdyksestä, joka oli ollut vähällä karkoittaa heidät kaikesta syvyydessä toimitettavasta työstä.

James Starr jatkoi sillä välin taukoomatta Silfaxin takaa-ajoa. Koska kostonhimoisen vanhus oli vakuuttanut, ett'ei Nell koskaan voisi tulla Harryn puolisosksi, oli arvattava, että hän ei jättäisi mitään keinoa koettamatta, estääksensä tätä avioliittoa. Parasta olisi ollut, jos olisi saatu hänet käsiinsä hänen henkeänsä vahingoittamatta. Tutkimuksia Uudessa Aberfoylessa oli sentähden aljettu uudelleen suurimmalla mahdollisella tarkkuudella. Etsittiin läpi kaikkien käytävien aina ylimpiin kerroksiin asti, jotka johtivat Irvinessä oleviin Dundonald Castlen raunioihin. Syystä arveltiin Silfaxin vanhan linnan kautta pitävän yhteyttä ulkomaailman kanssa, ja että hän joko ostamalla tai varastamalla hankki itselleen tarpeelliset tavarat voidaksensa elättää kurjaa henkeänsä. Ja mitä "Tulinaiisiin" tuli, oli James Starr siinä uskossa, että Silfax mahdollisesti oli syyttänyt jonkun tästä kaivoksen osasta purkautuvan kaasuvirran, ja niin saanut aikaan tuon merkillisen ilmiön. Eikä hän siinä erehtynytkään. Mutta takaa-ajoa oli turha.

Tämän alituksen taistelun aikana keksimätöntä olentoa vastaan, oli James Starr onnettomin ihminen maan päällä, vaikk'ei hän antanut kenenkään sitä huomata. Mitä enemmän hääpäivä lähenei, sitä suuremmaksi kävi hänen pelkonsa, jonka hän kumminkin oli pitänyt velvollisuutenaan kertoa vanhalle kaivosmestarille, joka pian kävi yhtä levottomaksi kuin hän itsekin.

Vihdoin koitti tuo odotettu päivä.

Silfax ei ollut näyttänyt elon merkkiä.

Jo varhain aamulla oli koko Coal-Cityn väestö liikkeellä. Työt Uudessa Aberfoylessa olivat lakkautetut. Päälysmiehet ja työmiehet tahtoivat osoittaa kunnioitustaan vanhalle kaivosmestarille ja hänen pojalleen. He siten maksoivatkin kiitollisuuden velkaa noille kahdelle rohkealle ja kestäväälle miehelle, jotka kaivokselle olivat hankkineet takaisin sen entiset rikkaudet.

K:lo 11 oli vihkiminen määrätty tapahtuvaksi kirkossa Malcolm-järven rannalla.

Tällä tunnilla nähtiin Harry astuvan ulos majasta taluttaen äitiänsä, ja Simo Ford vieden Nelliä.

Heitä seurasi insinööri Starr, levollinen ulkonäöltään mutta mielessänsä pahimpia peläten, ja Jack Ryan, joka oli oikein komeannäköinen säkkipillipuhaltaja-puvussa.

Heidän jäljessään kulkivat muut kaivosinsinöörit, Coal-Cityn ylimykset, vanhan kaivosmestarin ystävät ja tutut, kaikki tuon suuren kaivostyömiesperheen jäsenet, jotka olivat Uuden Aberfoyles varsinainen väestö.

Ylhäällä maan pinnalla oli silloin muuan noita paahtavia elokuun päiviä, jotka etenkin pohjoisissa maissa ovat niin rasittavat. Raskas ilma oli tunkeunut alas kaivokseen asti, jossa lämpö oli noussut tavattoman korkeaksi.

Ilma täyttyi sähköllä ilma-aukkojen ja suuren Malcolm-tunnelin kautta.

Ilmapuntari Coal-Cityssä oli laskeunut tuntuvasti, joka siellä oli sangen harvinainen ilmiö. Melkein olisi voinut uskoa rajuilman uhkaavan sen liuskaholvin alla, joka oli summattoman avaran kaivoksen taivaankantena.

Mutta siellä alhaalla ei kukaan välittänyt ilman uhkauksista ulkomaailmassa.

Jokainen oli tilaisuutta varten pukeutunut kauniimpiin vaatteisinsa.

Madgen puku muistutti menneitä aikoja. Hänellä oli päässä *toy*, niinkuin entisen ajan emännillä, ja hänen hartioillaan oli *the rokelay*, ruutukas levättinen, jota Skotlannin naiset kantavat varsin somasti ja aistillisesti.

Nell oli päättänyt, ett'ei kukaan saisi nähdä, kuinka liikutettu hän oli. Hän hillitsi sydämensä levotonta tykytystä, salaisen pelkonsa, ja tuon urhoollisen lapsen onnistuikin esiintyä levollinen hymyily huulillaan.

Hän oli yksinkertaisesti puettu, ja tämä yksinkertainen puku, jota hän mieluummin kantoi kuin kaikkia loistavia vaatteuksia, lisäsi vielä enemmän koko hänen olentonsa luonnollista suloutta. Ainoana tukkakoristeena oli hänellä muuan *snood*, monivärinen nauha, jota nuorien caledoniattarien on tapana kantaa.

Simo Fordilla oli puku, jota ei Walter Scottin kunnianarvoinen tuomari Nicol Jarviekaan olisi moittinut.

Kaikki astuivat uhkeasti koristettua kirkkoa kohti.

Coal-Cityn taivaalta loistivat sähkövalot, jotka tavallista vahvemmat sähkövirrat ravitsivat, ollen yhtä monen auringon näköiset. Kirkas valo täytti koko Uuden Aberfoyles.

Kirkossa levittivät sähkölamput niinkään häikäisevää valoa, ja maalatut ikkunat loistivat tulikaleidoskopien tavoin.

The reverend William Hobson oli toimittava vihkimisen. Hän odotti ovella morsiusparin tuloa.

Juhlasaatto läheni kierrettyänsä Malcolm-järven lahdelman.

Samassa kuului urkujen säveleet tervehtivän tulleita, ja molemmat parit astuivat pastori Hobsonin jälkeen alttarille.

Herran siunausta rukoiltiin ensin kaikille läsnäoleville; sen jälkeen jäivät Harry ja Nell kahden papin eteen, jolla oli pyhä kirja kädessä.

"Harry", sanoi pappi, "minä kysyn sinulta, tahdotko ottaa Nellin aviovaimoksesi, ja vannotko aina rakastavasi häntä?"

"Sen tahdon ja vannon", vastasi nuorukainen vakavalla äänellä.

"Ja sinä, Nell", jatkoi pappi, "kysyn sinulta, tahdotko ottaa Harry Fordin aviomieheksesi, ja..."

Neitonen ei ennättänyt vastata, ennenkuin kauhea pauhina kuului ulkoa.

Eräs niitä suuria penkereenmuotoisia kallioita, joka noin 100 jalan päässä kirkosta oli Malcolm-järven äkkijyrkkänä rantana, oli äkkiä auennut ilman mitään räjähdystä, niinkuin jos sen lohkeemista jo kauan ennen olisi valmistettu. Vesi syöksyi alas syvään kuiluun, jota ei kukaan ennen ollut tiennyt siinä olevan.

Äkkiä näkyi alaskumahtaneiden kalliolohkareiden välissä venonen, jota voimakas käsi meloi nopeasti järven pinnalla.

Tässä veneessä seisojasta mustaan kaappuun puettu ukko, jolla oli vanukkeinen tukka ja pitkä valkoinen parta.

Hänellä oli kädessä Davyn lamppu, jossa metallikutouksen suojelema liekki paloi.

Vanhus huusi lujalla äänellä:

"Kaasu! kaasu! Tuhoa teille kaikille! tuhoa!"

Samassa levisi ilmaan tuota keveätä hajua, joka on hiilihappoiselle vetykaasulle omituinen.

Tuo kallion lohkeema oli, näet, raivannut tietä keräytyneelle räjähtävälle kaasulle, joka kohosi holvin kattoa kohti viiden tai kuuden ilmakehän painolla.

Vanhus oli tiennyt, mihin kaasua oli keräytynyt, ja nyt yht'äkkiä avannut sille tien saadaksensa kaivoksen ilman mahdolliseksi räjähtää.

James Starr ja muutamat muut, olivat tällä välin nopeasti lähteneet kirkosta ja kiiruhtaneet rannalle.

"Ulos kaivoksesta! ulos kaivoksesta!" huudahti kirkon ovella insinööri, joka oli älynnyt uhkaavan vaaran.

"Kaasu! kaasu!" toisti vanhus veneestään, jota hän meloi yhä edemmäksi järvelle.

Harry oli morsiamensa ja vanhempainsa kanssa syönyt ulos kirkosta.

"Ulos kaivoksesta! ulos kaivoksesta!" huusi James Starr.

Jo oli myöhäistä paeta. Vanha Silfax oli valmis täyttämään viimeistä uhkaustansa estääksensä Nellin ja Harryn avioliittoa, vaikka hänen sitä varten täytyikin haudata koko Coal-Cityn väestö hiilikaivoksen raunioihin.

Hänen päänsä yläpuolella liiteli hänen suuri pöllönsä, jonka valkoisessa höyhenpuvussa oli mustia täpliä.

Nyt heittäytyi muuan mies veteen ja ui rivakasti venettä kohti.

Se oli Jack Ryan. Hän koki saavuttaa mielipuolta, ennenkuin hän ennättäisi toimittaa kauhistuttavan tuhotyönsä.

Silfax antoi hänen lähestyä. Hän särki lampun ympärillä olevan lasin, otti ulos palavan sydämen ja heilutti sitä ilmassa.

Kuoleman hiljaisuus vallitsi kauhistuneiden katsojien joukossa. James Starr, joka seisoj tyneesti odottaen uhkaavaa onnettomuutta, ihmetteli, ett'ei välttämätön räjähdys jo ollut hävittänyt Uutta Aberfoylea.

Silfax, jonka kasvot olivat aivan hurjistuneet, luuli kaasun olevan liian leveän pysyäkseen alhaisemmissa ilmakerroksissa, ja sentähden nousseen ylös ilmaan.

Silfaxin viittauksesta laskeutui pöllö, tarttui kynnellään palavaan sydämeen, kuten se ennen oli tehnyt Dochartin kaivoksen käytävissä, ja alkoi kohota ylös holvikattoa kohti, jota vanhus sille kädellään osoitti.

Hetkinen vaan, ja Uusi Aberfoyle olisi hävinnyt!...

Siinä silmänräpäyksessä kiskoi Nell itsensä Harryn sylistä.

Samalla tyynenä ja haltioissansa kiiti hän järven rannalle.

"Pöllö! pöllö!" huusi hän selvällä äänellä, "tule tänne luokseni! tule tänne luokseni!"

Uskollinen lintu oli, tätä ääntä kuullessaan, hetkisen kahden vaiheilla. Sitten se äkkiä pudotti palavan sydämen veteen, ja laskeutui nopeasti lentäen immen jalkojen juureen.

Ylempiin räjähtäviin ilmakerroksiin, joissa ilma oli kaasulla täytettyä, se ei ollut ennättänyt.

Silloin kaikui hirveä huuto kaivoksessa ... viimeinen, jonka vanha Silfax päästi.

Samassa kuin Jack Ryan ojensi kätensä tarttuaksensa veneen laitaan, oli vanhus, nähdessään kostonsa raukeavan tyhjiin, heittäytynyt veteen.

"Pelastakaa hänet! pelastakaa hänet!" huusi Nell tuskastuneella äänellä.

Harry kuuli hänen huutonsa. Hän heittäytyi vuorostansa veteen, saavutti pian Jack Ryanin ja sukelsi monta kertaa.

Mutta hänen ponnistuksensa olivat turhat.

Malcolm-järvi ei luopunut saaliistaan. Sen niin odottamatta nostetut aallot olivat iäksi helmaansa sulkeneet ukko Silfaxin.

Kahdeskolmatta Luku.

Vanhan Silfaxin taru.

Kuusi kuukautta näiden tapausten jälkeen toimitettiin kirkossa Malcolm-järven rannalla niin oudolla tavalla keskeytetty Harry Fordin ja Nellin vihkiminen. Kun pastori Hobson oli siunannut heidän liittonsa, palasi nuori pariskunta, jotka vielä olivat suruvaatteissa, kaivosasuntoon.

James Starr ja Simo Ford, nyt vapautettuina kaikesta levottomasta huolesta, johtivat ilomielin puhetta häissä, joita juotiin seuraavaan päivään saakka.

Tämän muistettavan tapauksen kunniaksi saavutti Jack Ryan, joka oli pukeutunut säkkipillinsoittajan asuun, sen merkillisen kolmikertaisen taidon, että koko hääjoukon mieltymyshuutojen raikuessa puhalsi säkkipillillään, tanssi ja lauloi, kaikki yht'aikaa.

Ja seuraavana päivänä alkoivat taas työt sekä ylhäällä päivän valossa että alhaalla syvyydessä, niinkuin tavallista James Starrin johdolla.

Että Harry ja Nell olivat onnelliset, sitä emme tarvitse lisätä. Nämä niin kovaa kokeneet ihmiset saivat yhdistyksessään ansaitun onnen.

Mitä Simo Fordiin, Uuden Aberfoyles kunnia-kaivosmestariin tulee, niin hän arveli elää kyllin kauan viettäöksensä kultahäitä Madgensan kanssa, joka ei myöskään puolestansa mitään enemmän halunnut.

"Ja kultahäitten jälkeen, miksikä ei vielä toiset?" sanoi Jack Ryan.
"Kahdet kultahäät eivät olisi liiaksi teille, hra Simo!"

"Siinä olet oikeassa poikaseni", vastasi vanha kaivosmestari tyyneesti. "Mikä ihme olisikaan elää kahdensadan vuotiaaksi Uuden Aberfoyles ilma-alassa, tässä paikassa, jossa eivät ulkona raivoovat rajuilmat tunnu?"

Suotiinko Coal-Cityn asukkaiden tosiaankin viettää tätä juhlaa? Sen tulevaisuus on osoittava.

Kaikissa tapauksissa löytyi ainakin yksi lintu, joka näytti elävän erinomaisen pitkäikäiseksi, nimittäin vanhan Silfaxin pöllö. Sen nähtiin ensin kiertelevän kaivoksen holvin laessa. Mutta vaikka Nell koki pidättää sitä luonansa, pakeni se kumminkin muutamana päivänä vanhuksen kuoleman jälkeen teille tietämättömille. Ihmisten seura ei nähtävästi ollut sille mieleen, enemmän kuin sen entiselle isännällekään, ja sitä paitsi näkyi se selvästi vihaavan Harrya; se oli mustasukkainen hänelle, joka ensin oli vionyt pois Nellin ja sitten, häilyen syvyyden ylitse, oli taistellut sen kanssa neidon ja omasta elämästänsä.

Sittemmin näki Nell pöllöä vaan pitkien väliaikojen kuluttua ja silloin liitelevän Malcolm-järven ylitse.

Tahtoiko se jälleen nähdä entistä ystävänsä? Vai tahtoiko se läpitunkevilla katseillaan tutkia sen kuilun pohjaa, joka oli nielassut Silfaxin.

Kumpaakin selitystä uskottiin, sillä pöllö kävi viimein taruksi, josta Jack Ryan sepitti monta haaveellista kertomusta.

Tämän iloisen toverin ansio on, että vieläkin Skotlannissa talvi-iltoina lauletaan runoa pöllöstä ja vanhasta Silfaxista, muinaisesta katujasta Aberfoyles kaivoksissa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HIILIKAIVOKSESSA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in

the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the

requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR

INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.